

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU
Yhdessä enemmän

Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta

Eriksson, Sonja & Ylitalo, Julia

2017 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Yhdessä enemmän

Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta

Eriksson, Sonja
Ylitalo, Julia
Rikosseuraamusalan ko.
Opinnäytetyö
Kesäkuu, 2017

Sonja Eriksson & Julia Ylitalo

Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta

Vuosi 2017

Sivumäärä 82

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilan nuorten osaston tarkoituksenmukaisten osastojärjestelyjen suunnittelussa. Nuoret vangit ovat erityisryhmä ja tarvitsevat sekä yksilöllistä tukea että toimintaa vankeusaikana. Nuorten vankeusvankien rikosten uusimisriski on selvästi yleisempää muihin vankiryhmiin nähden. Opinnäytetyö selvitti, minkälaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa Helsingin vankilassa. Tavoitteena oli myös kartoittaa osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Opinnäytetyö on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen toimeksianto.

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena, jonka aineisto hankittiin puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen ja analysoitiin sisällönanalyysillä. Haastattelurungon teemat käsittelivät nuorten erityisyyttä, osaston turvallisuutta, työntekijöiden tukea, rikollisuudesta irrottautumista ja verkostoja vapauttamisvaiheen tukena. Aineistonkeruu suoritettiin haastatteleamalla seitsemää (n=7) Keravan, Vantaan ja Suomenlinnan vankilan erityisohjaajaa, rikosseuraamusesimiestä sekä vartijaa yksilöhaastatteluin. Opinnäytetyön tuloksista ilmeni, että nuorten osastolla tarvitaan ammattitaitoista henkilökuntaa sekä rajojen asettamista. Osaston turvallisuuteen voidaan vaikuttaa olemalla osastolla mahdollisimman paljon läsnä ja tekemällä aktiivista yksilötyötä. Nuoret kaipaavat toiminnallista tekemistä ja tiiviin päiväjärjestyksen noudattaminen luo lähtökohdan työskentelylle. Verkostoyhteistyö tulisi aloittaa mahdollisimman hyvissä ajoin ja kuntoutusjatkumoiden pitäisi kantaa siviiliin saakka. Kehittämisehdotuksena nuoret vangit pitäisi saada kiinnitettyä yhteiskuntaan jo vankeusaikana. Huomiota tulee kiinnittää enemmän asumiseen, koulutukseen ja vertaistuen tuomiin mahdollisuuksiin.

Asiasanat: nuoret, vangit, nuorisorikollisuus, turvallisuus, desistanssi

Sonja Eriksson & Julia Ylitalo

Developing a Youth Unit in Helsinki Prison from the Employee Perspective

Year	2017	Pages	82
------	------	-------	----

The study aims to produce information that can be utilized in the planning of appropriate unit arrangements for the youth unit to be opened in Helsinki prison. Young offenders are a special group that require both individual support and activities during imprisonment. The risk of recidivism of juvenile delinquents is known to be more common when compared with other prisoners. This study was aimed to clarify what type of needs are arising at a young age should be taken into consideration in the planning of the activities in the youth unit in Helsinki prison. A secondary goal of the study was to take into account factors affecting the safety of the unit. This Bachelor's thesis study is commissioned by the Criminal Sanctions Units in Southern Finland.

The approach used in the study was qualitative and the material for the study was gathered with semi-structured theme based interviews. The material was analysed by content analysis. The themes for the interviews were the needs arising at the young age, security of the unit, support provided by the employees, desistance of crime and support networks for the release period. The material was gathered by individually interviewing seven (n=7) employees from Kerava, Vantaa and Suomenlinna prisons. The interviewees included Special Instructors, a Criminal Sanctions Official and a Corrections Officer. The results of the thesis indicate that employees' professional ability is required. Young offenders require boundaries. The security of the unit can be affected through active individual work and being as much presence as possible. A structured daily prison programme creates the basis in working with young offenders. Juveniles also need functional activities. Co-operation with different networks should be started at an early stage. The rehabilitation process should be continuous. This study suggests that young offenders should be integrated into society already during imprisonment. The emphasis should be on residential factors, education and peer support.

Keywords: youth, prisoners, juvenile delinquency, security, desistance

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Opinnäytetyön toimintaympäristö.....	7
2.1	Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti.....	8
2.2	Helsingin vankila.....	8
3	Yhteiskunnalliset lähtökohdat.....	9
3.1	Rikosseuraamuslaitos ja lainsäädäntö.....	10
3.2	Nuoruusiän erityisyys	11
3.3	Nuoret rikoksentekijöinä	12
4	Teoreettinen viitekehys.....	14
4.1	Nuorten syrjäytyminen	14
4.2	Nuorisorikollisuus.....	16
4.3	Dialogisuus ja vuorovaikutus rikosseuraamustyössä.....	17
4.4	Kuntoutus ja rikollisuudesta irrottautuminen.....	20
4.5	Laitosturvallisuus ja lähityö osana sitä	24
4.6	Verkostotyöskentely vapauttamisvaiheessa	27
5	Tutkimusasetelma.....	30
5.1	Opinnäytetyöprosessi	31
5.2	Laadullinen tutkimus	32
5.3	Teemahaastattelu	32
5.4	Aineiston analyysi	33
5.5	Tutkimusetiikka.....	34
5.6	Tutkimuksen luotettavuus	35
6	Opinnäytetyön tulokset	36
6.1	Haastateltavien taustatiedot	36
6.2	Nuorten vankeusaikaiset erityistarpeet.....	37
6.3	Osaston turvallisuuteen vaikuttavat tekijät.....	41
6.4	Vuorovaikutus ja kohtaamisaaminen.....	46
6.5	Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen	50
6.6	Verkostot vapauttamisvaiheen tukena	54
7	Johtopäätökset	56
7.1	Nuorten erityistarpeiden huomiointi osastolla.....	56
7.2	Nuorten osasto turvallisuusnäkökulmasta	59
7.3	Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen	61
8	Pohdinta	62
8.1	Opinnäytetyöprosessi	63
8.2	Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys.....	64
8.3	Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämisideat ja jatkotutkimusaiheet	66
	Lähteet	69

Liitteet	73
----------------	----

1 Johdanto

Tämä opinnäytetyö on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen (ESRA) nuorten projektia, jonka tavoitteena on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden tai rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuuden vähentäminen. Yhtenä projektin osatavoitteena on valmistautua nuorten vankien vastaanottamiseen Helsingin vankilaan vuoden 2017 aikana. Keravan vankilan suljettu puoli lakkautettiin vuoden 2016 lopussa, minkä johdosta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella suljettuja laitosolosuhteita tarvitsevat nuoret tullaan jatkossa sijoittamaan Helsingin vankilaan. Tämä edellyttää osastojärjestelyjen ja nuorten erityistarpeet huomioivan toimintakokonaisuuden suunnittelua vankilassa.

Opinnäytetyömme yhtenä tavoitteena oli selvittää mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida, kun suunnitellaan nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Tavoitteenamme oli kerätä kokemuksellista tietoa haastatteleamalla vankilan henkilöstöä, joilla on kokemusta nuorten rikosseuraamusasiakkaiden parissa työskentelystä. Tarkoituksena on tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa. Tavoitteena on myös kartoittaa osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

Opinnäytetyö on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen tilaustyö Laurea-ammattikorkeakoululle. Muodoltaan se on tutkielma, joka toteutetaan kvalitatiivisena eli laadullisena tutkimuksena puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen. Valitsimme opinnäytetyöhön viisi teemaa, jotka olivat: nuorten erityisyys, osaston turvallisuus, työntekijöiden tuki, rikollisuudesta irrottautuminen ja verkostot vapauttamisvaiheen tukena. Teemahaastattelurunko muodostettiin kyseisten teemojen ympärille.

Suoritimme syventävän harjoittelun Helsingin vankilassa syksyllä 2016 niin vartijan kuin rikosseuraamusesimiehen tehtävissä ja halusimme opinnäytetyön aiheen liittyvän ensisijaisesti vankilaturvallisuuteen. Valitsimme tämän aiheen, sillä Nuorten projektiin liittyvä osaston kehittäminen tuntui mielenkiintoiselta ja ajankohtaiselta. Pidämme turvallisuutta yhtenä tärkeimmistä arvoista ja keskeisenä rikosseuraamusalalla tehtävässä työssä. Opinnäytetyössämme kartoitimme myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä.

2 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Seuraavassa luvussa esittelemme opinnäytetyömme kannalta keskeiset toimintaympäristöt, jotka ovat Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen Nuorten projekti sekä Helsingin vankila. Opinnäytetyömme liittyy Nuorten projektin neljänteen osatavoitteeseen, Helsingin vankilan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnitteluun. Nuorten projektin neljännen osatavoitteen toi-

vottu vaikutus on uusintarikollisuuden sekä niin sanotun pyöröovi-ilmiön väheneminen. Selvitämme henkilöstönäkökulmasta nuorten vankien parissa työskentelyssä esiin nousevia erityistarpeita empiirisen tutkimuksen avulla.

2.1 Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti

Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten asiakkaiden huolestuttava tilanne on noussut Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksessa sekä yksiköissä ja Helsingin kaupungin välisissä keskusteluissa esiin. Tämän johdosta Nuorten projekti (Nupro) on käynnistetty 1.8.2016 ja se jatkuu 31.12.2017 saakka. Projekti on saanut rahoitusta Rikosseuraamuslaitoksen strategia- ja tuottavuusmäärärahoista. Nuorten projekti sisältää neljä erillistä osatavoitetta. Projektin päätavoitteena on tukea vakaviin rikoksiin syyllistyneitä nuoria rikoksista irrottautumisessa. Kohderyhmänä ovat myös syvenevässä rikoskierteessä olevat nuoret rikosseuraamusasiakkaat. Projektissa ovat mukana seuraavat yksiköt Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta: Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto, Uudenmaan yhdyskuntaseuraamustoimisto, Vantaan vankila, Keravan vankila, Arviointikeskus sekä Aluekeskus. (Rikosseuraamuslaitos 2016, 1.)

Projektin osatavoitteet pitävät sisällään: 1) Nuorten BAROfi-menetelmän kehittämisen. BAROfi-menetelmää käytetään seuraamusselvitysvaiheessa osana nuorten arviointiprosessia. 2) Tutkintavankilassa olevien nuorten arvioinnin paraneminen sekä verkostotyön kehittäminen tutkintavankilasta suoraan vapautuvien nuorten osalta. 3) Vankilasta vapautuvien nuorten palveluohjauksen ja valvonnan tehostaminen. 4) Nuorten osaston kehittäminen Helsingin vankilaan, sisältäen osastojärjestelyt ja nuorten toimintakokonaisuuden suunnittelun. Helsingin vankilan edustajat ovat mukana projektin ohjausryhmässä ja seuraavat projektin etenemistä. Tällä tavoin Helsingin vankila osaa varautua nuorten vankien erityistarpeisiin. (Rikosseuraamuslaitos 2016, 2.) Seuraavaksi kerromme tarkemmin Helsingin vankilasta, joka on keskeinen toimintaympäristö opinnäytetyömme kannalta.

2.2 Helsingin vankila

Helsingin vankila on vuonna 1881 perustettu Etelä-Suomen rikosseuraamusalueeseen (ESRA) kuuluva suljettu vankila, jossa on vain miesvankeja. Se sijaitsee Ristikkokadulla lähellä Helsingin ydinkeskustaa, Hermannin kaupunginosassa. Vankipaikkoja laitoksessa on yhteensä 254 (vuonna 2016) ja vuonna 2015 keskivankiluku oli 246. (Rikosseuraamuslaitos 2017.) Lähitulevaisuudessa paikkaluku tulee nousemaan noin 320:een, sillä laitoksessa on meneillään mittavat peruskorjaustyöt (Yle 2015). Helsingin vankilaan sijoitettujen nuorten vankien määrä tulee nousemaan, koska tilanne muuttui erityisesti nuorten vankien osalta Etelä-Suomen rikosseuraamusalueella, Keravan vankilan suljetun puolen lakkauttamisen jälkeen. Keravan vankilan voidaan sanoa profiloituneen nuorisovankilaksi, mutta sen sulkemisen jälkeen arviointikeskus sijoitti

uudelleen siellä tuomiotaan suorittaneet nuoret vangit. Rikosseuraamuslaitoksen (2016, 6.) julkaisemasta Nupron projektisuunnitelmasta ilmenee, että nuoria vankeja saapui Helsingin vankilaan alkuvuodesta 2017, jonka vuoksi perustettiin väliaikainen osasto nuorille E-siipeen. Remontin valmistuttua nuorten osasto siirtyy C-siipeen keväällä 2018. Helsingin vankilaan perustettu nuorten osasto on tarkoitettu alle 25-vuotiaille vakaviin rikoksiin syyllistyneille tai syvänevässä rikoskierteessä oleville nuorille suljettuja laitososuhteita tarvitseville vangeille (Helsingin vankila 2017).

Vangit sijoitetaan Helsingin vankilaan Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen arvointikeskuksen päätöksellä joko suoraan siviilistä tai muista vankiloista. Arvointikeskus laatii vangeille rangaistusajan suunnitelman, joka perustuu vangille tehtävään riski- ja tarvearvioon. Vangeille, jotka tulevat suorittamaan rangaistusta suoraan siviilistä, voidaan laatia rangaistusajan suunnitelma jo etukäteen, ennen vankilaan saapumista. (Helsingin vankila 2016b, 3.) Rikosseuraamuskeskimiehet toimivat osastojen esimiehinä ja vastaavat rangaistusajan suunnitelman seurannasta ja toteuttamisesta. Asunto-osaston rikosseuraamuskeskimies päivittää vastuullaan olevien vankien rangaistusajasuunnitelmia kolmesti vuodessa. Lisäksi vapautuvan vangin rangaistusajasuunnitelmaa täydennetään rikosseuraamuskeskimiehen toimesta, laatimalla arvion vangin vapautumistilanteesta puoli vuotta ennen vapautumista. Vankilan tulo-osastolla järjestetään viikoittain sijoittelukokous, johon osallistuu laitoksen moniammatillinen edustus sekä vangit, joiden asioita käsitellään. Sijoittelukokouksessa perehdytään vangin rangaistusajan suunnitelmaan ja vanki sijoitetaan osastolle asumaan. Sijoittelukokouksessa tehdään myös toimintapäätös. (Helsingin vankila 2016a.) Vanki on velvollinen osallistumaan toiminta-aikana vankilan järjestämään tai hyväksymään toimintaan (Helsingin vankila 2016b, 6). Helsingin vankilan nuorten osastolla on kuntouttavaa työtoimintaa ja opiskelumahdollisuuksia pyritään tarjoamaan yhteistyössä eri koulutustarjoajien kanssa. Osastolla on toimintavelvoite, sillä nuorille maksetaan toimintarahaa. (Helsingin vankila 2017.) Helsingin vankilan työtoimintaan kuuluu muun muassa opaste- ja kilpituotantoa, kirjapainotyötä sekä metalli- ja konepajatyötä. Vankilassa on siis mahdollisuus työskennellä erilaisissa tehtävissä, joihin sijoitettaessa pyritään huomioimaan vangin rangaistusajan suunnitelma, ammattitaito ja koulutus. Vankilan koulussa voi suorittaa peruskoulun ja lukion oppimäärät. (Rikosseuraamuslaitos 2017.)

3 Yhteiskunnalliset lähtökohdat

Seuraavaksi kerromme Rikosseuraamuslaitoksesta organisaationa, sen toiminnasta, toiminnan tarkoituksesta ja tavoitteista. Käsittelemme myös Rikosseuraamuslaitoksen strategisia linjauksia sekä rikosseuraamusalalla vallitsevia arvoja. Avaamme vankeuslain nuoria rikoksentekejiä koskevia säännöksiä. Kerromme myös lakiin perustuvasta rangaistusajan suunnitelmasta sekä nuoruusiän erityispiirteistä ja nuorista rikoksentekeijöinä.

3.1 Rikosseuraamuslaitos ja lainsäädäntö

Rikosseuraamuslaitos on oikeusministeriön alaisuudessa toimiva yhdyskuntaseuraamusten ja vankeusrangaistusten täytäntöönpanoviranomainen. Rikosseuraamuslaitoksen toiminta on säädetty laissa. Lain rikosseuraamuslaitoksesta (L953/2009) mukaan laitoksen toiminnan tavoitteena on vankeusrangaistuksen täytäntöönpano siten, että lisätään tuomittujen valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan ja edistetään heidän elämänhallintaa ja sijoittumista yhteiskuntaan. Rikosseuraamuslaitoksen strategian 2011-2020 mukaan sen keskeiset tavoitteet ovat: ”polku rikoksettomaan elämään aktiivisella verkostoyhteistyöllä”, ”turvallisesti kohti avoimempaa ja vaikuttavampaa täytäntöönpanoa” sekä ”mielekäs työ, motivoitunut ja hyvinvoiva henkilöstö”. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on vähentää tuomittujen riskiä syyllistyä uusintarikollisuuteen ja sitä kautta vaikuttaa yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Rikosseuraamuslaitoksen arvot näkyvät alalla tehtävässä työssä ja ohjaavat toimintaa. Nämä arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, oikeudenmukaisuus, usko ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa sekä turvallisuus. Rangaistuksen täytäntöönpanossa huomioidaan alaikäisten tuomittujen erityistarpeet ja otetaan ne huomioon toimintaa järjestettäessä. Lähtökohtana toimintoja kehitettäessä on rikoksesta tuomitun yhteiskuntaan integroitumisen edistäminen. (Rikosseuraamuslaitos 2011.)

Vankeuslain nuorten vankien kohtelua koskevan yleissopimuksen säännös koskee kaikkia alle 21-vuotiaina rikoksesta tuomittuja nuoria. YK:n 37. artiklassa lapsen oikeuksia koskevassa yleissopimuksessa on painotettu, että lasten erityistarpeet tulee ottaa huomioon vapauden menetyksen aikana. Lapsella tarkoitetaan tässä yhteydessä alle 18-vuotiaista vankeusrangaistukseen tuomittua nuorta. Vankeuslaissa korostetaan, että erityistä huomiota tulee kiinnittää vangin iästä ja kehitysvaiheista johtuviin tarpeisiin. Säännös velvoittaa ottamaan huomioon koulutuksessa ja toimintojen järjestämisessä erityistarpeet, joita nuorilla vangeilla saattaa esiintyä. Vankeuslaissa (L767/2005) on lisäksi säädetty, että alle 18-vuotias vanki on sijoitettava sellaiseen vankilaan, jossa hänet voidaan pitää erillään aikuisista vangeista (4 luku 8 §) ja alle 18-vuotias vanki on pidettävä erillään aikuisista vangeista, jollei hänen etunsa muuta vaadi (5 luku 2 §). (Myhrberg 2012, 33-34.)

Nuoria koskevat erityissäännökset on säädetty, jotta nuori ei altistu vanhempien ja kokeneempien vankien seurassa syntyviin haittavaikutuksiin. Jos nuoren etu muuta vaatii, voidaan säännöksistä poiketa ja sijoittaa nuori samalle osastolle aikuisten vankien kanssa. Tällainen poikkeustilanne saattaa syntyä, kun nuoren etuna on esimerkiksi sosiaalisten suhteiden ylläpito omiin perheenjäseniin tai kotikunnan verkostoihin. (Myhrberg 2012, 33-34.) Lain mukaan suljettuun vankilaan sijoitettavat alle 18-vuotiaat vangit on pidettävä muusta vankiyhteisöstä erillään. Opinnäytetyössämme tarkoitamme nuorella alle 25-vuotiaita. Näkemyksemme mukaan

heidät tulisi pitää erillään muusta vankiyhteisöstä. Nuorten identiteetti on vasta kehitysvaiheessa ja he ovat alttiita huonoille vaikutteille ja ryhmäpaineen vaikutukselle. On siis perusteltua ottaa huomioon nuorten herkkä kasvuvaihe ja suunnitella osastojärjestelyt niiden mukaisesti.

Laissa edellytetään, että vangeille tulee laatia yksilöllinen rangaistusajan suunnitelma, jonka Arviointikeskus laatii. Suunnitelmaa tarkennetaan siinä vankilassa, johon vanki sijoitetaan. Rangaistusajan suunnitelma tulisi laatia yhdessä vangin kanssa ja se sisältää rangaistusajan suorittamista, vapauttamista ja ehdonalaista vapautta koskevat suunnitelmat. Vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa, arvioidaan vangin edellytyksiä selviytyä vapaudessa tarvittavassa laajuudessa sekä huomioidaan hänen tarpeitaan muun muassa palvelujen suhteen. Rangaistusajan suunnitelmassa otetaan huomioon rangaistusajan pituus, aiemmat tuomiot, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään ja rikoksestaan saadut tiedot. Laki velvoittaa, että yhteistyötä on tehtävä tarpeellisessa määrin vangin koti- ja asuinpaikkakunnan viranomaisten kanssa. Lisäksi yhteistyötä tulee tehdä muiden viranomaisten, yksityisten yhteisöjen ja henkilöiden kanssa. Yhteistyöhön vaaditaan vangin suostumus. Rangaistusajan suunnitelmaan voidaan kirjata esimerkiksi koulutuksellisia tavoitteita, joiden tarkoituksena on edesauttaa vangin integroitumista yhteiskuntaan. Vangin vapauttamissuunnitelmaa laadittaessa on oltava vangin suostumuksella tarpeen vaatiessa yhteydessä vangin asuinkunnan sosiaali-, terveys-, asunto- sekä työvoimaviranomaisten kanssa. Rangaistusajan suunnitelman toteuttamista seurataan vankeusajana ja se on otettava käsiteltäväksi säännöllisin väliajoin. (Kurki, Suutarinen & Taruvuori 2010, 39-40, 66.)

3.2 Nuoruusiän erityisyys

Helsingin vankilan nuorten osaston toimintakokonaisuutta suunniteltaessa on syytä huomioida nuorten erityisyys. Kypsymättömyyden ja ajattelemattomuuden voidaan nähdä leimaavan nuoruutta ja ikävaiheeseen katsotaan kuuluvan rajojen rikkomisen ja auktoriteettien uhmaamisen. Nuoruus nähdään kasvun ja kehityksen, mutta myös epävakauden aikana. Ajanjakson katsotaan alkavan puberteetissa noin 12-13 vuoden iässä ja päättyvän noin 22 ikävuoden vaiheilla. Minäkuvan, persoonallisuuden ja mielenterveyden kehittymisen kannalta nuoruusikä on kriittistä aikaa. Nuoruudessa koetut traumaattiset elämäntapahtumat saattavat estää tärkeitä kehitystehäviä, jolloin nuori alkaa oireilla psyykkisesti. Nuoruus on mielenterveyden häiriöiden ilmentymisen kannalta kriittistä aikaa ja tyypillistä häiriöille on, että niitä esiintyy samanaikaisesti useita. (KTL 2007, 6.) Nuorten psykiatristen oireiden taustalla on usein käytöshäiriö. Käytöshäiriölle on ominaista toistuva uhmakas, epäsosiaalinen tai aggressiivinen käytös, joka poikkeaa ikätasoon liittyvistä sosiaalisista odotuksista. Käytöshäiriön diagnosoinnissa on huomioitava lapsen kehitystaso. Käytöshäiriödiagnoosin saaneista lähes puolet ovat antisosiaalisia loppuelämänsä, heidän elämänsä on vaikeaa ja sekä psyykinen sairastavuus että kuolleisuus ovat korkealla tasolla. Käytöshäiriöihin nähdään liittyvän empatian puute, kyvyttömyys syyllisyyteen

ja katumattomuus. Nämä piirteet näyttävät myös olevan verrattain pysyviä, ja osaltaan ne ennustavat huonoa tulevaisuutta. (Korpela 2017, 2,7.)

Nuorilla vangeilla minäkuva on altis vaikutuksille ja pahimmillaan se voi johtaa itsensä samaistamiseen vankilakierteessä oleviin, yhteiskunnasta kokonaan syrjäytyneisiin vankeihin (Rikosseuraamusvirasto 2009, 15). Nuoruuteen liittyy kehitystehtäviä, joiden myötä muotoutuu eheä persoonallisuus. Tällaisia kehitystehtäviä ovat muun muassa oman kehon hyväksyminen, irrottautuminen lapsuuden tunneperäisistä riippuvuussuhteista sekä vanhempien korvaaminen uusien samaistumisten kautta. Oman aikuisen minäkuvan ja identiteetin syntyminen ovat keskeisiä nuoruuden kehitystehtäviä. Tasavertaisten ystävyyssuhteiden luominen sekä oman arvomaailman kehittäminen ovat omiaan luomaan pohjaa muodostaa tasavertaisia parisuhteita. Varhain alkanut päihteiden käyttö vaarantaa nuoren eheän persoonallisuuden kehityksen. Nuoruudessa varhain alkanut päihteiden käyttö jatkuu helposti aikuisuuteen. (Rikosseuraamusvirasto 2009, 14-15.)

Nuorilla on vahva itsenäistymisen tarve, jota he ilmaisevat monenlaisilla tavoilla, kuten uhmaamalla auktoriteetteja. Lapsiin ja aikuisiin verraten nuoret ovat herkempiä ryhmäpaineen vaikutuksille. Tästä syystä nuoruus nähdään ajanjaksona, jolloin erityisesti ongelmakäyttäytymistä ja rikollista käyttäytymistä esiintyy. Kuitenkaan ei ymmärretä täysin, miksi rikollinen käyttäytyminen sekä alkaa että saavuttaa huippunsa nuoruudessa. (Gibson & Krohn 2013, 130.) Suljettuja laitotosuhteita tarvitsevat ja vakaviin rikoksiin syyllistyneet nuoret rikosseuraamusasiakkaat ovat erityisryhmä, joihin yhteiskunnan kannattaa panostaa. Rikoksista irrottautumisen tukemisen voidaan ajatella lähtevän aivan perusasioista, kuten päivärytmin rakentamisesta ja arjentaiteiden opettamisesta. Päihdekuntoutuksen toteuttaminen ja psykososiaalinen tuki ovat myös tärkeitä vankeusaikana.

3.3 Nuoret rikoksentekijöinä

Suomessa rikosoikeudellisen vastuun alaikäraja on 15 vuotta ja lain mukaan nuorella rikoksentekijällä tarkoitetaan henkilöä, joka rangaistavan teon tehdessään on ollut 15-vuotias, mutta ei vielä 21 vuotta täyttänyt. Rikoslainsäädäntö asettaa nuoret erityisasemaan ja nuori tuomitaan ehdottomaan vankeusrangaistukseen vain poikkeustapauksissa. Alle 18-vuotiaana rikoksen tehnyttä ei saa tuomita ehdottomaan vankeusrangaistukseen, elleivät painavat syyt sitä vaadi. (Kriminaalihuoltolaitos 2002, 2.) On silti hyvä huomioida, että nykyinen nuorten vankien määrä on alhainen ja nuorten vankien osuus kokonaisvankiluvusta on pieni. Erityisesti alle 18-vuotiaita vankeja on jo vuosikymmenen ajan kulloisenakin ajan hetkenä ollut vain muutama, ikäryhmän osuuden ollessa 0,1 prosenttia koko vankipopulaatiosta. Nuorten vankien määrää pohdittaessa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota myös siihen seikkaan, että osa

lastensuojelun laitossijoitukseen johtavista pakkotoimista perustuu nuoren rikoksiin. Suomalaisessa järjestelmässä voidaan todeta lastensuojeluviranomaisten kantavan päävastuun rikoksilla oirehtivien nuorten kohtelusta, ennen vankeinhoitoviranomaisia. (Oikeusministeriö 2013.)

Helsingin yliopiston Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti (aikaisemmalta nimeltään Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos) on kerännyt vuodesta 1995 asti säännöllisin väliajoin toteutettavilla kyselyillä tietoa suomalaisten nuorten rikoskäyttäytymisestä. Poliisin tietoon ja sitä kautta viranomaistilastoihin tulee vain pieni osa rikoksista ja sen vuoksi tehdään itse ilmoitetun rikollisuuden kyselyjä ja uhritutkimuksia. Näillä kokonaisrikollisuutta mittaavilla kyselyillä voidaan muodostaa oikeasuhtainen kuva nuorten tekemän rikollisuuden määrästä, piirteistä ja kehityksestä. (Näsi 2016, 2.) Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutin tehtäviin kuuluu rikollisuustilanteen ja rangaistusten seuranta. Vuoden 2014 rikollisuustilannekatsauksessa on tarkasteltu nuorten alle 21-vuotiaiden henkirikollisuutta. Henkirikollisuudella tarkoitetaan murhia, tappoja ja surmia. 15-17 -vuotiaiden tekemien henkirikosten määrä pysyi vakaana 1980-luvulta 1990-luvun loppuun, mutta lähti kasvuun 1990-luvun lopulla. Vuosina 2003-2004 rikosten määrä kääntyi jyrkkään laskuun, mutta sittemmin rikosten määrät ovat laskeneet 1990-luvun alun tasolle. Nuorten henkirikoksille on ominaista syklisyys, jyrkimmät kasvukaudet ovat liittyneet talouden noususuhdanteisiin. Nuorten henkirikollisuus liittyy muita ikäryhmiä useammin aineellisen edun tavoitteluun. Taustalla toimii taloudellisesti motivoitu rikollisuus. Muita eroavaisuuksia vanhempiin ikäryhmiin nähden on muun muassa usein ryhmässä tehdyt rikokset, jotka ovat muuta henkirikollisuutta raaempia ja kohdistuvat useammin ennalta tuntemattomaan uhriin. Nuorten ja vanhempien henkirikollisuutta yhdistävä tekijä sen sijaan on alkoholi. Alkoholin vaikutuksen alaisena tehtyjen henkirikosten määrä on ollut viime vuosina 80 prosentin luokkaa. Alkoholin ohella käytetään usein myös muita päihteitä. (Lehti & Kivivuori 2015, 23-24, 25, 27.)

Kun mietitään erityisesti nuorten miesvankien kuntoutusta, on perusteltua tarkastella Keravan vankilassa toteutettavaa WOP-projektia (Work Out Project). WOP-ohjelman toteutus on aloitettu vuonna 2001 ja sen alkuperäisenä tavoitteena on ollut luoda nuorille vangeille vapauttamista tukeva verkostoyhteistyömalli. Keskeisenä ajatuksena on ollut tukipalvelusuunnitelman rakentaminen jo vankeusaikana yhdessä asuinkunnan yhteistyöverkoston kanssa. Ohjelman tavoitteena on ollut syrjäytymisuhassa olevien nuorten työllistäminen. Polkujen luominen työelämään, mikä mahdollistaa nuorten vapautuvien vankien portaittaisen työelämään sijoittumisen, on ollut keskeistä WOP-ohjelmassa. Nuorten miesvankien kuntouttamisesta vankilassa on tehty myös arviointitutkimus, joka koskee Keravan vankilan WOP-projektia vuosina 2007-2008. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa nuorten vankien kuntoutuksesta, vapauden valmistelusta ja vapauden jälkeisestä ammatillisesta tuesta. WOP:in tutkimustulosten mukaan kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kuntoutusta on mahdollista toteuttaa suljetuissa laitoksissa, mutta avolaitosympäristö olisi helpompi. Kuntouttavan osaston toiminnat on myös pidettävä erillään muusta vankilasta. Yhtenä kuntoutuksen onnistumisen edellytyksistä nähdään myös se,

että kuntouttavalla henkilökunnalla olisi päihde- ja sosiaalialan sekä mielenterveyskysymysten asiantuntemusta. (Kivivuori 2009, 48.) Keravan vankilan suljetun osaston lakkauttaminen on vaikuttanut WOP-ohjelman toteutuksen siirtämisen Keravan avo-osastolle.

4 Teoreettinen viitekehys

Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehysenä toimi alan kirjallisuus ja aiheeseen liittyvät tutkimukset. Avaamme teoreettisia käsitteitä ja keskeisiä tekijöitä tutkimuksemme kannalta. Rikosseuraamuslaitoksen arvojen ja strategian puitteissa yksi keskeisimmistä tavoitteista tuomion täytäntöönpanossa on myötävaikuttaa uusintarikollisuuden vähentämiseen ja rikollisuutta ylläpitävän syrjäytymiskehityksen katkaisemiseen. Helsingin vankilan nuorten osaston toimintaa ollaan vasta käynnistämässä, joten meillä ei ole vielä tässä vaiheessa tietoa, miten kuntouttava osaston toimintakokonaisuudesta aiotaan muodostaa. Ymmärtääksemme osastolle sijoitettavat nuoret vangit ovat haasteellisia ja heidän motivoituminen kuntoutukseen on erityisen haasteellista. Emme voi kuitenkaan tehdä suoria johtopäätöksiä siitä, mikä toimii jossain toisessa laitoksessa, toimisi suoraan Helsingin vankilan nuorten osastolla.

Käsitlemme teoriaosuudessa nuorten syrjäytymistä, nuorisorikollisuutta, kuntoutuksen käsitettä sekä keinoja, joiden avulla pyritään uusintarikollisuudesta irrottautumiseen. Tarkastelemme lisäksi turvallisuuden käsitettä ja sen merkitystä suljetussa vankilassa. Nuorten projektin tavoitteiden eli rikollisuudesta irrottautumisen sekä pyöröovi-ilmiön vähentämisen kannalta kriittistä aikaa on vankilasta vapautumisen nivelvaihe. Kun vankeusaikainen työskentely ja kuntoutus, kuten esimerkiksi päihdeongelman hoitaminen tuottavat tulosta, tulisi jatkumoiden ulottua siviiliin. Näin ollen näemme tarpeelliseksi esitellä verkostoyhteistyötä sekä muutamia keskeisimpiä järjestöjä rikosseuraamusalalla.

4.1 Nuorten syrjäytyminen

Syrjäytymisellä tarkoitetaan yleisesti yksilöiden, perheiden tai kokonaisten yhteisöjen ajautumista yhteiskunnassa tavanomaisen ja yleisesti sopivana pidetyn elämäntavan ulkopuolelle. Syrjäytyminen voidaan nähdä moniulotteisena prosessina huono-osaisuuden kasaantuessa samoille henkilöille, ryhmille tai alueille. Erityisesti kriminologian tutkimuksissa syrjäytymisellä viitataan myös siihen, että yksilön siteet sosiaalista kontrollia harjoittaviin instituutioihin ovat joko heikenneet tai katkenneet. Tämä sosiaalinen kontrolli voi olla virallista, instituutioiden ja viranomaisten harjoittamaa kontrollia tai epävirallista, yhteisöllistä ja lähisuhteissa tapahtuvaa kontrollia. Näitä keskeisiä instituutioita erityisesti yksilön kannalta ovat perhe, muut lähisuhteet, koulu, työelämä ja koulutus. Kriminologiassa on myös havaittu yleistä korrelaatiota sosiaalisen huono-osaisuuden ja rikosalttiuden välillä. Tämä korrelaatio heijastaa kahta seikkaa: syrjäytyminen on rikollisuuden syy ja rikollisuus on syrjäytymisen syy. Näin ollen rikollisuutta voidaan vähentää vähentämällä syrjäytymistä tai syrjäytymistä voidaan vähentää vähentämällä

rikollisuutta. Mikä tahansa toimenpide, joka vähentää nuorten rikoskäyttäytymistä voidaan siis nähdä myös syrjäytymisen ehkäisykeinona. Tutkimusten perusteella tiedämme, että rikoskäyttäytyminen on yksi hyvin keskeisistä syistä, joka johtaa nuorten syrjäytymiseen. Rikoskäyttäytymisen on myös tutkimuksissa osoitettu käynnistyvän useita kielteisiä seurannaisvaikutuksia, kuten syrjäytymistä koulutuksesta, työelämästä ja vakaista parisuhteista. (Kivivuori 2009, 3, 17, 23.)

Suomessa lakisääteinen oppivelvollisuus, peruskoulu kestää yhdeksän vuotta ja sen voidaan katsoa olevan osa suomalaisten lasten ja nuorten arkea. Näin ollen koulutus on keskeinen osa-alue myös tarkastellessa nuorten syrjäytymisvaaraa. Koulutus on yksi keskeisimmistä sosiaalisista instituutioista, joiden kautta nuori integroituu yhteiskuntaan. Sieltä ulkopuolelle jääminen johtaa helpommin nuoren syrjään myös muilla elämän osa-alueilla. Äärelän (2015) mukaan putoaminen koulutuksesta perus- tai toisella asteella vaikeuttaa yhteiskuntaan kiinnittymistä moninaisesti sekä asettaa nuoren syrjäytymisvaaraan. Syrjäytymisvaarassa olevan nuoren elämään on kasaantunut useasti tekijöitä, jotka vaarantavat tasapainoisen kasvun ja kehityksen. Pahimmillaan nuoren syrjäytymiskehitys johtaa hänen tuomitsemiseen vankilaan rikoskäyttäytymisestä. Vankeusrangaistus saattaa vain syventää syrjäytymisprosessia ja pahimmillaan se sosiaalistaa vankilaan ja rikolliseen elämäntapaan. Ilmiöstä voidaan käyttää nimitystä prismaatio. Sen osatekijöiksi lukeutuu rikollisten arvojen ja normien omaksuminen, rikolliseen alakulttuuriin sopeutuminen, leimaantuminen ja jopa rikollisen uran omaksuminen. (Äärelä 2015, 3, 35, 61.)

Syrjäytymisen moniulotteiseen prosessiin vaikuttaa usein myös työttömyys, köyhyys, erilaisten sosiaalisten ongelmien kasaantuminen ja usein myös psykososiaaliset ongelmat. Erityisesti jo varhaislapsuudessa ilmenneet syrjäytymiseen liittyvät ongelmat ilmenevät myös myöhemmin ongelmina lapsen tai nuoren psyykkisessä hyvinvoinnissa, oppimiseen liittyvissä asioissa ja sosiaalisessa kompetenssissa. Ongelmien kasaantuminen ja niiden jatkuvuus merkitsevät todellista syrjäytymisriskiä ja ongelmien voidaan katsoa ilmenevän yksilön suhteessa ympäröivään yhteisöön ja yhteiskuntaan. (Lauda 2017) Syrjäytymiseen vaikuttavia riskitekijöitä ovat pudonneisuus koulutuksesta ja/tai työmarkkinoilta, vanhemmuuden puute, irrallisuus koulukulttuurista ja elämänhallinnan ongelmat. Syrjäytyminen ilmenee elämänvalintoja kaventavana ulkopuolisuutena muun muassa keskeisistä instituutioista, ihmissuhteista ja yhteiskunnan valtavirrasta. Useissa suomalaisissa syrjäytymistä tutkineissa raporteissa on päädytty samansuuntaisiin johtopäätöksiin: nuorten syrjäytymisen ehkäisemiseksi peruspalveluista tulee pitää kiinni ja ennaltaehkäisy on sekä tehokkaampaa että edullisempaa, kuin korjaavat toimet. (Aaltonen, Berg & Ikäheimo 2015, 9.)

4.2 Nuorisorikollisuus

Tutkimuksista tiedetään, että rikollisuuden kanssa vahvasti korreloiva tekijä on sukupuoli, miehet syyllistyvät naisia useammin rikollisiin tekoihin. Toinen universaali, rikollisuuden kanssa korreloiva tekijä on ikä. On olemassa nuoruuteen rajoittuva rikosaktiivinen ikäkausi. Rikosten yleisyys nousee voimakkaasti 12-13 ikävuoden tietämillä. Rikosaktiivinen ikäkausi saavuttaa huippunsa teini-iän lopulla ja lähtee sen jälkeen jyrkkään laskuun. Ilmiö näkyy niin väkivalta- kuin omaisuusrikostilastoissa. (Laine 2015, 82, 83, 187.) Nuoruusikäen rajoittuva, vähäinen rikollisuus on niin yleistä, että sen katsotaan olevan tilastollisesti jopa normaalia. Ikävuodet 15-17 ovat kriittistä aikaa, sillä suurin osa nuorista aloittaa rikollisen käyttäytymisen kyseisellä aikavälillä. Kaikki yksilöt eivät kuitenkaan lopeta rikollista käyttäytymistä nuoruusiän päätyttyä, vaan jatkavat rikollisella tiellä ja syyllistyvät vakaviin rikoksiin. (Benson, 2012, 2.) Tutkimusten mukaan nuorisorikollisista 70 % on yksinhuoltajaäitien kasvattamia ja antisosiaalisista pojista alle 30 % tulevat niin sanotuista ehjistä perheistä (Korpela 2017, 10).

Sasu Tynin artikkelissa rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuudesta mukaan nuoria alle 21-vuotiaita vankeja oli päivittäin Suomen vankiloissa keskimäärin 81 vuonna 2015. Nuorten vankeusvankien rikosten uusimisriski on selvästi yleisempää muihin vankiryhmiin nähden. Vuonna 2007 15-21 -vuotiaita vankeusvankeja vapautui yhteensä 104 kpl, joista vuoden kuluttua rikoksen uusineita oli 63 %, kahden vuoden kuluttua vapautumisesta uusineita oli 69 % ja kolmen vuoden kuluttua 71 %. (Lavikkala & Linderborg 2011, 164.)

Kivivuoren & Linderborgin tutkimuksessa lyhytaikaisvangeista todetaan, että kaikkein huono-osaisimman vankiryhmän muodostavat varhain rikosuransa aloittaneet nuoret vangit. He muodostavat ryhmän, jolle on tyypillistä erilaisten ongelmien kasaantuminen. Varhain rikosuransa aloittaneet nuoret vangit ovat vähiten koulutettu ryhmä. (Kivivuori & Linderborg 2009, 37, 57). Vangit ovat päihdeongelmaisia sekakäyttäjiä ja tulevat entistä nuorempina vankilaan (Ylisassi, Seppänen, Uusitalo, Kalavainen & Piispanen 2016, 28). Nuoria henkirikoksentehtäjiä yhdistää varhainen päihteidenkäytön aloitusikä ja nopea alkoholisoituminen (Lehti & Kivivuori 2015, 27). Nuorilla vangeilla elämän perusasiat, kuten tavallinen arki ja normaalin elämän malli ovat huokassa (Ylisassi ym. 2016, 28-29).

Alaikäisyys on myös rikoslain 8 §:n 1 momentissa mainittu lieventämisperuste vankeutta tuomittaessa. Alle 21-vuotiaiden erityiskohtelun nähdään olevan perusteltua, sillä pyrkimyksenä on välttää nuorten syrjäytymistä ja vankeusrangaistus merkitsee nuorelle vakavaa syrjäytymisuhkaa. (Mohell & Pajuoja 2006, 279.) Kuten Granfelt (2008, 29) on todennut Pösöön viitaten (2005, 16) "Usein vankila merkitsee jo lapsuudessa alkaneen laitostierteen päätepistettä. Luokisat laitossijoitukset tulkitaan yleensä viestiksi vakavista ongelmista ja hoitojen epäonnistumisista." Erityisesti nuorten kohdalla on huomioitava, että rikosseuraamuksena vankeusrangais-

tus on omiaan lisäämään rikollisuuden riskiä, sillä se vaikeuttaa yksilön sopeutumista aikaisemmassa kappaleessa mainittuihin normaaleihin instituutioihin, jotka toimivat sosiaalisen kontrollin lähteinä. (Kivivuori 2006, 182.)

Nuorisovankeja koskevat säännökset pohjautuvat Suomessa 1930-luvun kriminaalipoliittiseen ajatteluun. Ajatuksena oli soveltaa nuorisovankien erityisryhmään muista vangeista poikkeavaa käsittelyä. Pyrittiin niin sanottuun positiiviseen segmentointiin, joka kohdistui kehityskelpoisina pidettäviin nuoriin. Tarkoituksena oli myös perustaa kyseistä ryhmää varten erityiset käsittelylaitokset eli nuorisovankilat ja tämä myös toteutui. Viime vuosina nuoria rikoksentekejiä ei kuitenkaan käytännössä ole sijoitettu yksinomaan nuorisovankiloihin, vaan nuorisovankilaan määrättyjä on ollut monissa eri vankiloissa ja avolaitoksissa. Käytännössä katsoen voi sanoa, että nuorisovankilajärjestelmä on menettänyt merkityksensä. (Mohell & Pajuoja 2006, 276-278.)

4.3 Dialogisuus ja vuorovaikutus rikosseuraamustyössä

Näemme dialogisen vuorovaikutuksen keskeisenä menetelmänä erityisesti nuorten vankien parissa tehtävässä asiakastyössä. Sen vaikutusta asiakkaan muutosprosessiin ja rikollisuudesta irtottautumiseen ei voida aliarvioida. Avaamme dialogisen vuorovaikutuksen ulottuvuuksia seuraavaksi. Lisäksi perehdymme psykososiaalisen kuntoutuksen ja tuen käsitteeseen rikosseuraamusalalla. Tutkimuksessamme selvitämme vankilahenkilöstön näkemyksiä psykososiaalisen tuen merkityksestä nuorten vankien parissa työskenneltäessä ja kartoitamme dialogisen vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksia.

Psykososiaalisessa kuntoutuksessa asiakkaan tilannetta tarkastellaan kokonaisvaltaisesti asiakkaan tilanteesta käsin ja otetaan asiakkaan yksilölliset tarpeet huomioon. Psykososiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on vahvistaa puutteita ja heikkouksia sisältäviä elämän osa-alueita. Asiakasta yritetään tukea uudenlaisen päihteettömän ja rikoksettoman toimintamallin löytämisessä antamalla konkreettisia välineitä ja uudenlaisia ajatusmalleja ja ongelmatilanteita varten. Tavoitteeseen pyritään edesauttamalla asiakasta kehittämään parempia edellytyksiä selviytyä elämässä läpikäymällä ja ymmärtämällä asiakkaan traumaattisia kokemuksia. Psykososiaalisessa työotteessa asiakkaan ajattelu- ja käyttäytymismalleja tarkastellaan yhdessä työntekijän kanssa, missä vuorovaikutus ja asiakkaan sisäisen maailman analysointi nousevat keskeisiksi. Psykososiaalisessa kuntoutuksessa mielenterveys- ja päihdeongelmaa ei erotella asiakkaan elämäkokonaisuudessa, sillä se on haitaksi kokonaisvaltaisessa kuntoutuksessa. Psykososiaalisen työskentelyn välineinä ovat yksilö- ja ryhmätyöskentely ja se sopii käytettäväksi niin yksittäisen työntekijän työmenetelmänä kuin moniammatillisessa yhteistyössä. (Rikosseuraamusvirasto 2009, 6-7.)

Asiantuntijakeskeisen ja asiakaskeskeisen vuorovaikutuksen lisäksi voidaan tarkastella kolmatta tapaa toimia asiakas-työntekijäsuhteessa. Tällaista vuorovaikutusta kutsutaan asiakastyön dialogisuudeksi. Dialogisuudella tarkoitetaan pyrkimystä yhteisen ymmärryksen rakentumiseen ja sen yksi tärkeä elementti on vastavuoroisuus, jossa osapuolet pääsevät luomaan tilannetta yhdessä ja vaikuttamaan sen suuntaan. Asiakassuhteessa dialogisuus tarkoittaa, että suhde voidaan nähdä molemminpuolisen ymmärryksen rakentamisena, jossa toimitaan molempien ehdoilla. (Mönkkönen 2007, 86, 87.) Kaikkia rikosseuraamusalan asiakas-työntekijäsuhteita leimaa rangaistukseen liittyvä velvollisuus, mutta se jää usein taka-alalle suhteen edetessä kohti luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta (Järvinen 2015, 96). Voidaan ajatella, että rangaistus luo raamit tehtävälle asiakastyölle, mutta rangaistuksen pysädyttävä, velvoittava ja mahdollistava vaikutus on tärkeä asiakkaan kuntoutumisprosessissa (Järvinen 2007, 141).

Asiakas-työntekijäsuhteella on suuri merkitys asiakkaan muutosprosessissa. Nykyisin suhteen merkitys tunnistetaan rikosseuraamustyössä rikoksista irrottautumisen prosessissa. Asiakas-työntekijäsuhteessa yksimielisyyttä tärkeämpää on vuoropuhelu, jossa erilaiset keskenään ristiriitaiset äänet kohtaavat. Rikosseuraamusasiakkaan ja työntekijän näkökulmat voivat olla kaukana toisistaan, mutta pääasia on, että asiakas ja työntekijä liikkuvat alueella, jossa näkökulmien kohdatessa voi syntyä jotain uutta. (Järvinen 2015, 42, 45.) Erilaisuudet ja ristiriidat tekevät vuorovaikutuksesta dialogisen. Dialogisuus on aina vastavuoroista vuorovaikuttamista, jossa sen osapuolet vaikuttavat toisiinsa. (Järvinen 2007, 37.) Työntekijän ei tule ”objektivoida” asiakastaan, vaan ”subjektivoida” tämä. Asiakas ei ole työntekijän tarkastelun kohde, vaan aktiivinen toimija, joka pohtii miten voisi omassa elämäntilanteessaan toimia mahdollisimman tarkoituksenmukaisesti. On muistettava, että voidaksemme auttaa asiakasta, meidän on saatava luoduksi sellainen suhde, jossa asiakas on valmis työskentelemään ja jossa työntekijä haluaa auttaa asiakastaan. (Särkelä 2001, 27.)

Kuten Järvinen (2007, 56, 64) on tutkimuksessaan todennut, luottamus ja rehellisyys korostuvat asiakas-työntekijäsuhteessa ja ovat olennaisessa osassa kohtaamisen onnistumisen kannalta. Asiakkaan rehellisyys helpottaa työntekijän työtä, mutta luottamuksen syntyminen on prosessi, jota rakennetaan hieman kerrallaan. Asiakkaan luottamus on ansaittava ja alussa vuorovaikutusta leimaa usein epäluottamus yhteiskunnan instituutioita ja työntekijöitä kohtaan. Luottamus ei poissulje erimielisyyttä, vaan päinvastoin, sen katsotaan jopa lisäävän luottamuksen rakentumista asiakas-työntekijäsuhteessa. Vastavuoroisuus liittyy luottamuksen rakentumiseen ja neuvomista pitäisi välttää sen yhdensuuntaisuuden vuoksi. Järvisen (2015, 146, 242) väitöskirjassa on kuvattu asiakas-työntekijäsuhdetta vahvistavia elementtejä, joita ovat muun muassa luottamus, rehellisyys, vastavuoroisuus, terapeutisuus, kokemus tuesta ja pysyvyys. Asiakkaat korostavat ilmapiiriä, jossa on helppo keskustella omista asioistaan. Särkelä (2001, 31) puolestaan on tarkastellut hyvän asiakassuhteen elementtejä vaikuttavuuden kannalta ja todennut, että asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhde on tärkeä tuloksien saavuttamisen

kannalta. Työntekijän tiedot, taidot ja kyvyt olla suhteessa asiakkaaseen, vaikuttavat asiakas-työntekijäsuhteeseen. Hyvän asiakassuhteen elementtejä ovat hyväksyminen, luottamus, välittäminen ja jämäkkyys.

Asiakkaan kokemus siitä, että työntekijä hyväksyy hänet sellaisena kuin hän on, luo perustan hyvälle suhteelle. Asiakkaan itseluottamuksen ja omanarvontunteen kasvamisen kannalta on ensiarvoisen tärkeää, että hänet hyväksytään sellaisena kuin hän on. Muuttuminen ei saa olla hyväksynnän ehto, mutta jos hän haluaa muutosta, hänet hyväksytään muutokseen pyrkivänä henkilönä. Luottamus on toimivan vuorovaikutussuhteen kulmakiviä. Työntekijän ja asiakkaan välille on synnyttävä luottamus ja usko siihen, että yhdessä pyritään asiakkaan hyvään, eikä mitään tehdä asiakkaan vahingoittamisen tarkoituksessa. Luottamus rakentuu vähitellen osapuolten välille, eikä se ole itsestään selvä lähtökohta, vaan vähitellen lisääntyvä elementti. Usein asiallisen neutraalina pidettävä asiakas-työntekijäsuhde on riittävä työskentelysuhteen taso. Silloin voidaan tutkia ja arvioida asiakkaan tilannetta ja tehdä auttavia interventioita. Emotionaalisesti latautuneessa suhteessa asiakas kokee, että työntekijä välittää aidosti siitä mitä hänelle tapahtuu. Työntekijä tulee tärkeäksi ja merkitykselliseksi ihmiseksi asiakkaan elämässä. Olennaista ei ole vain se, mitä tehdään tai sanotaan. Asiakkaalle merkityksellistä on se, miten tehdään ja sanotaan. Välittäminen ilmenee työntekijän eleissä, ilmeissä, katsekontaktissa ja äänensävyissä. Kun asiakkaan ja työntekijän välille on syntynyt hyvä työskentelysuhde, mukaan astuu myös jämäkkyys. Asiakas tarvitsee jämäkkää tukea toisin toimimiseen. Vaativuus oikeassa tilanteessa on asiakkaan arvostamista. Asiakkaan kanssa työskenneltäessä tarvitaankin eri vaiheissa ja eri tilanteissa erilaisia työotteita. Asiakas kokee työntekijän jämäkkyuden ja vaativuuden välittämisenä, silloin kun työskentelysuhde on hyvä ja toimiva. (Särkelä 2001, 31-41.)

Erilaisten toimintaohjelmien arvioidaan vahvistavan asiakas-työntekijäsuhdetta, kun oma työntekijä ohjaa toimintaohjelmaa. Toimiva dialoginen asiakas-työntekijäsuhde voi avata asiakkaalle myös muita sosiaalisia suhteita ja hän voi oman äänensä kautta opetella vastuulliseksi toimijaksi. (Järvinen 2015, 242.) Subjektisuuden kokemukseen liittyy mahdollisuus tehdä valintoja sekä vaikuttamaan oman elämänsä muotoutumiseen omalla toiminnallaan. Elämäntapa muutosta tukevan sosiaalisen rakenteen muodostaa usein jokin sosiaalinen yhteisö, johon ihminen kuuluu. Ilman yhteisöä ja/tai tukihenkilöä tahto usein hiipuu. (Mönkkönen 2007, 142, 155.)

Järvisen (2015) tutkimus tarkastelee, millaisia asiakas-työntekijäsuhteita rikosseuraamusalalla voi muotoutua, millaisia muutoksia rikosseuraamusasiakkaat ja työntekijät paikantavat kyseisessä asiakas-työntekijäsuhteessaan sekä miten asiakkaat tulkitsevat suhteen merkitystä asiakkaan elämänmuutoksiin. Järvisen tutkimustulokset tekevät näkyväksi asiakas-työntekijäsuhteiden variaation ja moninaisuuden, suhteiden kehittymisen mahdollisuuksia ja niitä merkittäviä

elementtejä, joita asiakas-työntekijäsuhteet pitävät sisällään rikosseuraamusalan työssä. Tutkimus tuottaa ehdotuksia rikosseuraamusalan työn ja sen kehittämisen näkökulmasta ja näitä asioita olisi tarpeellista huomioida myös Helsingin vankilan nuorten osaston toiminnan suunnittelussa. Halusimme tuoda dialogisuuden tärkeyden esiin vankilassa tehtävässä kuntoutustyössä, sillä se on näkemyksemme mukaan omiaan lisäämään myös laitosturvallisuutta. Seuraavassa kappaleessa käsittelemme rikosseuraamusalalla tehtävää kuntoutustyötä.

4.4 Kuntoutus ja rikollisuudesta irrottautuminen

Suomalaiseen rikosseuraamusjärjestelmään liittyy vahvasti ajatus rikollisten kuntouttamisesta. Kuten Laine (2015) toteaa, on rikoksentekijöiden kuntoutus edelleen ajankohtainen keskustelunaihe. Rikoksentekijöiden, kuten vankien kuntoutuksella voidaan ymmärtää hyvin monenlaisia asioita ja toimintoja. Kuntoutusajatus sisältää kaikki ne toimet, joilla pyritään vaikuttamaan yksittäiseen rikoksentekijään rangaistusaikana. Toimilla pyritään vaikuttamaan rikoksentekijän riskiin syyllystyä uusiin rikoksiin ja lisäämään hänen valmiuksiaan elää yhteiskunnassa hyödyllisenä kansalaisena. (Laine 2015, 286.) Vankilassa on mahdollista vaikuttaa vankien asenteisiin, tunne-elämään, päihteiden käyttöön ja sosiaalisiin taitoihin erilaisten toimintaohjelmien, päihdekuntoutuksen sekä yksilöllisen tuen avulla (Taruvuori ym. 2010, 65). Vankiloissa kuntoutuksen pääpaino on päihdekuntoutuksessa. Vankiloille on suunniteltu yksilölliset päihdestrategiat ja päihteettömillä osastoilla on vakiintunut paikkansa. Haasteeksi on muodostunut hoitopolkujen jatkumo siviiliin. Vankeinhoidossa on alettu kiinnittää enemmän huomiota päihdetyön hoitojatkumoiden kehittämiseen ja verkostoyhteistyöhön. Vankilassa toteutettu kuntoutustyö ei riitä nykytutkimusten valossa, vaan tarvitaan siviiliin suuntautuvaa aktiivista kuntouttavaa työskentelyä. (Collan & Rantanen 2009, 78).

1990-luvun rikosseuraamusalan kuntouttamisajattelu perustuu niin sanottuun What Works -suuntaukseen ja sen periaatteisiin (Tyni 2015, 53). What works -nimellä tunnettu suuntaus juontaa juurensa vuoteen 1974, jolloin Robert Martinson kirjoitti artikkelissaan, että rikollisten kuntoutusyritykset eivät ole vaikuttaneet uusintarikollisuuteen huomattavasti, muutamia poikkeuksia lukuun ottamatta. Martinsonin päätelmät muodostivat kriminaalipolitiikan yleisiksi suuntaviivoiksi, joiden mukaan rikollisten kuntouttamisessa millään toimilla ei ole vaikuttavuutta eli ”nothing works”. Martinson korjasi myöhemmin käsitystään, mutta tämä ajatus jäi kuitenkin kriminologiassa vallalle. Nothing works -päätelmä vaikutti kyseisen aikakauden politiikkaan sekä rahoitukseen ja kiinnostavuus vaikuttavuustutkimuksiin lopahti Englannissa ja Walesissa yli vuosikymmeneksi. Joidenkin tutkijoiden ja vaikuttajien pitkäjänteinen työ johti vahvasti toimintaohjelmien käyttöön perustuvaan kriminaalipolitiikkaan ja suuntaus lanseerattiin Martinsonin artikkeliin viitaten nimellä ”What Works”. What works -suuntauksen juuret ovat Englannissa ja Walesissa ja pohjautuu pitkälti kanadalaistutkimuksista saatuihin tuloksiin. Suuntauksen periaatteet ja menetelmät loivat pohjaa kuntoutusoptimismille sekä yhdyskuntaseuraamusten kehittämiseksi. (Lavikkala 2012, 94, 95.)

Englannissa ja Pohjois-Amerikassa oli 1990-luvulla laajasti levinnyt käsitys, että rikosseuraamusasiakkaiden kuntoutus voi olla parhaimmillaan kustannustehokasta ja tarkoituksenmukaista. Vallitsevan käsityksen mukaan kuntoutuksen katsottiin olevan ylipäänsä mahdollista. Andrews ym. meta-analyysissä kartoitettiin kuntoutuksen vaikuttavuutta 1990-luvulla ja siinä todettiin, että kuntoutus on vaikuttavinta silloin kun rikoksentekijöille suunnataan tarkoituksenmukaista kuntoutusta. Pelkkään rangaistukseen perustuvalla interventiolla oli jopa uusintarikollisuutta lisäävä vaikutus. Andrews ym. hypoteesit tunnetaan nykyisin riski-, tarve- ja vastaavuusperiaatteena, niin sanottuna RNR-mallina (Risk-Need-Responsivity). (Tyni 2015, 58, 59.) Riskiperiaatteessa interventioiden intensiivisyys mitoitetaan rikoksentekijän riskitasoon. Silloin kun riskitaso on korkea, interventiot ovat intensiivisimpiä ja matalalla riskitasolla vähemmän intensiivisiä. (Lavikkala 2012, 96.) Tutkimuksissa on todettu, että liian intensiivinen interventio saattaa jopa lisätä rikoksen uusimisriskiä (Tyni 2015, 64). Tarveperiaatteessa huomioidaan rikoksentekijän kriminogeeniset eli rikollista käyttäytymistä ylläpitävät tarpeet. Tarpeet, jotka eivät liity rikokseen tai rikolliseen käyttäytymiseen, eivät vaikuta tarveperiaatteeseen. Vastaavuusperiaatteessa vankilan interventiot toimivat parhaiten, kun sopeutetaan työntekijöiden ja asiakkaiden oppimistyylien vastaavuus. Aktiiviset ja osallistavat työmenetelmät toimivat parhaiten useimmilla rikoksentekijöillä. (Lavikkala 2012, 96.)

What Works -ajattelun ja riski-, tarve-, sekä vastaavuusperiaatteen rinnalle on noussut desistanssiteoriat eli rikollisesta irrottautumisen teoriat sekä niin sanottu hyvän elämän malli eli Good Lives Model (GLM), yksilön vahvuuksia korostava lähestymistapa rikollisten kuntouttamisessa (Tyni 2015, 65). GLM laadittiin vaihtoehtoisena lähestymistapana rikosseuraamusasiakkaiden kuntouttamiseksi. GLM-mallia on sovellettu laajimmin seksuaalirikollisten kanssa työskentellessä, mutta malli on kehitetty käytettäväksi kaikenlaisen rikollisen käyttäytymisen vähentämiseksi ja rikollisten kuntouttamiseksi. Mallia on alettu myöhemmin soveltaa erityisesti väkivaltarikollisten kanssa työskentelyyn. (Ward & Maruna 2008, 107.)

GLM-mallin painopisteenä on edesauttaa yksilön hyvien asioiden/ensisijaisten tarpeiden saavuttamisessa. Tarkoituksena ei ole keskittyä pelkästään rikoksentekijän riskeihin, toisin kuin riskiperiaatteessa. GLM-malli pitää sisällään ajatuksen, että rikoksentekijä pyrkii hyvien tarpeiden (human goods) tavoitteluun väärin keinoin eli tekemällä rikoksia. Kun rikollisia ohjataan saavuttamaan ensisijaisia tarpeita ei-rikollisin keinoin, voidaan vaikuttaa kriminogeenisiin tarpeisiin eli dynaamisiin riskitekijöihin. Rikolliset tavoittelevat samoja tarpeita, kuin muutkin ihmiset eli ihmissuhteita, kuuluvuuden tunnetta, elämän tarkoituksellisuutta ja autonomiaa. GLM-mallissa lähtökohtaisena oletuksena onkin, että rikollisilla on samat perustarpeet kuin muilla ihmisillä. He tavoittelevat elämässään muiden tavoin ensisijaisia tarpeita, joihin lukeutuu elämä itsessään, tietämys, pärjääminen työssä ja harrastuksissa, autonomia ja itsemääräy-

tyneisyys, sisäinen rauha, ystävyys (sisältäen parisuhteen), henkisyys (elämän tarkoituksen löytäminen), onnellisuus ja luovuus. Lista on kattava, mutta sen ei ole tarkoitus olla tyhjentävä. (Ward & Maruna 2008, 107-109, 113.) Rikollinen käyttäytyminen on seurausta puutteellisesta elämänsuunnitelmasta, joka heijastaa ensisijaisten tarpeiden tavoittelussa (Tyni 2015, 66). Rikollisten tekojen katsotaan saavan alkunsa, kun yksilöiltä puuttuu sisäisiä ja ulkoisia voimavaroja saavuttaa päämääriä sosiaalisesti hyväksyttävin keinoin (Ward & Maruna 2008, 111). GLM-malli korostaa henkilön sisäisten ja ulkoisten voimavarojen merkitystä kuntoutumisessa ja rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa (Tyni 2015, 66). Mallissa on olennaista aktiivisen toimijan ja asiantuntijan välinen vuorovaikutus. Rikoksentekijän omaa osallisuutta ja roolia on korostettu GLM-mallissa, nimittäin kuten muutkin ihmiset, hekin pyrkivät tyydyttämään ensisijaisia tarpeitaan millä tahansa käytettävissä olevilla keinoilla. (Davies & Beech 2012, 416.)

Positiivisen kuntoutuksen pyrkimyksenä on lähestyä psykologisia ja käyttäytymisongelmia edistämällä yksilöiden kykyä elää merkityksestä, rakentavaa ja ennen kaikkea onnellista elämää, siten että rikoksesta tuomitut voivat irrottautua rikollisuudesta (Maruna 2008, 111). Positiivisen psykologian näkökulmasta rikollisten kuntouttamisessa pitäisi keskittyä antamaan heille tarvittavat työkalut liittyen tietoon, taitoihin, mahdollisuuksiin sekä voimavaroihin, jotka ovat välttämättömiä elämänarvojen tyydyttämiseksi. Rikollinen käyttäytyminen edustaa antisosiaalisia keinoja saavuttaa ensisijaisia tarpeita. GLM-mallin yhteydessä puhutaan ensisijaisten tarpeiden lisäksi niin sanotuista toissijaisista tarpeista. Oletuksena on, että kaikki ihmiset pyrkivät tavoittelemaan ensisijaisia tarpeita joissain määrin. Ihmiset arvottavat ensisijaiset tarpeensa eri tavalla ja voidaankin ajatella, että heidän antamansa painoarvo heijastaa yksilön arvoja ja elämän prioriteetteja. Välineelliset eli toissijaiset tarpeet tarjoavat konkreettisia keinoja ensisijaisten tarpeiden saavuttamiseksi. Esimerkiksi työharjoittelun loppuun suorittaminen saattaa tyydyttää ensisijaisina tarpeina tietämystä (knowledge) ja työssä pärjäämistä ja puolestaan urheiluseuraan tai kirjallisuuserhoon liittyminen saattaa tyydyttää ensisijaisista tarpeista ystävyyden tavoittelun. (Davies & Beech 2012, 416, 417.) GLM-mallin mukaan rikollista käyttäytymistä ilmenee, kun ensisijaisten tarpeiden tyydyttämiseen tarkoitetut välineelliset eli toissijaiset tarpeet ovat tulleet antisosiaalisiksi toissijaisiksi keinoiksi (Tyni 2015, 66).

RNR-periaatteen ja riskiarvioiden kritiikin johdosta 2000-luvulla on syntynyt uudenlaista tutkimusta ja keskustelua desistanssista eli rikollisuudesta irrottautumisesta. Useat kriminologiset teoriat ovat perinteisesti etsineet negatiivisia tekijöitä, jotka saattavat selittää rikollista käyttäytymistä. Viime vuosina on kuitenkin yhä enenevässä määrin etsitty myös positiivisia tekijöitä, jotka pitävät poissa rikollisuudesta tai saavat aikaan rikollisen toiminnan lopettamisen. Puhutaan niin sanotusta positiivisesta kriminologiasta, joka on laaja näkökulma ja lähestymistapa yksittäisen teorian tai mallin sijaan. Positiivinen kriminologia on myös kiinteästi yhteydessä desistanssia koskevaan tutkimukseen. Positiivinen kriminologia etsii niitä tekijöitä ja mekanismeja, joiden avulla yksilö saavuttaa koherenssin, eheydentunteen, pystyy toimimaan

stressi- ja riskitilanteissa ja kestää ahdistusta. Riskitekijöihin rajoittumisen sijaan tavoitteena on siis löytää suojaavia yksilöllisiä tekijöitä. Yksi tällainen positiivinen tekijä näyttäisi olevan se, kun rikoksentekijä kohtaa inhimillisiä arvoja, hyvyttä ja altruismia. Tämä voi toteutua vankeinhoidon piirissä esimerkiksi vapaaehtoistoiminnan kautta ja tätä ajatusta edustaa esimerkiksi KRIS-vertaistoimintamuoto. (Laine 2015, 294-295.) Kerromme lisää KRIS-toiminnasta kappaleessa 4.6 verkostotyöskentely vapauttamisvaiheessa, jossa perehdymme rikosseuraamuslaitoksen yhteistyökumppaneihin ja kolmannen sektorin toimijoihin tarkemmin.

Viikki-Ripatti (2011) korostaa, että desistanssiin eli rikollisuudesta irrottautumiseen johtavien tekijöiden ymmärtäminen on ensiarvoisen tärkeää niin yhteiskunnan turvallisuuden ja talouden kuin yksilön ja yhteisen hyvinvoinnin kannalta. Rikoksesta irrottautumiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen on välttämätöntä myös sen kannalta, että voidaan edelleen kehittää interventioita, jotka vähentävät uusintarikollisuutta. Useimmat rikoksentekijät luopuvat lopulta rikosten tekemisestä jossain vaiheessa elämää, mutta ymmärrys desistanssin taustoista ja erityisesti siihen johtaneesta prosessista on edelleen vähäistä. Desistanssiprosessi on jaettu primaari- ja sekundaaridesistanssiin. Ensimmäinen määritellään taukona rikosten tekemisessä, kun sekundaaridesistanssi taas nähdään pysyvämpänä tilana, kun yksilöt luovat vaiheittain uutta identiteettiään ei-rikoksentekijöinä. Rikollisuudesta irrottautuminen nähdään vaiheittaisena, dynaamisena prosessina, joka koostuu sisäisten ja ulkoisten tekijöiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Usein desistanssissa on kyse äkillisen siirtymän sijaan vaiheittaisesta siirtymästä rikoksettomaan elämäntapaan. Valintoihin vaikuttavat rakenteellisten, kulttuuristen ja situationaalisten kontekstiin liittyvien tekijöiden lisäksi yhtä lailla yksilölliset taustaominaisuudet. (Lavikkala & Linderborg 2011, 197-200, 220.) Myös Laub & Sampson ovat todeneet, että lukuisat tekijät ovat liityksissä rikollisuudesta irrottautumiseen. Rikollisuudesta irrottautuminen voi tapahtua periaatteessa missä tahansa kohtaa henkilön elämänsä aikana, mutta ne tekijät jotka siihen prosessiin ovat liitännässä vaihtelevat eri-ikäisinä. Aikuisuudessa desistanssia voi ennustaa esimerkiksi perheen perustaminen tai työllistyminen laillisiin palkkatöihin. Näyttäisi siltä, että monet näistä tekijöistä ovat käänteisiä niille tekijöille, jotka puolestaan ennustavat rikollisuutta. Useimmiten saatavilla olevien tietojen mukaan desistanssi sijoittuu aikuisikään tai sen jälkeiseen aikaan. (Laub & Sampson, 2001, 3-6.)

Vankeuslain vankeuden täytäntöönpanon tavoitteena on ennen kaikkea lisätä vangin valmiuksia rikoksettomaan elämäntapaan. Vangin rangaistusajan toteuttamisessa korostuu tavoite huomioida vangin yksilölliset tarpeet suunnitelmallisen täytäntöönpanon toteuttamiseksi. Voidaan ajatella, että sen seurauksena rangaistusaikana tuomitulle tarjoutuu mahdollisuus pohtia mitä hän elämältään haluaa. (Lavikkala & Linderborg 2011, 198.) Tuomitulla on mahdollisuus vaikuttaa rangaistusaikansa mielekkääseen käyttöön, valmiuksiensa kehittämiseen kohti tavoiteltavaa siviilielämää. Parhaimmillaan rangaistusaika voi muodostua subjektiivisesti merkityksel-

liseksi ja käänteentekeväksi elämänvaiheeksi. Viikki-Ripatti kuitenkin kysyy kriittisesti, käyttääkö vanki mahdollisuutta muuttaa elämänsä suuntaa, jos rikollinen elämäntapa on ainoa, mistä hänellä on kokemusta. Voidaan myös kysyä, tukevatko verkostot riittävän konkreettisesti ja realistisesti muutosprosessia? (Lavikkala & Liderborg 2011, 221.)

4.5 Laitosturvallisuus ja lähityö osana sitä

Turvallisuus on yksi keskeisimmistä, ellei keskeisin Rikosseuraamuslaitoksen perusarvoista. Turvallisuus ei kuitenkaan ole käsitteenä yksiselitteinen. Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden ohjelma on määritellyt käsitteen hyvin laajasti: ”Turvallisuudella tarkoitetaan sellaista yhteiskunnan tilaa, jossa jokainen voi nauttia oikeusjärjestelmän takaamista oikeuksista ja vapauksista sekä turvallisesta yhteiskunnasta ilman rikollisuudesta, häiriöistä, onnettomuuksista ja suomalaisen yhteiskunnan taikka kansainvälistyvän maailman ilmiöistä tai muutoksista johtuvaa pelkoa tai turvattomuutta” (Junninen 2008, 43, Toivanen 2004, 1. mukaan). Yksilötasolla voidaan sanoa, että turvallisuudentunnetta luodaan ensisijaisesti turvallisella elinympäristöllä. Viranomaisten toimet, joilla pyritään vähentämään rikollisuutta tai ennaltaehkäisemään sitä, tavoittelevat myös turvallisempaa elinympäristöä. Henkilöiden välinen turvallisuus sen sijaan nähdään usein vuorovaikutuksellisenä ja tähän liittyy myös yhteisesti sovitut pelisäännöt. Henkilökohtaisen turvallisuuden kehitysprosessi kestää koko ihmiselämän ajan, tuoden aina uusia asioita henkilökohtaiseen turvallisuudentunteeseen. (Junninen 2008, 42-44.) Tutkimusten perusteella tiedetään tosin, että kasvuaikana koettu vakava perusturvallisuuden järkkäminen kasvattaa osaltaan riskiä elämäntilanteiden hallinnan vaikeuksiin myöhemmällä iällä (Niemelä & Lahikainen 2000, 224).

Toiminnallinen turvallisuus suljetuissa laitoksissa perustuu puolestaan vangin tuntemukseen sekä rikosseuraamusasiakkaan ja henkilökunnan keskinäiseen vuorovaikutukseen. Vangin arviointi sekä oikea sijoittelu luovat edellytykset laitoksen sisäiselle järjestykselle. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 4, 9.) Turvallisuutta edistetään vankilan tarkastustoiminnalla ja muilla valvontatoimenpiteillä. Nämä yhdessä vankituntemuksen ja vuorovaikutuksen kanssa luovat pohjan päivittäiselle laitosturvallisuudelle. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 9.) Huomionarvoista on, että vankilan turvallisuusriskejä ei voida yksin poistaa valvonnan intensiivisyyden lisäämisellä (Lavikkala & Linderborg 2011, 193). Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjausten mukaan turvallisuutta luodaan ensisijaisesti positiivisin keinoin ja tässä painotetaan erityisesti vuorovaikutuksen merkitystä. Myös asianmukaisilla olosuhteilla, vankeuden täytäntöönpanoa tukevilla toiminnoilla ja vankilan päiväjärjestyksellä voidaan nähdä olevan turvallisuutta luova funktio. (Rikosseuraamuslaitos 2015, 9.)

Mika Junninen on tutkimuksessaan ”Suomalaisten vankiloiden turvallisuus”, selvittänyt henkilökunnan ja vankien mielipiteitä ja käsityksiä Suomen vankiloiden turvallisuuden nykytilasta kesällä 2007. Tutkimushaastattelut ja laitoksiin tutustuminen tehtiin eri puolilla Suomea, jotta

laitosten turvallisuustilanne saatettiin kartoittaa valtakunnallisesti. Raportti jaottelee turvallisuuden vankilarakennuksen ja fyysisten tilojen turvallisuuteen sekä henkilökunnan ja vankien henkilöturvallisuuteen. Junninen toteaa, että turvallisuusongelmia ilmenee kaikissa vankiloissa eritasoisina ja niihin varautuminen on satunnaista ja vaihtelevaa. Samoin vankipopulaation kunto, määrä ja rikosten luonne vaihtelevat. Tutkimuksessa haastateltujen mukaan 2000-luvulla on näkynyt entistä selkeämmin vankien huonontunut henkinen ja fyysinen kunto, heidän tullessaan vankilaan. (Junninen 2008, 11.) Vankeja saattaa olla tarkoituksenmukaista jakaa riskien suhteen erilaisiin osaryhmiin. Näin erityisryhmiä, kuten itsetuhoisia vankeja tai vankeja, joilla on riski karata, voidaan tarkkailla erityisvalvonnalla. Erityisvalvonnalla voidaan suojella muita vankilassa olevia henkilöitä ja vankeja heiltä itseltään. Erotteluun tarvitaan osastointia ja tarkoituksena on korostaa vangin yksilöllistä kohtelua ja ongelmatilanteiden kartoittamista. Vankilassa voi olla toiminnoiltaan ja valvonnan asteeltaan erilaisia osastoja. Sijoittelussa on huomioitava niin rangaistusajan suunnitelma, vangin yksilölliset ominaisuudet, ikä, osallistumisvelvollisuus toimintoihin, vankilan järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä vangin tai muun henkilön turvallisuus. Valvontakameroilla turvallisuutta voidaan tehostaa ja myös kameroiden sijoittelussa huomioidaan turvallisuuden tarve, onko kameroita esimerkiksi käytävillä ja päivähuoneissa. Kun vartijoita sijoitetaan osastoille, tulee huomioida vankien turvallisuus ja mahdollisimman nopea sekä välitön vuorovaikutus vangin kanssa. Mitä tulee nuorten turvallisuuden ja kontrolliin, siitä on huolehdittava myös vankilan valvontakeskuksessa. Nuoret vangit nähdään erityisryhmänä ja tämän ryhmän valvonnan on oltava asianmukaista ja siinä tulee ottaa huomioon nuorten erityistarpeet. (Junninen 2008, 15-18, 22.)

Turvallisuus on yleisesti ottaen hahmotettavissa siinä kohtaa, kun se on joko uhattuna tai se puuttuu. Turvallisuutta voidaan vaalia eri tavoin sekä eri tasoilla, mutta sitä ei voida kuitenkaan säilöä. Yksilön kannalta turvallisuuden ilmiössä on pitkälti kyse arkielämässä selviytymisestä. Ihmisten on myös maailmanlaajuisesti todettu ymmärtävän melko yhteneväisesti, millaisiin asioihin turvattomuus jokapäiväisessä elämässä liittyy. Yhteiskunnassa yksi tärkeä turvattomuutta aiheuttava seikka on rikollisuus. Suomen vankiluku on suhteellisen alhainen väestömäärään suhteutettuna ja tiedetään että noin 80 prosenttia miespuolisista vankeusvangeista, jotka suorittavat tuomiotaan suljetussa laitoksessa lukeutuvat moninkertaisesti rikoksenuusijoihin. Tarja Kauppilan (2000) mukaan voidaan olettaa, että myös vangit jossain määrin aiheuttavat turvattomuuden tunnetta yhteiskunnassa sen muulle väestölle. Kauppila on tutkimustyössään perehtynyt vankien kokemaan turvattomuuteen ja näissä yhteyksissä myös havainnut, että yhteiskunnallinen keskustelu vankien kokemista ongelmista on jokseenkin vaikeaa. Ylipäätään yleisessä keskustelussa ja julkisuudessa ei useinkaan olla kovin kiinnostuneita vähemmistöjen kokemasta turvattomuudesta, verrattuna siihen kuinka paljon ollaan huolissaan vähemmistöjen aiheuttamasta turvattomuuden tunteesta. Vapaudenmenetys jo itsessään on kova seuraamus, vakava puuttuminen ihmisen perusoikeuksiin. Käytännössä vankeustuomiosta saattaa seurata yksilölle lukuisia muitakin haitallisia oheisseuraamuksia, mutta niitä oikeuksia, jotka liittyvät

ihmisyyteen, kansalaisuuteen ja kotikunnan jäsenyyteen vankeus ei saisi viedä. Turvallisuusajattelussa kulttuurisesta ja humanistisesta näkökulmasta lähtökohtana voidaan pitää ihmisarvoa, ihmisen kunnioittamista itseisarvona. (Niemelä & Lahikainen 2000, 217-221.)

Vangit liittävät Kauppilan tutkimustulosten mukaan turvallisuuteen ja turvalliseen elämään yleisimmin taloudellisen toimeentulon, asumisen, ihmissuhteet, terveyden ja työllisyyden. Vankien määritelmät turvallisuudesta ja turvattomuudesta näyttäisivät siis kytkeytyvän pitkälti inhimillisiin perustarpeisiin. Vangit näyttäisivät myös kokevan turvattomuutta huomattavasti enemmän, mitä siviiliväestö. Eniten turvattomuutta vangeille aiheuttaa vapauden väheneminen sekä se että kyky päättää omista asioistaan vähenee merkittävästi. On selvää, että vankeus vähentää itsehallinnan oikeutta huomattavasti. Turvattomuudentunnetta tuo kuitenkin erityisesti se uhka, että jotkin ulkopuoliset tekijät puuttuvat heidän elämänsä kulkuaan. Kauppilan mukaan nämä tulokset ovat keskeisiä, kun mietitään itsemääräämisoikeuden keskeistä roolia elämäntilanteiden hallinnassa. Myös vangit arvostavat turvallisuutta, saattavat myös itse olla jossain määrin tyytymättömiä nykyiseen elämäänsä ja haaveilla niin sanotusta normaalista elämästä. (Niemelä & Lahikainen 2000, 226-228.) Erityisesti rikollisesta elämäntavasta luopuminen saattaa merkitä suurta muutosta ihmisen elämässä ja muutos vaatii paljon - toisiltakin. Inhimillistä tukea tarvitaan. Artikkelissaan vangeista ja turvallisuudesta Kauppila toteaa, että onnellisuudella ja turvallisuudella on paljon yhteistä, eikä liene koskaan liian myöhäistä kokea myös inhimillistä turvallisuutta. (Niemelä & Lahikainen 2000, 221, 233.)

Rikosseuraamuslaitoksen strategiset linjaukset sisältävät aktiivisen lähityön kehittämisen valvonta- ja ohjaushenkilöstön osalta. Kiinnostus lähityön kehittämiseen on virinnyt etsittäessä keinoja tukemaan vankeja rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa jo vankeusaikana. Lähityöhankeessa kartoitettiin nykyisiä käytäntöjä sekä kehitettiin uusia käytäntöjä vankien kanssa tehtävään lähityöhön liittyen, jotta Rikosseuraamuslaitoksen tavoite uusintarikollisuuden vähentämiseksi toteutuisi muun muassa kuntoutuksen ja aktivoinnin kautta. Hanke sai koko nimekseen ”Toimivat lähityökäytännöt. Kehittämistutkimus vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstön vuorovaikutuksellisesta lähityöstä”. Lähityöhanke toteutettiin kahdeksassa eri suljetussa vankilassa. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vankiloista olivat mukana Helsingin, Vantaan ja Jokelan vankilat; Länsi-Suomen rikosseuraamusalueelta Hämeenlinnan ja Vaasan vankilat; Itä- ja Pohjois-Suomen rikosseuraamusalueelta Mikkelin, Oulun ja Sukevan vankilat. Lähityön kehittämisellä pyritään tukemaan vankien rikoksettoman elämäntavan omaksumista ja yhteiskuntaan integroitumista. Hankkeen tarkoituksena oli tukea vankilan valvonta- ja ohjaushenkilöstöä vuorovaikutukselliseen uusintarikollisuutta vähentävän lähityön kehittämiseen. Lähityön merkitys näyttäytyy ensisijaisesti turvallisuutta palvelevana, joten valvontahenkilöstön on vaikea hahmottaa lähityötä kuntouttavasta näkökulmasta ja tämän takia hankkeen yhteydessä

puhutaan juuri aktivoivasta lähityöstä. Hankkeeseen kuului muun muassa henkilöstöä osallistavia lähityöpajoja, joiden tarkoituksena oli kehittää tehtävää työtä ja tuottaa uusia ideoita. (Ylisassi ym. 2016, 12, 17, 21.)

Vangit ovat muuttuneet yhä haastavampaan suuntaan ja valvonta- ja ohjaustyössä tarvitaan uudenlaista asiakasymmärrystä ja ammattitaitoa, jotta voidaan tukea rikoksetonta elämäntapaa. Rikosseuraamusalan työssä tarvitaan ennen kaikkea paineensietokykyä ja tilannetajua, vangin mielialoja on osattava lukea. Lähityöhankkeessa selvitettiin valvontahenkilöstön näkemystä nykyisin tehtävästä lähityöstä. Hyvän lähityön periaatteisiin kuuluu, että henkilökunta kohtelee vankeja tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja reilusti. Työntekijöiden kuvaamana lähityön katsotaan olevan ennen kaikkea puhumista, keskustelua ja puhuttamista. Vankeja kuunnellaan ja heidän kanssaan keskustellaan. Lähityön koettiin olevan myös sanatonta viestintää, kuten osastolla läsnä olemista, tarkkailua sekä havaintojen tekemistä. Päivärytmin opettaminen vangeille, nousi esiin keskeisenä osana lähityötä. Vankiloiden henkilöstöhaastatteluissa tuli esiin, että käytännön lähityö on ennen kaikkea osana arkirutiineja päivittäisessä toiminnassa. (Ylisassi ym. 2016, 23-24, 26.) Näkemyksemme mukaan vankituntemuksella on merkittävä rooli vartijoiden tekemässä lähityössä. Tilanteiden aistiminen ja muutosten havaitseminen vangin käytöksessä lisäävät vankilaturvallisuutta ja ongelmat eivät ehdi eskaloitua, kun vartija tuntee vangit hyvin. Osastoilla on keskeistä olla läsnä mahdollisuuksien mukaan mahdollisimman paljon, joka edesauttaa niin vankituntemuksen kehittymisessä kuin tilanteiden ja muuttuneiden olosuhteiden havaitsemisessa.

4.6 Verkostotyöskentely vapauttamisvaiheessa

Rikosseuraamusasiakkaiden sosiaaliset ja taloudelliset olosuhteet ovat huomattavasti heikommät muuhun, keskimääräiseen väestöön verrattuna. Erityisesti moninkertaisten rikoksenuusijoiden on todettu olevan köyhin ja syrjäytynein väestönosa ja vankien sairastuvuus on koko väestöön verrattuna kuusinkertainen. Rikosseuraamusasiakkaiden ja vankilasta vapautuneiden kannalta merkityksellisiä palvelusuunnitelmia tehdään rikosseuraamusjärjestelmän lisäksi myös sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä työhallinnossa. Lainsäädäntö velvoittaa kunnan kantamaan vastuun sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisestä, mutta se ei sääntele yksityiskohtaisesti toiminnan sisältöä, laajuutta tai järjestämistapaa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2006.) Näin ollen myös vapautuneen vangin palveluiden järjestämisestä vastaa vangin asuin- tai kotikunta. Rangaistuksen täytäntöönpanon aikana Rikosseuraamuslaitos kantaa vastuun vangin perushuollosta, terveydenhuollosta sekä toimeentulosta ja toiminnoista. Sosiaalitoimen voidaan nähdä olevan keskeisin toimija vangin viranomaisverkostossa ja yhteistyö vankilan ja vapautuneen vangin kotikunnan kanssa on keskeistä, jotta vankilassa aloitettua kuntoutusta ja hoitoa voitaisiin jatkaa vielä siviilissä.

Vangin vapautumisen valmistelu vankilassa aletaan hyvissä ajoin ennen vapautumisajankohtaa. Jos suoritettava tuomio on lyhyt, voidaan valmistelu käynnistää jo melko pian vankilaan tulon jälkeen. Pidempien tuomioiden kohdalla suunnittelu alkaa noin puoli vuotta ennen vapauttamista. Suunnittelu alkaa vapautuvan vangin selviytymisedellytysten ja palvelutarpeen arvioinnilla. Vapautumisen valmistelussa tehdään tarvittaessa vangin suostumuksella yhteistyötä hänen kotikuntansa sosiaali-, terveys-, päihdehuolto-, asunto-, sekä työvoimaviranomaisten kanssa. Keskeinen merkitys tukipalvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä on myös kolmannen sektorin toimijoilla sekä järjestöillä. (Rikosseuraamuslaitos 2013.) Vapautuvien vankien yhteiskunnallisen aseman voidaan katsoa olevan heikko, sillä monelta puuttuu asunto, peruskoulun jälkeinen tutkinto ja osalta myös peruskoulun päättötodistus. Rikolliseksi leimaantuminen yhteiskunnassa estää usein elämän normaalien edellytysten hankkimista. Vangit saavat kuitenkin tukea vapauteen valmentamisessa. Heidän käyttäytymiseen ja ajatteluun yritetään vaikuttaa sekä edesautetaan päihdeongelmien selvittämistä. Arviointitutkimuksen mukaan vangit eivät kuitenkaan saa riittävästi valmiuksia ratkoa arjen ongelmia ja perhesuhteiden ylläpitäminen saattaa muodostua haasteelliseksi vankeusaikana. Päivi Honkatukia huomauttaa, kuinka yksinäisyys ja arvottomuuden tunne saattavat osaltaan pitää vapautuvia vankeja rikollisuuden piirissä. Tästä johtuen yhteisöllisyyttä ja ylipäättään vankien yhteiskunnallista osallisuutta olisi syytä vahvistaa jo vankeusaikana. (Honkatukia 2017, 3.) Siviiliin siirtyminen tuo mukanaan monenlaisia haasteita, eikä itsenäisen elämän sujuminen ole useinkaan itsestäänselvyys, erityisesti kun puhutaan nuorista rikostaustaisista henkilöistä.

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteita uusintarikollisuuden vähentämisestä ja tuomittujen yhteiskuntaan integroitumisesta olisi miltei mahdoton toteuttaa yksin laitoksesta käsin. Järjestöt, viranomaiset, muut toimijat ja vapaaehtoiset toimijat luovat osaltaan edellytyksiä yhteiskuntaan sijoittamiselle. Suomessa on useita kolmannen sektorin toimijoita, esimerkiksi kansalaisjärjestöjä, jotka osaltaan täydentävät ja tukevat julkisen sektorin oikeudellisten instituutioiden toimintaa. Järjestöjen tehtäväkenttä on laaja, se voi ulottua esimerkiksi rikosten uhrien auttamisesta erilaisten riskiryhmien, kuten päihdeongelmaisten tai vankilasta vapautuvien parissa työskentelyyn. (Kääriäinen 2014, 3.) Ohessa esittelemme muutamia keskeisimpiä Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyökumppaneita verkostoyhteistyön kannalta.

Kriminaalihuollon tukisäätiö (Krits) on valtakunnallinen asiantuntija- ja palveluntuottajaorganisaatio ja keskeinen Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyökumppani. Sen toiminta suuntautuu rangaistuksesta vapautuvien sekä heidän läheistensä elämänhallinnan ja selviytymisen edistämiseen, tavoitteena uusintarikollisuuden ja sen haittojen vähentäminen. Krits vaikuttaa alan asiantuntijana valtakunnallisesti, kehittää kriminaalihuoltotyötä ja tuottaa palveluita asiakkailleen. Palveluista muutamia ovat: kriminaaliasiamiehen antama neuvonta, edunvalvonta ja asiainajo, tukiasumispalvelut sekä Portti vapauteen -nettiportaali, joka sisältää hyödyllistä tietoa vangeille ja heidän omaisilleen. Pääkaupunkiseudulla säätiö myös ylläpitää vertaistukitoimintaa

(Redis) ja järjestää tukiasumispalveluita asunnottomana vankilasta vapautuville. (Lindstöm & Kumlander 2014, 27, 80.) Asumisvalmennusyksikkö on suunnattu sekä vankilasta vapautuville, että koevapautta suorittaville. Asumisen ehtona on päihteettömyys. Pääsääntöisesti asumisvalmennuksen yksikössä asutaan noin kuusi kuukautta, josta siirrytään Kritsin tukiasuntoon, joita on pääkaupunkiseudulla 63 kappaletta. Tukiasunnoissa asutaan yleensä muutama vuosi, jonka jälkeen on mahdollista saada Y-säätiön asunto. (Kostiainen 2017, 24.) Kritsin tavoite on nykyistä kuntoutuspainotteisempi ja asiakkaiden tarpeisiin paremmin vastaava jälkihuoltojärjestelmä rangaistuksesta vapautuville. Tukisäätiön näkemyksen mukaan parhaiten tähän tavoitteeseen päästään luomalla alueellisesti toimivia palveluita kuntien, rikosseuraamusjärjestelmän ja järjestöjen yhteistyöllä. Säätiön tehtävänä on vapautuvien vankien ja heidän läheistensä aseman parantaminen yhteiskunnassa kehittämällä ja tukemalla kuntouttavaa jälkihuoltojärjestelmää sekä alan järjestö- ja vapaaehtoistyötä. (Kriminaalihuollon tukisäätiö 2017.) Yhdistyksen toimitusjohtajan Sunikan mukaan erityisesti vapautumisvaiheen tukityö on tärkeää, sillä rikosten uusimisriski on tunnetusti korkeimmillaan heti vapautumisen jälkeen. Huomionarvoista on myös se, että vuosittain vankilasta vapautuu yli 5000 vankia, joista jopa 30 prosenttia on asunnottomia. (Kostiainen 2017, 24.)

KRIS (”rikollisten revanssi yhteiskunnassa”) on kansainvälinen järjestö, joka tarjoaa apua ja tukea vankilasta vapautuville. KRISin yhdistykset toteuttavat toiminnassaan päihteettömyyden, rehellisyyden, toveruuden ja yhteisvastuullisuuden henkeä. Tavoitteena on auttaa rikoksia tuomittuja selviytymään rangaistuksen päättyessä, sekä auttaa niitä nuoria joilla on riski ajautua rikosuralle. Järjestö tukee vankilatyöllään vankien ja vankilasta vapautuneiden irrottautumista päihde- ja rikoskierteestä ja kannustaa päihteettömyyteen ja rikoksettomuuteen, sekä edistää myönteistä kiinnittymistä yhteiskuntaan. (KRIS 2016.) Keskeiset työmuodot ovat vankilantyön lisäksi avotyö ja nuorisotyö. Erityisesti vapautumisvaiheen työ nähdään keskeisenä, tukea tarjotaan sillä hetkellä, kun tuomio loppuu ja sen jälkeen, kun entinen vanki aloittaa uutta elämää siviilissä. Tarvittaessa KRISin työntekijät tulevat vankilan porteille vapautuvaa vastaan, sillä moni vapautuu vankilasta yhä niin sanotusti muovikassi kädessä. (Tanttari 2017, 26, 27) KRIS Suomen toiminnanjohtajan Timo Valkaman mukaan erityislaatuiseksi järjestön tekee se, että se on entisten vankien perustama. Perustajajäsenillä oli kaikilla oma vankilamenneisyytensä sekä omakohtaisia kokemuksia yhteiskuntaan palaamisen vaikeudesta silloin, kun tekee päätöksen rikollisen elämäntavan ja päihteenkäytön lopettamisesta. Suomessa järjestö aloitti toimintansa vuonna 2003 ja yhteistyösopimus Rikosseuraamuslaitoksen keskushallinnon kanssa solmittiin vuonna 2009. (Lindstöm & Kumlander 2014, 86, 88.) KRIS edustaa toisin sanoen vertaistukijärjestöjä, joiden toiminta usein pohjautuu siihen, että henkilöt, joilla on omakohtaista kokemusta rikollisuudesta tai päihteistä irti pääsemisestä auttavat muita samankaltaisessa tilanteessa olevia pääsemään pois kierteestä. Järjestön ydintoimintoihin lukeutuu vierailut vankien luona, joissa keskitytään vapauteen valmentamiseen ja vapautumisen jälkeen vertaistuki

eri muodoissaan. (Helminen 2014, 14.) Opinnäytetyön tekohetkellä keväällä 2017 Rikosseuraamuslaitoksen yhteistyö KRISin kanssa on ainakin toistaiseksi keskeytetty.

Rikosseuraamuslaitos on vuodesta 2012 tehnyt yhteistyötä myös Marttaliiton kanssa, sillä Rikosseuraamuslaitoksen tutkimuksen mukaan keskimäärin yli puolella rikosseuraamusasiakkaista on puutteita arjen taidoissa. Noin joka kolmas selviytyy heikosti arjessa ja näin ollen on tarpeen opetella arjen perustaitoja: niin ruoan valmistusta, kodin ja raha-asoiden hoitoa, kuin säännöllisen päivärytmin ylläpitämistä. Marttaliitto pitää rikosseuraamusasiakkaille kursseja, joita järjestetään vuosittain noin 200 kurssikertaa ja ne on suunnattu ensisijaisesti vapautuville vankeille. Kurssit toteutetaan 3-6 kerran pienryhmissä, usein vankilan omissa tiloissa. Yksi kokoon-tumiskerta on kestoaltaan noin kolme tuntia ja Marttojen neuvoja tuo mukanaan vankilalle tarvittavat elintarvikkeet sekä kurssimateriaalin, jonka osallistujat saavat pitää kurssin päätteeksi. (Martat 2017) Tavoitteena on vankien arjen taitojen kohentaminen kotitalousneuvonnan avulla ja kursseilla voidaan tukea rangaistusajan suunnitelmien tavoitteiden mukaista työskentelyä (Lindström & Kumlander 2014, 106-108). Kurssilla valmistettavat ateriat sekä tehdään että syödään yhdessä. Ravitsemuksen ohella tärkeänä nähdään mielekäs tekeminen ja yhteys toisiin ihmisiin ja ohella opitaan olennaisia arjen taitoja. (Honkatukia 2017, 3.)

5 Tutkimusasetelma

Tämän opinnäytetyön aineistona käytimme vankilahenkilöstön haastatteluja. Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan aioimme haastatella neljää Vantaan sekä neljää Keravan vankilan työntekijää. Haastattelimme valvontahenkilöstöä, rikosseuraamusesimiehiä sekä erityisohjaajia, joilla on aikaisempaa työkokemusta nuorten vankien parissa työskentelemisestä. Tarkoituksenamme oli saada mahdollisimman kattava otanta henkilökunnan näkemyksistä, niin kuntouttavasta kuin turvallisuusnäkökulmasta. Tutkimusasetelmamme muuttui prosessin myötä ja haastattelimme kaiken kaikkiaan seitsemää työntekijää, jotka olivat Keravan, Vantaan ja Suomenlinnan vankiloista. Opinnäytetyön tavoitteena on muodostaa vankilan henkilöstön näkökulmia Helsingin vankilan nuorten osaston toimintakokonaisuuden muodostamiseen, turvallisuustekijät huomioiden. Osasto tullaan perustamaan alustavan tiedon mukaan loppuvuodesta 2017, mutta Helsingin vankilaan on sijoitettu nuoria vankeusvankeja Etelä-Suomen rikosseuraamusalueelta jo tammikuussa 2017. Helsingin vankilan väliaikaiselle nuorten osastolle sijoitettiin ensimmäinen vanki huhtikuussa 2017. Päätimme rajata tutkimuksemme koskemaan henkilöstön näkökulmaa osaston kehittämiseen, sillä tekeillä oli myös toinen Laurea-ammattikorkeakoulun rikosseuraamusalan opinnäytetyö, joka kartoittaa nuorten vankien näkemyksiä heidän omista tarpeistaan. Tämän opinnäytetyön tarkoitus on selvittää tekijöitä, jotka tulee huomioida osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa ja kehittämisessä. Tämän pohjalta muodostimme kolme tutkimuskysymystä:

1. *Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa?*
2. *Minkälaisilla toiminnoilla voidaan tukea nuorten rikoksentekijöiden rikollisuudesta irtottautumista nuorten osastolla?*
3. *Mitkä tekijät tulisi huomioida turvallisuusnäkökulmasta nuorten osastolla?*

5.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön aiheanalyysi palautettiin ja hyväksyttiin marraskuussa 2016. Suunnitelmaseminaari pidettiin 6.2.2017. Teoriapohjan kirjoittaminen aloitettiin jo hyvissä ajoin ja sitä oli tarkoitus täydentää ja täsmentää aina opinnäytetyön jättämiseen saakka. Suunnitelmaseminaarin esittämisen jälkeen olimme yhteyksissä vankiloiden johtajiin, joilta anoimme tutkimuslupaa. Pyysimme myös vankiloiden johtajia työelämän yhteyshenkilömmeksi lisäksi osoittamaan ne rikosseuraamusalalla työskentelevät henkilöt, joilla oli kokemusta nuorten parissa työskentelystä ja joita meidän olisi hyvä haastatella tutkimukseemme. Tämän jälkeen olimme heihin suoraan yhteyksissä haastattelupyynnön merkeissä. Haastateltaville laitoimme henkilökohtaisen kirjallisen suostumuslomakkeen opinnäytetyöhön osallistumiseen ja ne allekirjoitettiin haastattelutilanteen alussa. Tiedostimme jo hyvissä ajoin, että haastatteluista saamamme materiaali tulisi toimimaan opinnäytetyömme tärkeimpänä aineistona. Haastatteluäänitteet litteroitiin heti näiden haastattelutilanteiden jälkeen ja analyysin aloitimme, kun aineisto oli kasassa ja materiaali kerätty. Vankiloiden henkilökunnan haastattelut suoritettiin keväällä 2017 maaliskoukokuun välisenä aikana, useimmiten kunkin haastateltavan omassa työyksiköissä. Opinnäytetyömme aikataulu muuttui useaan otteeseen prosessin aikana, osittain johtuen siitä, että haastateltavien hankkiminen osoittautui haasteelliseksi. Muutama henkilö kieltäytyi suoraan haastattelupyynnöstä ja useammalta emme saaneet ollenkaan vastausta.

Työelämän edustajamme toivoi, että alustavia tutkimustuloksia pystyttäisiin antamaan jo loppukeväästä tai alkukesästä Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projektin, Helsingin vankilan ja nuorten osastolle palkatun projektityöntekijän käyttöön. Tutkimustulosten aikataulua aikaistettiin projektin edetessä, sillä osaston toiminta käynnistettiin toukokuun 2017 puolivälissä, aikaisemmasta aikataulusta poiketen. Alustavien tulosten antaminen työelämän käyttöön on mahdollista, sillä kuten esimerkiksi Alasuutari (2001, 39) toteaa laadullisen tutkimuksen teoksessaan: ”Laadullinen analyysi koostuu kahdesta vaiheesta, havaintojen pelkistämisestä ja arvoituksen ratkaisemisesta.” Aineistoa tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota ainoastaan teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaiseen, kulloisenkin kysymyksen kannalta. Tutkimuksessa yhdistetään havaintoja, etsimällä yhteisiä piirteitä tai nimittäjiä. Sovimme opinnäytetyön seminaariversion esittämisen yhteydessä tapaamisen Helsingin vankilan nuorten osaston projektityöntekijän kanssa. Tällöin pystymme antamaan tutkimustuloksia ja niitä ehtii hyödyntämään osaston kehittämisessä, sillä syksyllä kun lähetämme

opinnäytetyömme valmiina tarkastukseen on osasto jo täysin toiminnassa. Valmistumme Laurea-ammattikorkeakoulusta rikosseuraamusalan sosionomeiksi syyskuussa 2017.

5.2 Laadullinen tutkimus

Kvalitatiivisen tutkimuksen tyypillisiä piirteitä ovat muun muassa ihmisten hyödyntäminen tiedonkeruun välineenä (Hirsijärvi ym. 2007, 160). Kvalitatiivisen tutkimuksen yhteydessä puhutaan usein harkinnanvaraisesta näytteestä otoksen sijaan. Jo muutamaa henkilöä haastattele-malla voidaan saada merkittävää tietoa. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 59.) Tutkimuksen kohde-joukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonke-ruuta ja tapauksia käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti (Hirsijärvi ym. 2007, 160). Tutkimussuunnitelma elää tutkimushankkeen mukana ja tutkimuksessa tulkinta jatkuu koko tutkimusprosessin ajan. Tutkimussuunnitelman tai -ongelman uudelleen muotoutu-mista saattaa joutua tarkistamaan aineistonkeruun kuluessa. (Eskola & Suoranta 1998, 13-15.) Tutkimuskysymykset saattavat vielä muuttua, elää tai tarkentua tutkielman edetessä omassa empiirisessä tutkimuksessamme. Olemme varautuneet myös siihen, että teemahaastattelurun-gon painotuksia voidaan vaihtaa saatujen vastausten ja tuloksien myötä.

Kvalitatiivista aineistoa tarkastellaan aina yhdestä teoreettis-metodologisesta näkökulmasta. Huomiota kiinnitetään tutkimukseen valitun teoreettisen viitekehyksen kannalta olennaiseen. (Alasuutari 2001, 40.) Induktiivista analyysiä käyttämällä tutkijan pyrkimyksenä on paljastaa odottamattomia seikkoja. Sitä, mikä on tutkimuksen kannalta tärkeää, ei määrää tutkija. (Hir-sijärvi ym. 2007, 160.) Osallistavuus on keskeistä laadullisessa tutkimuksessa. Laadulliselle tut-kimukselle on ominaista, että siinä keskitytään usein varsin pieneen määrään tutkittavia. Ylei-sesti sanoen, aineiston koolla ei ole välitöntä merkitystä tutkimuksen onnistumiseen. Yhtenä laadullisen tutkimuksen piirteenä on, että kerätty aineisto analysoidaan mahdollisimman pe-rusteellisesti. Aineiston tieteellisyyden kriteeri on sen laatu. Tutkijan pyrkimyksenä on sijoittaa tutkittava aineisto yhteiskunnallisiin yhteyksiin. (Eskola & Suoranta 1998, 16,18,62.)

5.3 Teemahaastattelu

Käytämme tutkimuksessamme teemahaastattelun menetelmää, koska se sopii myös aloittele-valle tutkijalle ja antaa haastateltaville tilaa vastata kysymyksiin sekä tuo tutkittavien näkö-kulmat sekä äänen esille. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelumenetelmä, mutta mitään yhtä määritelmää puolistrukturoidusta haastattelumuodosta ei ole. Haastattelija voi vaihdella kysymysten järjestystä, vaikka kysymysten muoto on kaikille sama. Kysymysten sana-muotoa voi kuitenkin vaihdella tilanteen mukaan. Vastauksia ei ole sidottu vastausvaihtoehtoi-hin, vaan haastateltavat saavat tilaa vastata avoimiin kysymyksiin omin sanoin. Haastattelu etenee teemoittain, yksityiskohtaisten kysymysten sijaan. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 48-49.) Opinnäytetyössämme on viisi eri haastatteluteemaa, joiden ympärille haastattelukysymykset

ovat muotoutuneet. Hirsijärven ja Hurmeen (2009, 48-49) mukaan haastateltavien tulkinnat ja asioille antamansa merkitykset ovat keskeisiä. Haastateltavien asioille antamansa merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa. Teemahaastattelua voidaan luonnehtia kielen käyttöön perustuvaksi viestinnäksi.

Teemahaastattelu on siis eräänlainen keskustelu, joka tapahtuu tutkijan aloitteesta ja ehdoilla ja jossa vuorovaikutuksessa pyritään saamaan selville haastateltavaa kiinnostavat asiat, jotka liittyvät tutkimuksen aihepiiriin. Kaiken kattavia ohjeita sille, miten tutkija kohtaa haastateltavan ei ole. Jokaisen tutkijan on löydettävä oma tapansa ja rajansa kohdatessaan haastateltavan. Teemoja miettiessä teemahaastattelussa voidaan johtaa teemat teoriasta. Teoreettinen käsite muutetaan haastatteluteemoiksi. Olennaista on muistaa tutkimusongelma teemoja miettiessä, sillä se sitoo kokonaisuuden yhteen. (Valli & Aaltola 2015, 28, 35.) Tavallisin tapa toteuttaa teemahaastattelu on tehdä yksilöhaastatteluja, ne saattavat olla helpommin toteutettavissa olevia aloittelevalle tutkijalle. Haastattelun tallentaminen on välttämätöntä. (Hirsijärvi & Hurme 2009, 61, 75.)

5.4 Aineiston analyysi

Sisällönanalyysiä voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen analyysissä. Laadullisen tutkimuksen aineistossa on valittava tarkkaan rajattu ilmiö, jota tarkastellaan. Siitä on kerrottava kaikki olennainen. Sisällönanalyysiin kuuluu luokittelu ja teemoittelu. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91.) Olimme valinneet opinnäytetyöhömme viisi kantavaa teemaa, joten luokittelua ei ollut tarpeen tehdä erikseen. Analyysin teemoitteluvaiheessa tulee selvittää itselleen, haataanko siitä samankaltaisuutta vai erilaisuutta. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 91-93.) Ensimmäinen vaihe suoritettujen haastattelujen jälkeen on niiden kirjoittaminen puhtaaksi, eli litterointi. Vallin ja Aaltolan (2015) mukaan tämän voi tehdä monella eri tavalla, riippuen siitä minkälaista analyysia aineistoon aikoo soveltaa. Sen suhteen on tehtävä valinta, kuinka systemaattisesti haluaa aineistoaan lähestyttävän. (Vallin & Aaltola 2015, 42.)

Nauhoitimme kaikki haastattelut, jotka litteroitiin myöhemmin. Teemahaastattelussa ensisijainen mielenkiintomme kohdistui haastattelussa esiin tuleviin asiasisältöihin, joten hyvin yksityiskohtainen litterointi ei ole tarpeen näkemyksemme mukaan. Näin ollen mahdollisiin äänenpainoihin tai tauotuksiin litteroinnissa emme lähtökohtaisesti kiinnittäneet huomiota, koska näin tarkka analysointi tuskin on olennaista tutkimustulosten kannalta. Sanattomalla viestinnällä on kuitenkin tärkeä merkityksensä ja valtaosa haastatteluvuorovaikutuksesta on muuta kuin sanallista vuorovaikutusta. Sen huomioimiseksi sovimme, että toinen opinnäytetyön tekijä kirjoittaa haastattelutilanteessa tekemistään havainnoista muistiinpanoja ja nekin kirjoitetaan jälkeenpäin puhtaaksi. Haastattelumateriaalin litteroinnin jälkeen järjestimme aineiston uudestaan teemoittain eli niin, että jokaisen teeman alla on kaikkien haastateltavien vastaukset tähän kyseiseen teemaan. Koodasimme aineiston eli haastattelumateriaalin käyttämällä eri

tunnuksia, kuten alleviivauksia ja muita merkinlöjä aineistossa esiintyville ylä- ja alaluokille. Keräsimme myös yhteen kaiken muun tarpeellisen tiedon, joka ei varsinaisesti mennyt minkään muun teeman alle. Varsinaisten teemojen ohella haastattelutilanteissa keskusteltiin muun muassa, miten nuoret vangit ottavat vanhemmista vangeista niin sanottuja isähahmoja itselleen.

Tyypillisesti laadullinen aineisto koostuu tutkijan keräämästä haastatteluaineistosta, joka on litteroitu puhutusta tekstistä tekstinkäsittelyohjelmalla. Laadullisen aineiston tutkijan ensisijaista materiaalia ovat tekstimuodossa olevat aineistot. Aineiston käsittelyä saattaisi helpottaa käsittely erilaisilla ohjelmilla, mutta missään vaiheessa ohjelman käyttö ei voi kuitenkaan kokenaan korvata huolellista perehtymistä aineistoon, jonka voi tehdä vain sitä lukemalla uudelleen ja uudestaan. Juuri tätä myös aineiston analyysi tarkoittaa käytännössä: sen lukemista yhä uudelleen, tekstin pohdintaa ja tulkintaa, sen luokittelua ja vertailua ja niihin liittyvää teoriointia. (Vallin & Aaltola 2015, 91-92.) Haastatteluiden äänitallenteista litteroituna kertyi materiaalia yhteensä 62 sivua, kun fonttina on Trebuchet M, fonttikoko 10 ja riviväli 1,5. Haastattelutilanteet kestivät 45 minuutista 1,5 tuntiin. Eskolan ja Suorannan mukaan (1998, 225.) aineistoa analysoitaessa on hyvä miettiä, mitkä elementit laajasta materiaalista erityisesti auttavat vastaamaan asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Kun aineisto on muodollisesti järjestetty, aletaan rakentaa merkityksiä esittämällä kuvauksia, tekemällä päätelmiä ja tulkintoja sekä antamalla selityksiä tehdyille ratkaisuille. Laadullisen aineiston analyysissa voidaan nähdä olevan kyse aineiston järjesteleemisestä sellaiseen muotoon, että sitä on mahdollista eritellä vastaus-ten etsimiseksi tutkimusongelmiin.

5.5 Tutkimusetiikka

Eettisellä ajattelulla tarkoitetaan yksilön kykyä pohtia mikä on oikein tai väärin, yhteiskunnan ja omien arvojen kautta. Tutkimusetiikka voidaan määritellä tutkijoiden ammattietiikaksi, johon kuuluvat eettiset periaatteet, normit, arvot ja hyveet, joita tulisi noudattaa läpi tutkimusprosessin. Jokainen tutkija kantaa itse vastuun tutkimustyössä tehtävistä valinnoista, vaikka lait ja eettiset normit ohjaavat ratkaisujen tekemisessä. Tutkimusetiikassa lähtökohtana on usein normatiivinen etiikka. Normatiivisen etiikan sääntöihin ja arvoihin kuuluu muun muassa tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus. Vapaaehtoisuuden normista on tullut ehdoton periaate kaikilla tieteen aloilla. Tutkimukseen osallistuvan autonomiaa kunnioittaen hänellä on oikeus perua osallistumisensa tutkimukseen myös jälkikäteen. Siinä tapauksessa tutkimusaineistosta tulee hävittää kyseistä henkilöä koskevat tiedot, eikä niitä voida hyödyntää, vaikka tietoja ei käsiteltäisi tunnistettavasti. Tutkimusaineistoa kerätessä tutkittavalle tulee aina antaa tietoa tutkimusaineiston käytöstä. Tutkittavien motivoimiseksi on hyvä kertoa mitä tutkimuksella tavoitellaan. Tutkimussuunnitelman esittämisen tarkkuus riippuu kohderyhmästä. Tutkittavalle tulee kertoa tutkimuksen tavoitteista ja sisällöstä ja siitä, että tutkimuskysymykset saattavat tarkentua tai muuttua aineiston analyysin myötä. (Kuula 2011, 21-23, 99-101, 106.)

Luottamuksella annettujen tietojen suojaaminen muodostaa aineiston luottamuksellisen sisällön. Tavanomaisimmin yksityisyydensuojasta huolehditaan huolehtimalla, että tutkittavat eivät ole tunnistettavissa tutkimusjulkaisussa. Tietoturva pitää sisällään kaikki keinot, joilla pyritään estämään tiedon tuhoutuminen, muuttuminen tai väärin käsiin joutuminen. (Kuula 2011, 108, 113.) Tutkittavalle on kerrottava, onko kyseessä kertaluontoinen aineistonkeruu ja edellyttääkö osallistuminen esimerkiksi tutkijan kohtaamista. Käytettävistä tallennevälineistä pitää kertoa ennen kuin tutkittavalta kysytään suostumusta tutkimukseen osallistumisesta. (Kuula 2011, 108.) Haastateltavilta kysytään haastattelutilanteessa suostumus henkilökohtaisesti myös kirjallisena (ks. liite 2). Haastatteluista saatu tieto käsitellään luottamuksellisena ja osallistujien anonymiteetti taataan kaikissa tutkimuksen vaiheissa. Haastattelun ääninauhoitteet tullaan hävittämään asianmukaisesti.

5.6 Tutkimuksen luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana voidaan pitää tutkijan avointa subjektiviteettia ja sen myöntämistä, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Voidaan sanoa, että laadullisessa tutkimuksessa pääasiallinen luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 1998, 210.) Tämän opinnäytetyön tekijöinä ja tutkijoina lähestymme nuoria rikoksentekijöitä koskevaa tutkimusaihettamme mahdollisimman objektiivisesti. Emme anna omien mahdollisten ennakkokäsitysten tai näkemysten vaikuttaa tutkimukseen, tai sen toteuttamiseen. Näemme myös hyveenä sen, että tekijöitä on kaksi. Tutkijatriangulaatiolla tarkoitetaan sitä, että samaa ilmiötä tutkii useampi tutkija. Tällöin tutkijoiden on syytä neuvotella tekemistään havainnoista ja näkemyksistä suhteellisen paljon ja lisäksi erilaisista tutkimuksen ratkaisuista on päästävä yksimielisyyteen. (Eskola & Suoranta 1998, 68-69.) Useamman havainnoitsijan käyttö muun muassa haastattelutilanteissa vaikuttaa myös tutkimuksen objektiivisuuteen ja edesauttaa tarkkaa tutkimuksen etene-
misen raportointia. Triangulaatio puolestaan tarkoittaa samassa tutkimuksessa erilaisten aineistojen, teorioiden ja menetelmien käyttöä. Sen käyttö on usein perusteltua, sillä yksittäisellä tutkimusmenetelmällä saattaa olla vaikeaa muodostaa kattava kuva tutkimuskohteesta. Triangulaation käyttämisen myötä tutkimuksen luotettavuus lisääntyy. (Eskola & Suoranta 1998, 68.)

Tutkimuksen validiteetti ilmaisee, miten hyvin tutkimuksen tutkimusmenetelmä mittaa tutkittavaa ilmiötä, mittaako tutkimus sitä mitä sen avulla on tarkoitus selvittää? Validiteetin voidaan nähdä olevan hyvä silloin kun tutkimuksen kohderyhmä ja kysymykset ovat oikeat. Validiteettia tulee miettiä jo tutkimusmenetelmän valinnan yhteydessä ja menetelmä on valittava sen mukaan, millaista tietoa halutaan. Tutkimustulosten kannalta validiteetti taasen kysyy tutkimuksen pätevyyttä, oikeuttavatko käytetty aineisto, tutkimusmenetelmät ja saadut tulokset esitetyt tutkimustulokset. Reliabiliteetilla taas viitataan tutkimuksen luotettavuuteen, miten luotettavasti ja toistettavasti käytetty tutkimusmenetelmä mittaa haluttua ilmiötä? Reliabiliteetti

tutkimuksessa tarkoittaa toistettavuutta ja sitä ettei tutkimustulokset ole sattumanvaraisia tuloksia. (Hiltunen 2009) Tässä tutkimuksessa tavoitteena on kartoittaa kokemuksellista tietoa ja teemahaastattelun menetelmä sopii siihen hyvin. Periaatteessa, jos tutkimus uusittaisiin samoissa olosuhteissa, tulisi saada samat tulokset. Haastattelutilanne yksilöhaastatteluna suoritettuna on kuitenkin jossain määrin aina omalaatuisensa. Tutkimuksen luotettavuuden edistämiseksi kiinnitimme kuitenkin huomiota siihen, että teemahaastattelurunkomme kysymykset olivat mahdollisimman yksiselitteisiä sekä ymmärrettäviä ja haastattelut sekä tehtiin että litoitiin huolellisesti.

6 Opinnäytetyön tulokset

Tässä luvussa esittelemme tekemämme tutkimuksen tuloksia. Esittelemme tutkimustuloksia teemoittain, käyttäen samaa järjestystä kuin teemahaastattelurungossamme. Aluksi avaamme hieman tutkimukseen osallistuneiden taustatietoja, sitten käsittelemme nuorten erityisyyttä. Osaston turvallisuuden teema on kolmantena, jonka jälkeen analysoimme työntekijöiden tuen merkitystä rikosseuraamusasiakkaille, rikollisuudesta irrottautumisen teemaa sekä viimeisenä esittelemme verkostot vapauttamisvaiheen tukena -osion haastattelujen tulokset. Tulemme myös esittämään muutamia suoria lainauksia haastatteluista, mitkä kuvastavat mielestämme parhaiten haastatteluissa esiin tulleita asiasisältöjä.

6.1 Haastateltavien taustatiedot

Haastattelimme opinnäytetyöhömmme yhteensä seitsemää henkilöä, jotka työskentelevät erilaisissa tehtävissä Rikosseuraamuslaitoksella ja joilla on kokemusta nuorten vankien parissa työskentelemisestä. Haastateltavamme olivat Keravan vankilasta, Vantaan vankilasta ja Suomenlinnan vankilasta. Sukupuoleltaan haastateltavista kuusi oli naisia ja yksi mies. Haastateltavien virkavuodet vankilassa vaihtelivat yhdestä vuodesta 36 vuoteen, keskimääräisesti työkokemusta rikosseuraamusalan tehtävissä heillä oli noin 15 vuotta. Kolme heistä oli tehnyt koko uransa samassa laitoksessa, kun taas muilla haastateltavilla oli useampia virkasiirtoja ja sijaisuuksia takanaan ja näin ollen heillä on siis kokemusta sekä näkemystä laajemmin eri laitosten toiminnasta.

Haastattelimme tutkimukseemme teemahaastattelun menetelmin kuntoutuspuolta edustavaa henkilöstöä, jotka olivat erityisohjaajia ammattinimikkeiltään. Turvallisuuspuolta edustavasta henkilöstöstä haastattelimme rikosseuraamusesimestä sekä vartijaa. Haastattelimme myös vankilan apulaisjohtajaa. Haastateltavien koulutustaustat vaihtelivat. Muutama heistä oli käynyt vankeinhoidon perustutkinnon ja kolmella heistä oli sosiaalialan sosionomin (AMK) tutkinto. Pääsääntöisesti haastattelimme työntekijät heidän omissa työympäristöissään yksilöhaastatteluin. Yksi haastatteluista toteutettiin Laurea-ammattikorkeakoululla haastateltavan omasta toiveesta ja yksi haastattelutilanteista toteutettiin parihaastatteluna heidän toiveestaan.

6.2 Nuorten vankeusaikaiset erityistarpeet

Kysyttäessä haastateltavilta nuorten vankien erityisyyteen liittyvistä teemoista, kuten minkälaisista lähtökohdista nuoret vangit tulevat, kaikki seitsemän haastateltavaa mainitsivat valtaosan tulevan haastavista olosuhteista. Suurimmalla osalla nuorista vangeista on laitostaustaa, kuten lastenkotitausta eli merkittävä osa heistä on lastensuojelun asiakkaita. Haastateltavat arvioivat, että vähintään puolella tai jopa 70 prosentilla nuorista on laituskierre takanaan. Poikkeuksena nousi esiin Keravan vankilan WOP-ohjelma, jossa haastateltavan arvion mukaan vain noin 30 prosenttia on ollut laitostaustaisia. Heillä on kuitenkin ollut pääsääntöisesti lastensuojeluasiakkuus tai lastensuojelun avohuollon tukitoimenpiteitä taustallaan. Haastateltavista neljä nosti esiin, että nuorten vankien perheissä on ylliedustettuna mielenterveysongelmia, päihteiden väärinkäyttöä, väkivaltaa ja muita haastavia olosuhteita, myös ylisukupolvisuus mainittiin yhden haastateltavan toimesta. Kaiken kaikkiaan nuoret vangit tulevat rikkinäisistä olosuhteista ja ovat kokeneet erinäisiä laiminlyöntejä elämänsä aikana ja olleet huostaan otettuna jo hyvinkin pienellä iällä.

”Monella on se pitkä kierre laitoksesta toiseen ja sitten se lopputulema on vankila.” (H7)

”Valtaosa laitososuhteista, he ovat huostaanotettuja hyvin nuorena jo tai pieninä lapsena ja mitä huomasin, niin Vantaalla nuoriso-osastolla lähes kaikki olivat laitostaustaisia ja erinäisiä laituskertalaisuuksia valtavasti takana.” (H5)

”Monessa eri sukupolvessa kulkevia päihdeongelmia, mielenterveysongelmia, vankilakierteit.” (H1)

Poikkeuksia löytyy, mitä tulee nuorten vankien taustoihin. Tehdessämme jatkokysymyksiä aiheesta, vahvistui näkemys siitä, että osa nuorista tulee niin sanotuista normaaleista lähtökohdista. Kuitenkin myös silloin esiin nousevat useasti jo lapsuudessa alkaneet käytöshäiriöt ja päihteiden käyttö tai lapsuudesta saakka esiintyvät vaikeudet, kuten oppimis- ja kouluvaikeudet.

”Silloin tällöin on niin sanotuista normaaleista perheistä, mutta silloin on yleensä jotain käytöshäiriöitä ja päihteiden käyttöä tai huumeiden käyttöä ja ongelmat tulleet sitä kautta.” (H3)

Monille nuorille rikosseuraamusasiakkaille vankila on ensimmäinen paikka, missä kunnon rajat asetetaan. Tutkimusten mukaan tiedetään, että nuoret uusivat helposti ja mitä nuorempana rikollinen ura alkaa, sitä todennäköisimmin se myös jatkuu. Osalla nuorista on laitostaustaa,

joten he ovat tottuneet elämään laitoksesta toiseen ja näin ollen vankilan pelotevaikute on kutakuinkin lähes kokonaan hävinnyt.

”Se on vaan jonkinmoinen jatkumo, että laitos ku laitos ja on jopa semmosia väitteitä, et vankilassa pääsee helpommalla ku jossain lastenkodissa ja jollain on jonkinlaista ihannointia siitä, että ollaan kovia jätkiä, kun päästään sinne vankilaan asti.” (H3)

Nuorten erityistarpeita kartoitettaessa haastateltavien vastauksissa oli suurempaa hajontaa kuin lähtökohdista kysyttäessä, mutta eräänä yhtymäkohtana ilmeni, että nuorilla on paljon erinäisiä oppimisvaikeuksia, lukihäiriöitä, ADHD-diagnooseja, käytöshäiriöitä sekä päihdeongelmaa. Osalla on myös neurologisia ongelmia ja vammoja. Haastatteluissa korostui luottamussuhteen syntymisen tärkeys ja pysyvyys. Kun vanki oppii luottamaan yhteen työntekijään, on tärkeää, että työntekijä ei vaihdu jatkuvasti. Nuorilla on taustalla usein epäluottamusta ihmissuhteissa. Luottamussuhteen saavuttaminen on ensiarvoisen tärkeää ja rehellisyys mainittiin olennaisena osana sitä. Haastatteluissa toistui, että luottamussuhteen saavuttamiseksi tarvitaan tiivistä yksilöllistä työskentelyä.

”Nuoret kiinnittyy helpommin johonkin yhteen ihmiseen tai kahteen ihmiseen, kun tekee tarpeeks paljon sitä yksilötyötä, niin syntyy luottamussuhde.” (H6)

”Nuorilla mun mielestä on tosi paljon erityistarpeita riippuen ihan siitä, että mitkä ne lähtökohdat mistä ne on tänne tullu (...) Sitten jos siel on esimerkiksi erinäkösiä lukihäiriöitä, käyttäytymishäiriöitä, ihan siis ADHD:tä, selkeitä vammoja (...) ni se vaikuttaa siihen nuoren kehitystasoon ihan mielettömän laajalla skaalalla.” (H1)

Kahden haastateltavan vastauksissa nuorten erityisyyden teemaan liittyen, rajojen asettamista pidettiin ensiarvoisen tärkeänä. Haastateltavat painottivat, että rajoja vaaditaan. Nuoria pidettiin myös tärkeänä erityisryhmänä, joihin tulisi panostaa. Varsinkin siinä vaiheessa, kun he tulevat ensimmäisiä kertoja vankilaan. Haastateltavat toivat esiin, että nuoret vaativat erityishuomiota ja heillä on niin sanottu aikuisen tarve. Yhtenä tärkeänä huomiona tuli yhdeltä haastateltavalta nuorten tarvitsema kannatteleva ohjaus ja erinäisten taitojen opettaminen. Arkielämän taidot sekä päivittäiset rutiinit nousivat kahden haastateltavan mieleen erityistarpeista kysyttäessä. Pidettiin myös tärkeänä, että yhteys vankiin säilyy, kun vanki lähtee valvottuun koevapauteen. Vangit ovat sitoutuneita pitämään yhteyttä vankilan erityisohjaajiin ja erityisohjaajat voivat käydä tapaamassa vankia. Vankia voi helpottaa siviiliin siirtyessä tieto, että on joku, jolle voi tarvittaessa soittaa ongelmistaan.

”Ja semmonen vaan on erikoinen, mihin mä oon kiinnittänyt huomiota, et vankila on usein ensimmäinen paikka, missä asetetaan rajat.” (H7)

”Jos ne lähtee koevapauteen, me pietään niihin yhteyttä koevapauden ajan plus kun niillä tulee tuomion kokonaispituus täyteen eli 1/1 -aika, niin siihen asti ne on sitoutuneita pitämään yhteyttä meihin (...) se on näille sellanen iso juttu, et se helpottaa siinä että ne uskaltaa lähtee siviiliin, kun ne tietää et on joku, joka tietää niiden asiat oikeesti tosi hyvin ja jolle voi aina soittaa ja oksentaa, kun on jotain.” (H6)

”Ja käydään verkostopalaverit vangin verkoston kanssa, kun se siirtyy siviiliin tai koevapauteen, niin ennen sitä. Siel on vankisossut ja tukihenkilöt ja yhdyskuntaseuraamustyöntekijä ja ehdonalaisvalvoja ja minä (erityisohjaaja) (...) et kaikki tietää sen vangin asiat, et se ei voi puhuu ehdonalaisvalvojalle jotain muuta ja sossulle jotain muuta.” (H6)

Päihdeproblematiikka tuotiin esiin kolmessa haastattelussa. Nuorilla on usein päihdeongelmaa ja ominaista on, että päihteiden käyttö on tullut mukaan hyvin nuorella iällä. Vangin sosiaalinen ikä saattaa olla päihteiden käytön aloitusikä ja vaikka nuori olisi 20-vuotias erityistarpeet ovat samat kuin muillakin teini-ikäisillä. Yhtenä erityistarpeisiin liittyvänä seikkana nousi esiin koulutuksen merkitys nuorista vangeista puhuttaessa. Kaksi haastateltavaa näkivät koulutuksen, varsinkin peruskoulun loppuunsaattamisen tärkeänä. Yksi haastateltava toi esiin nuorten vankien taitotason vaihtelun ja lukihäiriöt.

”Niin eli tarve on se, että kartoitetaan et onko tehtävissä jotain peruskoulun loppuun saattamiseksi eli ohjataan avolla esimerkiksi käymään peruskoulua josakin Keravan aikuislukiossa loppuun, jos se on käymättä ja sitten ohjataan haakeutumaan ammattikouluun.” (H6)

”Täytyy miettiä et kuinka kauan ne on päihteitä käyttänyt eli tavallaan sosiaalinen ikä on sitä, milloin se päihteiden käyttö on alkanut. Et kyl ne sellasia teiniangsteja on, vaikka olis kaksikymppien mittarissa.” (H4)

Kysyttäessä haastateltavilta erityistarpeiden huomioimisesta nuorten osaston suunnittelussa sekä rangaistuksen täytäntöönpanossa, neljä toi esiin henkilöstöresurssit ja ammattitaitoisen henkilökunnan. Nuorten osastolla pitäisi haastateltavien mukaan olla resursseja yksilötyöskentelyyn ja henkilökuntaa tarvitaan omaohjaaja-mallin mukaisesti. Osastolla pitäisi haastateltavien mielestä olla ammattitaitoinen henkilökunta ja henkilökunnan tulisi olla halukkaita paneu-

tumaan nuorten parissa työskentelyyn. Nuorten kohdalla haastateltavat painottivat kuntoutussuunnitelman tarpeellisuutta rangaistusajan suunnitelman rinnalle. Yksi haastateltavista toi esiin tutkintavankilan ja vankeusvankilan erot ja painotti akkreditoitujen ohjelmien ja kuntoutuksen tärkeyttä nuorten osaston suunnittelussa.

”Tavallaan se on ihan sama mitä se ohjelma siellä on, jos se henkilökunta ei tue sitä nuorta, niin mitä tahansa tutkimuksi, ni kyl se henkilökemia on suurin. Kyl siel valvontapuoli ja erityishenkilökunta tulee olla sellasta, et ne tekee sata lasissa töitä niiden nuorten kanssa.” (H4)

”Se on toisen tyyppistä, et tää on semmosta vähän hätäsempää työtä, että tulee ja menee ja pyritään ne akuutit asiat hoitamaan ja Sörkassa pystytään toivottavasti enemmän keskittymään ihan siihen kuntoutuspuoleen ja mahdollisiin akkreditoituihin ohjelmiin.” (H3)

Yhden haastateltavan mukaan nuorten erityistarpeet tulisi huomioida osaston suunnittelussa ottamalla osastolle myös hieman vanhempia vankeja, kuten WOP:ssa on toteutettu. Jälkiseurantaa ja vangen jatkopolutusta siviiliin pidettiin tärkeinä. Koulutusasiat nousivat tärkeinä esiin haastatteluissa. Keskeneneräisiä opintoasioita voisi hoitaa eteenpäin esimerkiksi yksilötyöskentelyssä vankilan opinto-ohjaajan kanssa ja kartoittaa jatko-opiskelujen mahdollisuutta. Aihe si-vuaakin siviiliin jatkopolutuksen teemaa vahvasti.

”Mä en tiedä sitä ikähaarukkaa, et mitä sinne on ajateltu, mut näkisin hyvänä, et se ei koostu ihan pelkistä parikymppisistä (...) et jos aatellaan et niitä on pelkästään sellaset parikymppiset tai allekin - joukko, niin se on kyllä vaikeesti hallittavissa.” (H2)

Kysyttäessä haastateltavilta, miten nuorta voidaan tukea positiivisen identiteetin luomisessa, kahden haastateltavan mielestä normaalin aikuisen roolimallin antaminen on ensiarvoisen tärkeää. Konkreettisina esimerkkeinä mainittiin erilainen toiminnallinen tekeminen, kuten Kritsin työntekijöiden vetämä rap-projekti, jossa nuoret tekevät sanoituksia ja räppäävät ne. Esiintymiset nauhoitetaan. Projektiin on lähtenyt mukaan myös ujoimmat ja hiljaisimmat vangit. Positiivisen identiteetin rakentaminen on mahdollista, kun nuori vanki saa välähdyksiä vangen roolin ulkopuolelta. Kaksi haastateltavaa vastasi, että positiivista identiteettiä pyritään tukemaan keskustelemalla ryhmissä ja myös yksilökeskusteluin. Pyritään selvittämään keskusteluin, mikä on nuoren rikollinen ja päihteidenkäyttäjän identiteetti ja mikä puolestaan hänen todellinen persoonansa. Aletaan kehittää nuoren omaa ajattelutapaa sekä omia ajatuksia muustakin elämästä kuin rikollisuudesta ja päihteiden käytöstä. Kaksi haastateltavaa kokivat nuoren positii-

visen identiteetin tukemisessa tärkeänä normaali arjessa tapahtuvien onnistumisten ja positiivisten asioiden vahvistamisen. Pienillä asioilla pystytään vaikuttamaan, kuten sillä miten henkilökunta kohtelee vankeja. Kohdataanko vangit asiallisesti ja huomioidaan, kun heillä on henkilökunnalle asiaa.

”Millaisen roolin esimerkiksi sä aikuisena ohjaavana työntekijänä annat. Sil on mun mielestä ihan hirveen iso merkitys (...) et kyl se roolioppiminen on ja se mallintaminen, ni kylhän sil on oikeesti se kaikkein eniten muutosta tekevä vaikutus.” (H6)

”Se on monesti täällä vankeusmaailmassa sellaista, että kaikki on jollain tapaa negatiivista ja tämmöstä. Sitten taas kun niitä tulee, päivittäin kun mennään ja ollaan tekemisissä, tulee niitä positiivisia asioita. Ne voi olla hyvin pieniäkin juttuja. Niin nimenomaan niiden positiivisten asioiden vahvistaminen.” (H7)

Nuorten erityisyys -teeman kohdalla haastatteluissa ilmeni, että lähes kaikilla nuorilla vangeilla on ollut haastavat olosuhteet kotona sekä rikkinäiset taustat. Poikkeuksiakin löytyy, mutta kyseessä on pääsääntöisesti laitostaustaisia nuoria, joilla vankila on eräänlainen päätepestelaitoskierteessä. Vankilassa asetetaan ensimmäistä kertaa rajat monille näistä nuorista vangeista. Rajojen asettamisen tärkeyttä painotettiin useasti. Nuoret tulisi kohdata yksilöinä ja ottaa työskentelyssä huomioon heidän yksilökohtaiset tarpeensa. Nuorilla tulee olla toiminnallista tekemistä vankilassa keskusteluryhmien ja yksilötyön ohella. Nuoret kiinnittyvät helposti yhteen aikuiseen, joten olisi tärkeää huomioida henkilökunnan vaihtuvuuden tuomat haasteet pitkäjänteisessä työskentelyssä. Nuorten koulutuksen kartoittamisen ja työstämisen tärkeys painottui ja vankeusaika nähtiin mahdollisuutena hoitaa keskeneräisiä koulutusasioita loppuun. Osastolle valikoituvan henkilökunnan tulisi olla motivoitunutta ja heidän osoittamallaan roolimallilla on suuri merkitys nuorten positiivisen identiteetin tukemisessa.

6.3 Osaston turvallisuuteen vaikuttavat tekijät

Selvitimme opinnäytetyössämme osastoturvallisuuteen liittyviä näkökulmia. Kysyttäessä osaston turvallisuuteen vaikuttavista seikoista, jokainen haastateltava toi esiin vankituntemuksen merkitystä osastoturvallisuuteen. Henkilöstön läsnäolo osastolla ja vankituntemus nousivat tärkeimmiksi seikoiksi turvallisuuskäsitteestä. Haastattelurunkomme yhtenä kysymyksenä oli vankituntemuksen merkitys osaston turvallisuuden kannalta, mutta osa haastateltavista otti asian tärkeyden esiin jo ennen kysymyksen esittämistä. Kysyttäessä vankituntemuksen merkityksestä, jokainen vastaaja piti sitä erittäin tärkeänä ja oleellisena koko laitosturvallisuuden kannalta. Haastateltavat toivat esiin, että normaalia vankikulttuuria ja -hierarkiaa saadaan kitkettyä pois, kun osastolla on (läsnä) aktiivinen työntekijä, joka tuntee vangit. Asia nähtiin myös

käänteisenä eli vangin tuntemus työntekijöitä kohtaan lisää luottamusta, kun pääsääntöisesti yksi ihminen hoitaa kokonaisvaltaisesti heidän asioitaan.

”Se lisää vangin luottamusta henkilökuntaa kohtaan, et he kokee omakseen osastonsa työntekijät, et ovat ottaneet heidät hyvin vastaan.” (H3)

”Oleellinen. Koko laitosturvallisuuteen liittyy vankituntemus, se että meillä voi olla tällasta fyysistä turvallisuutta, vaikka kuinka paljon, (...) mut jos ei sitä vankii tunne, niin se on aina semmosta kovaa voimankäyttöä. Kun sul on joku haju siit vangista, et sä tiedät mikä se on ja miks se käyttäytyy näin, niin pystyt paljon paremmin heti puuttumaan niihin seikkoihin.” (H5)

Vankiloiden TUTI-henkilöiden (turvallisuustieto) toiminta on tärkeä osa turvallisuustyöskentelyä vankilassa ja tietoja voidaan hyödyntää muun muassa vankien osastosijoittelussa. TUTI-aineistoa voidaan käyttää, kun selvitetään nuorten vankien kytköksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Edellä mainitut kytkökset vaikuttavat osastolle sijoittamisessa. Haastateltavien näkemyksen mukaan vankituntemus lisääntyy, kun henkilökunta on mahdollisimman paljon läsnä osastolla. Osastolla tulisi olla läsnä mielellään jopa ympäri vuorokauden resurssien sen salliessa ja tärkeänä pidettiin osaston omavartijoita. Neljä haastateltavaa nosti esiin päihdetestauksen merkityksen osaston turvallisuuteen. Vankien seulominen ja virtsanäytteiden tekeminen sekä perinteinen ratsaustyö sellitarkastuksineen koettiin erittäin oleellisena osana osastoturvallisuutta. Kuitenkin nuorten osaston vankien päihhteettömyyteen sitoutuminen jakoi mielipiteitä. Kaksi haastateltavaa olivat sitä mieltä, että nuorten osaston tulisi olla sitoumusosasto ja jokaisen tulee sitoutua päihhteettömyyteen. Kahden haastateltavan näkemys puolestaan oli, että osasto voisi olla enemmänkin motivointiosasto. Heidän mielestään on erittäin haasteellista, ellei lähes mahdotonta saada hankalia, vaikeasti oireilevia nuoria kymmenen paikkaiselle osastolle puhtain seuloin. Motivointiosastolla nuoret sitoutuisivat vähitellen päihhteettömyyteen antamalla satunnaisia seuloja.

”No kaikista tärkein on tietysti vankituntemus, että jos ne työntekijät on tosiaan fyysisesti läsnä ja ne on niiden vankien kanssa tekee asioita yhdessä.” (H4)

”Ja siellä pitää olla paljon testausta, koska mä näen et se tukee sitä kuntoutumista ja antaa pelimerkkejä kaikkeen muuhunkin (...) mutta se että mikä se taso on, kuinka paljon niitä otetaan ja minkä verran, siihen mä en osaa ottaa kantaa. Mutta tossa WOPissa otettiin joka päivä.” (H7)

”Ja totta kai mä niinku toivoisin, et olis esimerkiks just omia vartijoita, että niis ei pyöris koko ajan vaihtoukkoja.” (H1)

Tärkeänä osana osaston turvallisuutta nostettiin esiin myös normaali päiväjärjestys ja arjen rytmittäminen. Vankilan päiväjärjestys luo perusraamit työskentelylle. Normaalin päivärytmin koettiin edesauttavan helpottamaan vangin pään sisällä olevaa kaoottisuutta, mikä puolestaan vaikuttaa osaston turvallisuuteen. Pidättäytyminen fyysisestä ja henkisestä väkivallasta mainittiin myös vastauksissa. Kun osastolla on selkeät säännöt ja vangit ovat tietoisia niistä, se edistää osaltaan turvallisuutta. Yhteisöllisyys oli myös yksi esiin nostettu teema turvallisuuteen liittyen. Yhteisöllisyyden ja osaston avoimen ilmapiirin koettiin luovan turvallisuutta.

”Sit mä mietin sitä Sörkkaa vielä, et tämmönen mitä ite hoksasin tänne kun tulin avolle, niin semmonen tietty yhteisöllisyys, mikä syntyy siitä yhdessä tekemisestä yhteisten onnistumisten kautta.” (H5)

Kysyttäessä haastateltavilta, miten he kokevat nuorten vankien pärjäävän vanhempien vankien joukossa kaikki haastateltavat vastasivat, että varmasti suurin osa pärjää, mutta eivät kuitenkaan kaikki. Yhden haastateltavan mukaan nuoret ensikertalaiset eivät ole turvassa muiden vankien joukossa. Huomionarvoisena seikkana eräs haastateltava painotti lainsäädäntöä, joka estää alle 18-vuotiaiden sijoittamisen samalle osastolle vanhempien vankien kanssa eli he ovat niin sanotusti erityisryhmä erityisryhmän sisällä. Useamman haastateltavan mielestä nuoret pitäisi pitää pääsääntöisesti erillään, mutta toisaalta nähtiin, että joskus vanhempi vanki saattaa jopa rauhoittaa nuorta.

”Jos siel on oikee henki tietyllä tapaa, siel on sellasii vanhempii vankeja, jotka on lusinu tarpeeks kauan, ne on monesti perheenisiä ja heil on sen verran elämäntokokemusta, et he osaa ottaa ne nuoret ja osaa oikealla tavalla laittaa ne ruotuun.” (H5)

”Mun mielestä ykkösjuttu nuorilla on se, kun ne on niin hiton alttiita kaikille vaikutuksille, et sen mä nään ongelmana. Se ei välttämättä ole kaikista paras vaihtoehto se kongi, missä on nää kokeneet konnat siellä.” (H7)

Aihetta sivuten haastateltavien kanssa keskusteltiin myös niin sanotusta isähahmoksi ottamisesta varsinaisten haastattelukysymysten ulkopuolella. Monet nuoret vangit kaipaavat isähahmoa, joka on puuttunut heidän elämästään. Haastateltavien näkemyksen mukaan ilmiössä on paljon positiivisia puolia, kuten silloin kun ”isähahmo” toimii nuorelle vangille tukena ja turvana. Yksi haastateltavista puhui siitä, miten nuoret saattavat saada lisää itsevarmuutta, kun he saavat tukea ja ohjausta sekä vahvistusta silloin kun he toimivat oikein. Haittapuolena nähtiin se, että tilanteissa saattaa olla mukana hyväksikäyttöä vanhemman vangin osalta tai rikollisjärjestöihin värväämistä.

*” Ei ole ohjaavaa toimintaa 24/7, niin parhaimmillaan se isähahmo niinkun van-
kina voi olla oikeesti tosi hyvä juttu.” (H1)*

Haastateltavat puhuivat tässäkin yhteydessä vankituntemuksen merkityksestä osastoille sijoit-
tamisessa. Kaikki nuoret eivät osaa toimia ryhmässä ja heillä saattaa olla puutteita sosiaalisissa
taidoissa, mikä vaikeuttaa nuorten osastolla pärjäämistä. Jos osaston ryhmadynamiikka ei
toimi, saatetaan nuori sijoittaa muiden vankien kanssa samalle osastolle. Kahden haastatelta-
van kannanotto oli, että nuoret tulisi pitää joka tapauksessa erillään, sillä he ovat niin alttiita
huonoille vaikutuksille. Heidän näkemyksensä mukaan pääasiallinen tekeminen ja toiminnot
tulisi pitää erillään muista vangeista. Myös valvonnan tärkeyttä korostettiin.

*”Mutta siinäkin on yksilöllisiä eroja, joku pärjää paremmin kuin toiset. Mut läh-
tökohtana on, et mun näkemys on se, et niiden paikka ois jollain tavalla omalla
osastolla ja yksilöllisemmän valvonnan alla.” (H7)*

*”Se on kakspiippunen juttu, et nuoret pitäis pääsääntöisesti pitää erillään, mut
toisaalta joku vanhempi rauhallinen vanki saattaa jopa rauhoittaa sitä nuorta.”
(H3)*

Kysyttäessä haastateltavilta millaisilla tekijöillä on vaikutusta nuorten vankien subjektiiviseen
turvallisudentunteeseen osastolla, viisi heistä mainitsi, että vartijan tulisi olla osastolla läsnä
mahdollisimman paljon, käytännössä aina silloin kun sellien ovet pidetään auki.

*”Ja sellanen herkillä oleminen ja valvontahenkilökuntaa pitää näkyä, et meillä
oli WOPissa sellanen, et vartija oli jatkuvasti läsnä osastolla, et sillä oli toimisto
siel osastolla, et se kuuntelee ja on läsnä ja ne tietää, et se vartija on siellä
siihen asti et sellit menee lukkoon.” (H6)*

Yksi haastateltava toi esiin, että vangeilta tulee kysyä, jos epäillään että vankia käytetään
hyväksi. Yhtenä tärkeänä tekijänä mainittiin myös yhteiset osastosäännöt ja niiden noudatta-
minen, mutta konfliktitilanteissa niiden läpikäyminen ja puhuminen ovat tärkeitä. Kaksi haas-
tateltavista painotti, että osastolla puuttumiskynnys osastolla tulee olla erittäin matala. Yksi
haastateltava puolestaan koki, että nuorten ”vasikoimiskulttuuriin” pystytään vaikuttamaan tai
sitä voidaan osittain murtaa siten, että nuorille välittyvä viesti siitä henkilökunnalle voi tulla
puhumaan. Tärkeää on myös kokemus siitä, että asioihin puututaan tarvittaessa. Kaksi haasta-
teltavaa toi esiin, että vankivalinnoilla pystytään vaikuttamaan myönteisesti nuorten turvalli-
sudentunteeseen. Vankien taustat tulee selvittää, ettei nuorilla ole keskenään vanhoja kau-
noja ja ettei osastolle valita vihamiehiä. Jos esimerkiksi selviää, että nuori on tehnyt henkiri-
koksen, joka on kohdistunut toisen osastolla olevan vangin omaiseen, heitä ei sijoiteta samalle

osastolle. Nuoret saattavat olla psyykkisesti sairaita ja moniongelmaisia ja ajoittain esiintyy kiusaamista, silloin henkilökunnan tulee puuttua tilanteeseen ja tehdä vankisiirtoja toisille osastoille, että tilanne saadaan rauhoitettua. Yhdessä haastattelussa mainittiin myös osastoviihtyvyys:

”Kaiken kaikkiaan olisi hyvä, että osasto ei ole niin kliininen. Että se on sellanen miellyttävä, ei tarvitse olla kodinomainen, mutta että siellä niiden omien sellien lisäksi kyllä pitäis olla sellasta yhteistä tilaa. Semmosta että ehkä vähän poikkeaisi Sörkan normiosastoista.” (H4)

Henkilökunnalta edellytetystä kohtaamisosaamisesta on puhuttu työntekijöiden tuki - teeman alla, mutta yksi haastateltava toi esiin, että nuorten turvallisuudentunteeseen vaikuttaa miten uusi osastolle sijoitettu vanki kohdataan. Olisi suotavaa välittää vangille kuvaa, että hänet otetaan yksilönä ja että häntä kuunnellaan. Silloin kun luottamusta on lähdetty rakentamaan osaston työntekijään, niin vangit kykenevät myös käymään keskusteluja, kun heillä on huono olla tai he haluavat osastolta pois jostain henkilökohtaisesta syystä. Jos esimerkiksi tuntevat olonsa siellä uhatuksi. Kahden haastateltavan kanssa keskustelimme nuorten osaston eriyttämisestä muista vangeista ja heidän mielestään suljetussa laitoksessa järjestely toimii ja edesauttaa kuntoutusmotivaation syntymistä sekä yhteisöllisyyden rakentumista.

”Et luohan sekin jollain tapaa turvallisuutta ja lisää sitä kuntoutusmyönteisyyttä, et jos tietää et siel on jotain porukkaa, jotka saattaa houkutella väärille teille, et on turvallisempaa olla siinä, kun ei tule niitä kohtaamisia.” (H6)

Halusimme selvittää millä perustein nuoret vangit sijoitetaan osastoille eri laitoksissa ja mikä voi estää nuorten osastolle sijoittamisen. Yksi haastateltava vastasi, ettei nuorten sijoittelulle ole mitään erityistä logiikkaa, vaan sijoittelu toimii periaatteella, mistä löytyy tilaa. Ainoastaan elinkautisvangit on rauhoitettu omalle osastolleen heidän vankilassaan. Vankilan tulo-osasto on itseilmoittautuneita vankeja varten. Vanki jää tulo-osastolle niin sanotusti kuivumaan, jos antaa positiivisen seulan. Ikä oli yksi peruste, joka mainittiin nuorten sijoittamisen kriteerinä. Vantaan vankilassa nuorten osastolle sijoitetaan vain alle 21-vuotiaita vankeja. Yksi haastateltava toi esiin, että Keravan vankilan WOP-osasto on sitoumusosasto ja sinne valitaan vangit hakemuksen perusteella, missä huomioidaan myös ikä sekä vangin kotipaikkakunta. Osastolle voivat hakea Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen vangit, jotka ovat alle 29-vuotiaita. Tutkintavankilassa osastolle sijoittamisen voi estää tutkinnalliset eristykset. Yksi haastateltava toi esiin, että jos vankien välillä on vihamielisyyksiä, ennakkosijoittamisella pyritään estämään mahdollisia konflikteja. Toinen haastateltava mainitsi, että TUTI-henkilöstöä hyödynnetään osastosijoitteluissa pyytämällä lausuntoa heiltä. Eräs haastateltava totesi, että nuoria on si-

joitettuna muillekin osastoille. Jos nuori vanki sekoittaa osaston ryhmädynamiikkaa tai yhteishengen tekemällä tahallista vahinkoa, kiusaa tai ilkivaltaa, niin hänet voidaan siirtää osastolta pois. Osastolla on enemmän oikeuksia, kuten ovet ovat pidempään auki ja toimintaa on enemmän, joten osastolle halutaan ja se edistää asiallista käyttäytymistä. Myös sijoittajayksikön toiminta mainittiin haastatteluissa:

”No sijoittajayksikkö sen määrittelee. Jos on alle kaks vuotta tuomiota, niin se käytäntö on että avolaitokseen ihminen sijoitetaan, jos ei ole muuta perustetta miksi ei.” (H4)

Kolme haastateltavaa vastasivat, että jengiyhteydet voivat estää osastolle sijoittamisen. Yksi vastaaja toi esiin, että osasto tulee voida pitää niin turvallisena, että sinne voidaan sijoittaa kaikki alaikäiset vangit heidän laitoksessaan, joita oli haastateltavan arvion mukaan viisi haastatteluhetkellä maaliskuussa 2017. Yksi haastateltava mainitsi, että romaniyhteisöt pitää erityisesti huomioida osastosijoitteluissa, koska heidän kulttuuriin kuulu väistämismoraliisuus.

”Romaniyhteisöt pitää aina huomioida, koska siellä on verikostoo.” (H5)

Turvallisuus on vankilatyöskentelyn peruselementtejä. Osaston turvallisuuteen vaikuttavat useat eri tekijät, niin rakenteelliset seikat kuin fyysinen ja psyykinen turvallisuus sekä vankivalinnat. Yhtenä tärkeimpänä osatekijänä koettiin henkilökunnan läsnäolo ja näkyvyys osastolla. Etenkin valvontahenkilöstön tulisi haastateltavien mukaan olla osastolla mahdollisimman paljon läsnä, ideaalitapauksessa lähes vuorokauden ympäri. Nuoret ovat alttiita vaikutteille ja heidän eriyttämistään ainakin osittain musta vankiväestöstä pidettiin tarpeellisena. Päihdevalvonta oli yksi keskeinen esiin noussut asia turvallisuuteen liittyen. Päihdeseuloja tulisi tehdä säännönmukaisesti. Vankituntemuksen merkitystä ei voi painottaa liikaa osaston turvallisuuteen. Sen koettiin olevan ehdottomasti yksi keskeisimmistä turvallisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Vankituntemuksen myötä pystytään puuttumaan ennakoivasti tilanteisiin ja sitä hyödyntäen osastolle voidaan valikoida joukko nuoria, joiden ryhmädynamiikka on mahdollisimman toimiva.

6.4 Vuorovaikutus ja kohtaamisaaminen

Lähes jokaisessa haastattelutilanteessa painotettiin työntekijöiden läsnäolon ja vuorovaikutuksen merkitystä osastolla. Kuusi haastateltavista nosti työntekijöiden läsnäolon merkityksen kaikkein tärkeimmäksi asiaksi osastolla ja korosti, että henkilökunnan olisi hyvä olla läsnä osastolla niin paljon kuin mahdollista. Läsnäolo liittyy kiinteästi myös vankituntemukseen. Työntekijöiden läsnäolo ja vuorovaikutus ovat parhaimmillaan sellaista, että nuori vanki kykenee miettimään ongelmakohtiaan ja pyrkii kohti muutosta.

”Se että se henkilökunta on läsnä, niin sit sen kyllä aistii siitä osaston ilmapii-ristä, et jos siellä alkaa joku mättäämään. Mut sitten, jos se on vain osasto osastojen joukossa, et siellä silloin tällöin käydään, niin sellaista ei opi tietämään tai tuntemaan. Moni probleematilanne on lähteny siitä selviämään että vartija on havainnut et siellä ei oo kaikki hyvin, niin sit on pystytty puuttu-maan.” (H2)

Vuorovaikutuksessa asiakas-työntekijäsuhteessa erään näkemyksen mukaan työntekijällä tulisi olla ymmärrystä siitä, että nuoret vangit erityisryhmänä eivät välttämättä ole samanlaisia kuin vanhemmat vankeusvangit. Nuorilla on omat tarpeensa, eikä heidän käytöksensä välttämättä ole aina niin mallikasta kuin sen soisi olevan. Nuoren ajatusmaailma on usein hyvin mustavalkoinen. Työntekijänä olisi myös suotavaa näyttää hyvää esimerkkiä, niin sanotusti normaalin aikuisen esimerkkiä, eikä niinkään pelkästään omaa ammattiminää tai liiallista virkamiesmäisyyttä.

Kysyttäessä psykososiaalisen tuen merkitystä nuorten vankien parissa työskenneltäessä, lähes jokainen haastateltavista näki sen merkityksen hyvin tärkeänä. Yhden haastateltavan mukaan työtä nuorten vankien parissa ei voi edes tehdä ilman psykososiaalista tukea ja hän korosti, että sen tulisi olla koko ajan arjessa tapahtuvaa. Psykososiaalisen tuen -teemasta keskusteltaessa painotettiin myös vankilan erityishenkilöstön panosta nuorten kanssa työskentelemiseen. Myös psykologeja ja psykiatreja voi olla tarpeen ottaa mukaan yhteistyöhön moniammatillisesti. Nuoret vangit saattavat olla hyvinkin traumatisoituneita ja heidän kanssaan työskentelyssä saataan mennä syvälle ongelmien alkulähteille. Työntekijänä erityisesti psykososiaalisen tuen kanalta tärkeää on kuunteleminen, tietynlainen välittämisen osoittaminen ja realististen asioiden ja tavoitteiden tukeminen, kuten myös toimivan arjen mahdollistaminen vankilassa. Olisi suotavaa koota nuorelle vangille riittävän laajaa sosiaalista ammattihenkilöistä koostuvaa verkostoa, mahdollisesti myös tukihenkilöitä. Psykososiaalista tukea voidaan toteuttaa joko yksittäisen työntekijän menetelmänä tai moniammatillisena yhteistyönä. Eräällä haastateltavista oli hyviä kokemuksia nuorten osastolla toimineesta työparista, josta toinen oli mies ja toinen nainen. Eräs haastateltava toi esiin, että tutkimusten mukaan monet nuorisorikollisista ovat yksinhuoltajaperheistä, joissa isä ja miehen malli ovat puuttuneet. Joskus osaston miestyöntekijä saattaa toimia ensimmäisenä niin sanottuna kunnollisen miehen mallina siellä olevalle nuorelle.

”No sen koko osaston pitäisi rakentua sellaiseksi psykososiaaliseksi kokonaisuudeksi. (...) Kyll se on sellainen kokonaisvaltainen konsepti, että ei siellä vaan niin kuin yhtä asiaa, kuten päihteitä tai rikoksia käsiteltäis, vaan kyllä sen pitäis olla ihan arvomaailmaa, tunteita, koko ihmiselämän skaala käsittelyssä. Muutosta ja tulevaisuutta unohtamatta.” (H4)

”Ne on niin tarvitsevia, niin tyhjiä astioita tietyllä tapaa, että se mitä vankeus-aikana pystytään antamaan ja minkälainen suhde tulee, niin yksi työntekijä ei riitä mihinkään. Että pitäisi saada laajempaa piiriä siihen, moniammatillista tiimiä ” (H5)

*”Siinä vaiheessa, kun vankilasta lähtee, niin niiden vankien pitäisi olla siinä kun-
nossa, ettei ne ole ihan tyhjiä kuoria, vaan pystyy pitämään itsensä kasassa ja
ne jaksaa selviytyä arjesta ja niillä on uusia keinoja toimia.” (H6)*

Luottamussuhteen rakentumisessa työntekijän ja rikosseuraamusasiakkaan eli nuoren vangin välille pienillä asioilla on haastateltavien mukaan merkitystä. Yhden haastateltavan mukaan se lähtee ylipäättään siitä, että kykenee saamaan kontaktin vangin kanssa. Useampi haastateltavista korosti, että on merkityksellistä, miten toista ihmistä kohtelee. Parihaastattelussa käytiin myös vuoropuhelua siitä, kuinka luottamussuhteen rakentumista edesauttaa myös työntekijän oma inhimillisyys ja aitous. Sellaisillakin pienillä sanoilla, kuten kiitos tai teoilla kuten anteeksipyyttämisellä on tärkeä merkityksensä.

”Yleensäkin vankeja kohtaan ole ystävällinen, mutta älä ystävä. Silloin otetaan vangit tasavertaisena ihmisinä” (H6)

Neljä seitsemästä haastateltavasta korosti, että liika virkamiesmäisyys on epäsuotavaa nuorten vankien parissa työskenneltäessä. Olisi tärkeää, että työntekijänä ei menisi liioiksi oman virkamiesmäisyytensä taakse. On niin sanotusti ihminen ihmiselle, eikä pelkästään työntekijä tai virkamies. Työntekijällä on huomattavan paljon valtaa suhteessa asiakkaaseen eli vankiin, erityisesti laitosolosuhteissa. Sitä ei kuitenkaan tarvitse haastateltavan mukaan tuoda varsinaisesti esille kaikessa tekemisessä. Vuorovaikutuksessa suhteessa vankiin, olisi hyvä mennä niin sanotusti hieman vastaan. Läsnäolo ja rehellisyys korostuvat, asioista tulee puhua niin kuin ne ovat. Toisaalta vankila on ympäristönä sellainen, jossa asetetut rajat ja säännöt ovat tärkeitä ja niistä on pidettävä kiinni. Ilmoituksia tehdään, jos tilanne vaatii ja jotkin asioista hoidetaan vankilan kurinpidon kautta. Kuten yksi haastateltavistamme painotti, vastaan voi toisinaan tulla tilanteita, jossa työntekijältä tulisi löytyä se todella tiukan virkamiesmäisyyden puoli. Joskus sitä on tarpeen käyttää, mutta missään tapauksessa se virkamiesmäisyys ei ole se, millä luottamussuhdetta tai toimivaa vuorovaikutusta rakennetaan.

”Niiden nuorten parissa semmonen liika tiukkuus ja virkamiesmäisyys, se on oikeastaan aika myrkyä. Semmonen kyky heittäytyä persoonalla siihen hommaan ja semmonen tietynlaisen huumorin kautta. Mun näkemys ja kokemus siitä, että millä se rakentuu on se, että pitää ehkä pikkusen kyetä antamaan sitä siimaa ja ymmärtämään sitä nuoren käyttäytymistä myöskin.” (H7)

Kysyttäessä millaista kohtaamisosaamista työntekijältä edellytetään, kun tehdään töitä erityisryhmän eli nuorten vankien parissa, vastauksissa korostui ymmärrys niin sanotusta nuorten maailmasta ja heidän lähtökohdistaan. Kolme haastateltavaa mainitsi myös sen, miten huumori toimii nuorten kanssa. Nuorten kanssa tulisi osata jutella jostain muustakin kuin rutiininomaisista toiminnoista, kuten esimerkiksi siitä, että on aika mennä ottamaan virtsanäytteet. Toisinaan nuorella saattaa olla myös sellainen tunne, että hän haluaisi jutella jostakin asiasta, mutta ei välttämättä uskalla omatoimisesti lähestyä työntekijää. Työntekijän läsnäolo, tavoitettavuus, vankituntemus ja se, että osaa jossain määrin lukea toista ihmistä ovat eduksi.

”Rento, mutta jämäkkä. Täytyy olla se aikuinen siellä, mutta jossain määrin myös ymmärtää sitä nuorten ja lasten maailmaa mistä ne on tullut.” (H3)

”Nuorten kanssa työskentely, se ei voi olla tietenkään sellaista tiukkapipoista. Siellä pitää olla tiukat raamit ja säännöt ja niistä on pidettävä kiinni, mut sitten myös semmosta huumoriakin mukana, ettei se ole vain tiukkapipoista puurtamista. Pitää olla tiettyä pelisilmää näiden nuorten kanssa.” (H2)

”Ja huumori, sitä ei sovi unohtaa. Huumorilla on tosi paljon pelattu (...) kun vangin kans tulee sellaset suhteet, et sä voit vittuilla hyvässä mielessä ja kestät sitä myös itse takaisin, sillä rakennetaan mielettömän pitkää siltaa ja sillälailloja on päästy aika lähelle.” (H5)

Yhdessä haastatteluista nostettiin hieman kriittisesti esiin, että ainoastaan säännönmukaisella tietyin väliajoin ylläpidettävällä henkilöstön arvokeskustelulla saataisiin asiakkaan kohtaamista ja kohtelua toimivammaksi. Esimerkkinä hän mainitsi tilanteen, että tiedetään työntekijän kohteleman huonosti tiettyä vankia, mutta tilanteeseen ei puututa. Työntekijän annetaan toimia rikosseuraamusalalla vallitsevien periaatteiden vastaisesti. Rikosseuraamusasiakkaan huono kohtelu vankilassa saattaa olla omiaan lisäämään tämän yksilön katkeruutta, viranomaisvastaisuutta ja järjestelmävastaisuutta. Rikosseuraamusalan työtä on mahdollista tehdä omalla persoonallaan myös vankilassa. Vankilan henkilöstössä vallitsee erilaisia ajatus-, ja arvomaailmoja, joiden mukaan toimitaan. Toisen haasteltavan mukaan asiakkaan kohtaamisessa olisi keskeistä vilpitön halu auttaa sekä uskoa häneen. Keskeistä on myös se, että työntekijöiltä löytyy riittävästi halua työskennellä nimenomaan kyseisen erityisryhmän kanssa. Vanginvartijoiden rooli myös korostuu nuorten osastolla, sillä he ovat siellä eniten läsnä. Turvallisuuspuolen henkilöstön kuntoutusmyönteisyyden katsotaan olevan eduksi.

”Asennekoulutusta olisi syytä olla. Varsinkin pidempään vankilassa olevista työntekijöistä näkyy semmonen tietynlainen kyynisyys.” (H1)

”Vartijat on melkein kaikista tärkeimmät siellä osastolla. Ne voi vesittää kaiken työn siellä, jos erityisohjaajat pitää jotain ryhmiä ja muuta. (...) Koko työ menee hukkaan, tai ei se nyt hukkaan mee, mut kyllä niilläkin pitäisi olla sellainen kuntouttava ote siinä.” (H4)

Lähityöntekijän merkityksestä rikoksettoman elämäntavan omaksumisesta kysyttäessä vastauksissa oli enemmän hajontaa. Yksi työntekijöistä mainitsi, että vartijakoulutusta on lähdetty muokkaamaan kuntoutusmyönteisemmäksi. Rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa on eduksi, että vankilan työntekijät tekevät työtä samalla arvopohjalla. Se antaa enemmän kiinnostusta nuorelle vangille muutostyöskentelyyn. Erään suljetun laitoksen haastateltava korosti, että vanginvartijat ovat heidän laitoksessaan tehneet pitkään lähityötä ja hoitaneet erinäisiä vankien asioita valvontatyönkuvan ohella.

”Meillä on tehty niin, että kaikki vangit jaetaan jo vartiojoille, niillä on tietty määrä mistä ne erityisesti vastaa.” (H2)

Työntekijöiden tukeen liittyen, sen merkitys nostettiin keskiöön nuorten kanssa työskentelyssä. Nuoret vangit ovat erityisryhmä, tarvitsevia ja vaativia. Asetetut rajat ja säännöt ovat tärkeitä ja niistä tulee pitää kiinni, mutta työskentely ei voi kuitenkaan olla liian tiukkapipoista ja huumorillakin on tärkeä merkitys vuorovaikutuksessa. Työntekijänä on tärkeää olla motivoitunut työskentelemään kyseisen asiakasryhmän kanssa. Vastauksissa nostettiin esiin, että on myös tärkeää näyttää niin sanottua normaalin aikuisen mallia. On eduksi, jos työntekijänä ymmärtää hieman niitä lähtökohtia, josta nuoret vangit tulevat. Heillä saattaa olla paljon ajatusvääristymiä ja he voivat olla ajattelussaan kovin mustavalkoisia. Voi siis olla tarpeen käydä keskusteluja siitä, miten niin sanotusti normaalit ihmiset elävät, tuoda esiin omia kokemuksiaan ja näkemyksiään. Liialle virkamiesmäisyydelle tämän ryhmän parissa työskentelyssä ei ole sijaa, mutta joskus sitäkin tarvitaan.

6.5 Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen

Rikollisuudesta irrottautumisen teemaa lähestyimme tiedustelemalla haastateltavilta vankilan työntekijöiltä minkälaisilla toiminnoilla voitaisiin tukea nuorten vankien arjen hallintaa. Useat haastateltavat näkivät arjenhallintataitojen opetteluun nuorten vankien kanssa keskeisiksi. Arjen hallinta sisältää perusasioiden, kuten ruuanlaiton ja siivouksen sekä omien sellien puhtaanapidon lisäksi myös oman talouden hallintaa. Osalle nuorista saattaa olla vierasta, miten tulla toimeen niin sanotusti normaalilla rahalla. Käsitys rahasta voi olla vääristynyt, erityisesti jos raha on toiminut nuorella motivaatioina rikosten tekemiseen ja sitä on myös käytetty huolettomasti esimerkiksi kasinolla pelaamiseen ja taksilla ajamiseen.

Vartijataustainen haastateltavamme korosti tarkkoja aikatauluja, niiden opettelua ja niistä kiinni pitämistä sekä päivärytmejä ja rutiineja osana arjen hallintaa. Koska nuorilla saattaa olla runsaasti energiaa, sitä pitäisi myös päästä purkamaan hyvällä tavalla esimerkiksi työntekoon ja liikuntaan. Muuten energia saattaa purkautua epäsuotuisasti, esimerkiksi väkivaltaisuuksina osastolla. Kun liikuntaa on paljon, ehkä ajatustyöskentelyyn jaksaa keskittyä paremmin. Liikunta on kuitenkin nuorille tärkeää. Henkisen ja fyysisen toiminnan tulisi olla oikeassa suhteessa, koska saattaa myös käydä niin että pelkkä toiminta ja ”puurtaminen” vie ajatusta olennaisesta ajatus-, ja muutostyöskentelystä pois. Osastolla tulee olla riittävästi tekemistä, mutta myös vapaa-aikaa. Nuoren saattaa olla vaikea sietää pelkkää olemista, tekemättömyyttä ja toimeettomuutta osastolla.

”WOPissa huomattiin, kun vaan ollaan ja istutaan ilman mitään aihetta, niin se on aika ahdistavaa. Mutta kuitenkin semmonen, että siinä saattaa synty semmoisia keskusteluja, mitkä on tosi hyödyllisiä. Et on ihan hyvä et on vaan sellaista yhdessäoloo, missä ei oo mitään ohjattua juttua.” (H3)

”Ja sitten tietysti tossa nuorten kanssa näkee sen nuorten järjettömän tietynlaisen energian. Niin sen purkaminen... Niin mä oon sitä mieltä, että vaikka välillä ne viikot näyttää aika täysiltä niin se on sitä oikeanlaista energian purkamista. Sillä lailla, että on sitä ohjelmaa, on niitä aikatauluja, on paljon tekemistä. Ja nimenomaan se, että pitää olla paljon sitä liikuntaa. (...) Et on se hyvä, että niillä on tiukka päiväohjelma, paljon sitä tekemistä, mutta sitten on myös tarkeet että siellä olis oikeesti sitä ajattelutyötä, koska ei se voi olla pelkästään toimintaa.” (H7)

Muutama haastateltavista korosti myös, että toimintoja tulisi suunnata yhä enenevässä määrin siviiliin. Tällaisia voisi olla esimerkiksi ryhmässä yhdessä suoritettut tutustumiskäynnit tai saatetut poistumisluvat vankilasta. Ongelmaksi saattaa muodostua, että vangit oppivat toimimaan vankilassa hyvin, mutta tämä työskentely ja toimintakyky eivät kannu enää siviiliin saakka. Yksi haastateltavista nosti esiin, että monet nuorista vangeista ovat saattaneet aloittaa päihteiden käytön jo hyvin varhaisella iällä ja liikkuneet niin sanotuissa päihdepiireissä. Tällöin heiltä on saattanut jäädä kokematta monia sellaisia niin sanottujen normaalien nuorten elämyksiä, joihin päihteet eivät liity. Pystyisikö näitä tarjoamaan jotenkin vankilasta käsin? Osastolta tehtävät yhteiset tutustumiskäynnit, siviilijatkumoiden luomien ja yhteistyö muiden toimijoiden kanssa voisi olla yksi mahdollinen väylä tähän.

”Lähdetään ihan niistä perusasioista, et opetetaan sitä siisteyttä ja sellin puh- taana pitoa. Sitten nää normaalit ruuanlaittotaidot ja muut, että ylipäättään jollain tavalla selviää siviilissä. (...) Mut sit se on iso juttu, et vaikka me täällä

tehtäis mitä (...) niin kyllä se pitäis jotenkin saada sinne siviiliin rakennettua niitä jatkumoina ja tukiverkkoa. Vaikka vankilassa järjestettäis mitä, niin ei se riitä. Se täytyy jatkua siellä siviilissä jollain tavalla. (H1)

”Kyllä se arjen hallinta on yks tärkeimpiä. Mietin, et ois hyvä että siinä osastolla olis ryhmätoimintaa ja ne ryhmät olis mahdollisimman laajoja. (...) Tavallaan tutustuminen normielämään ja sen harjoittelu, niin kyllä mä näen että se auttaa rikollisuudesta irrottautumiseen se että pääsee tavallaan myös pois sieltä vankilasta. Tehdään tutustumiskäyntejä, käydään ehkä yhdessä KELA:ssa. (...) Ei oo mitään järkeä harjoitella asioita vain vankilan sisällä (...) et harjoitellaan vaan sellaisia toimia, jotka tulee vankilassa olemista” (H4)

Kun nuoren vangin vankeustuomiosta on suoritettu valtaosa ja vapauttamisvaihe sekä siviiliin siirtymisen ajankohta lähenee, nousee yksilöllisyys jälleen keskeiseksi nuorten kanssa työskenneltäessä. Mitä aikaisemmin vapautuvan suuntautuvan työskentelyn aloittaa, sen parempi. Ainakin asumisen tulisi olla turvattu ja asuntohakemukset sekä mahdollisesti myös koulutuspaikkahakemukset tulisi olla tehtynä vähintään neljä kuukautta ennen vapautumisajankohtaa. Päiville tulisi rakentaa sisältöä siviilissä. Yksi haastateltavista korosti vielä erityisesti, että laittaisi nuoret vangit mieluummin Helsingin vankilasta koevapauteen avolaitoksen sijaan. Koevapauteen voidaan sisällyttää tarvittava tuki kun puolestaan avolaitoksessa vangin tulee pärjätä pitkälle omillaan sekä hallita monia asioita, mistä nuoret eivät vielä välttämättä selviä. Yksi haastateltavista koki, että nuoren vangin siirtyessä vankilasta vapauteen, tuen tulisi yltyä myös siviiliin. Kun vanki kiinnittyy vankeusaikana johonkin työntekijään, kuten ohjaajaan, olisi tärkeää, että kyseinen henkilö olisi edelleen tukena kun siviiliin pääsy koittaa. Ohjaaja saattaa olla tälle nuorelle valmis kontakti ja tukipilari. Tärkeä tuki ja vuorovaikutussuhde, joita on rakennettu pidemmällä aikavälillä. Vankilasta käsin on kuitenkin erittäin vaikeaa vaikuttaa jokaisen nuoren omanlaiseen lähipiiriin ja kaveruussuhteisiin, joilla on iso vaikutus nuorten elämään. Vaikka vankilan sisällä kyettäisiin luomaan hyvä yhteisö, ryhmähenki ja yhteenkuuluvuuden tunne, niin haastateltavan mukaan nämä hyveet eivät kuitenkaan välttämättä kanna kuitenkaan siviiliin asti.

”Ei voida oikeastaan lähteä miettiä siltä kantilta, että sitten kun se vapautuminen lähenee niin sitten ruvettaisiin tekemään jotain. Vaan sen pitäis olla tosi aikaisessa vaiheessa. (...) Aikaisessa vaiheessa just sitä kartoitusta, et mitä asioita pitäis huomioida. Onks asunto? Tarviiks sen eteen tehdä jotain? Onks koulua? Onks duunii? Onks hyvii kavereit? Onks perhettä? Päihdehoitoa? (...) Kaikki ne osa-alueet, mitkä vaikuttaa siihen nuoren elämään et ne käytäs jotenki läpi.” (H1)

”No tietysti se, että se tuki yltäisi sinne siviiliin asti (...). Sitten tietysti ihan perusjutut, asunnot ja muut on oltava. Sekä sitten aika merkityksellinen noilla nuorilla on se, että niillä ois oikeenlainen kaveripiiri siellä siviilissä. (...) Kyllä-hän kaikki haluaa kuulua, olla osa jotakin.” (H7)

Kun kysyimme muutostyöskentelyn tukemisesta, näkemykset vaihtelevat huomattavasti. Yksi korosti työntekijä-asiakassuhdetta muutostyöskentelyn edellytyksenä ja toi esiin, että on tärkeää olla kiinnostunut toisesta ihmisestä työntekijänä. Erityisesti yksilökeskusteluissa saatetaan käydä läpi hyvinkin henkilökohtaisia asioita, jolloin henkilökemiat korostuvat. Haastateltava toivoi, että vankilassa voitaisiin jossain määrin katsoa sitä, miten jokin työntekijöistä tulee kunkin vangin kanssa toimeen. Kun henkilökemiat eivät kohtaa, se saattaa aiheuttaa vangille epäonnistumisen tunteen, negatiivisen kierteen ja todennäköisesti lukuisia asioita jää hoitamatta vain tämän tekijän vuoksi. Lisäksi on huomioitava, että nuorta ei voi pakottaa puhumaan henkilökohtaisista asioistaan. Joskin se vie muutostyötä eteenpäin ja olisi suotavaa. Muita muutostyöskentelyn tukemiseen tähtäävinä toimina mainittiin erilaiset ohjelmatoiminnot, kuten Viisi keskustelua muutoksesta, Kalterit taakse -ohjelma, arkielämäntaitojen ohjelma, akkreditoidut keskusteluryhmät, vertaisryhmät, vertaistyöntekijät sekä menetelmäosaamisesta motivoiva keskustelu.

”No kyllä mä lähtisin ryhmiin. Asioista pitää vain jutella ja pohtia, miettiä. Kyllä se pitää vain kaivaa sieltä, mikä on kenenkin motivaatio ja lähteä sitä rakentamaan. Useimmat tietää vain sen, että ne ei halua sitä vanhaa, mut ne ei tiedä mitä ne halua. Kyllä sit tarvii vaihtoehtojakin ja semmosia tarjota ja miettiä. Kyllä siinä tarvii sen aikuisen ihmisen joka ehdottelee ja voihan sitä vähän johdatellakin.” (H4)

Yksilökeskusteluiden merkityksestä kysyttäessä useampi korosti sitä, miten nuorilla on mahdollisuus puhua asioistaan vapaammin ja avoimemmin niissä. Yksilötyössäkkin työntekijällä olisi suotavaa olla tilannetajua esimerkiksi sen suhteen, miten tiiviiseen tahtiin nuoren kanssa työskennellään. Nuoren motivaatiotaso työskentelyyn saattaa vaihdella, erityisesti jos mieltä painaa erinäiset asiat, kuten ihmissuhteisiin liittyvät asiat siviilissä, tutkintavankeuteen liittyvät tai oikeudenkäynnilliset asiat. Rikosseuraamuslaitoksen resursseihin liittyen yksi työntekijöistä korosti, että yksilötyöstä huolimatta nuoria on tärkeää opettaa myös itsenäisen työskentelyyn. Hän näki tärkeänä, että asioita ei tehtäisi vangin puolesta, koska se ei ole kenenkään edun mukaista. Ennemminkin tulee antaa työkaluja, kuten tapoja ja keinoja, joilla nuori pärjää itsenäisesti siviilissä.

”Luottamussuhteen rakentaminen onnistuu parhaiten käymällä yksilökeskusteluja nuoren kanssa. Nuoret eivät välttämättä halua puhua henkilökohtaisista asioistaan ryhmän edessä, joten yksilökeskustelut ovat tärkeitä.” (H3)

”Niillä (yksilökeskusteluilla) on iso merkitys, koska totta kai siinä nuoren ei tarvitse kenellekään peilata ja se voi olla niin kuin aidoimmillaan siinä. (...) Ja sitten taas nuori saa myös kokemuksen siitä, että vain hänestä ollaan sillä hetkellä kiinnostuneita.” (H1)

Rikollisuuden irrottautumisen teemassa kysimme arjen hallinnasta, siviiliin siirtymisen nivelvaiheesta, muutostyöskentelystä ja yksilökeskusteluista. Rikollisuudesta irrottautuminen eli desistanssi on prosessina hankalasti määriteltävissä. Opinnäytetyömme haastatteluissa teemasta kysyttäessä vastauksissa korostui kuitenkin se, että ollaan aivan perusasioiden äärellä. Nuorille vangeille tulee opettaa perustavanlaatuisia taitoja, kuten ruuanlaittoa ja siivousta sekä asioita, jotka kantavat aina vankilan jälkeiseen siviilielämään asti. Vapautumisen lähestyessä tulisi sellaiset perusasiat ja normaalin elämän edellytykset, kuten asunto ja toimeentulo olla ainakin jossain määrin turvattuna. Vankilassa ollessa nuoret vangit tarvitsevat hyvin muodostettua päiväohjelmaa, jossa henkinen ja fyysinen toiminta ovat tasapainossa keskenään. Siviiliin siirryttäessä on myös tärkeää, että nuoren päivissä olisi sisältöä joka voi muodostua esimerkiksi työnteosta tai opiskelusta. Työntekijä-asiakassuhteessa asioiden eteenpäin viemiseen saattaa myös vaikutta henkilökemiat, se miten hyvin vanki ja työntekijä tulevat toimeen keskenään. Mikäli vain mahdollista, toimintoja tulisi suunnata suljetusta vankilasta jossain määrin myös siviilin puolelle. Osa vangeista saattaa oppia tulemaan toimeen vankilassa erittäin hyvin tai löytää muista vangeista läheisiä ihmisiä ympärilleen, mutta tulee muistaa, että tämä ei välttämättä kanna siviiliin asti.

6.6 Verkostot vapauttamisvaiheen tukena

Keskeisinä yhteistyökumppaneina mainittiin: Kriminaalihuollon tukisäätiö, Vapautuvien vankien sosiaalityöntekijä (Vantaalla), Astu (Asumisen tuki), HelsinkiMission Aggredi, lastensuojelu (erityisemmin lastensuojelun tai jälkihuollon sosiaalityöntekijät), vankien kotikunnat, nuorten valvojat, Stop Huumeille Ry, Kumppanuustalo Harjula, Nuorisoasuntosäätiö, Nuorisoasuntoliitto ja Sininauhaliitto. Lisäksi muut vankilat ja Arviointikeskus mainittiin yhteistyökumppaneina. Myös seurakuntien kanssa voidaan tehdä yhteistyötä sekä AA ja NA -ryhmien. Yhteistyössä vankilan ulkopuoliset toimijat ja järjestöt nähtiin lähinnä positiivisessa valossa ja yhden näkemyksen mukaan kolmannen sektorin toimijat voisivat olla enemmän yhteydessä vankiloihin. Myös toinen haastateltavista korosti, että kaikki sellainen toiminta erityisesti ulkopuolisten tahojen toteuttamana, mikä tuo nuorille vangeille uudenlaisia ajatuksia tai laajentaa mahdollisuutta ajatella asioista uudesta näkökulmasta ovat lähtökohtaisesti hyviä.

Kysyttäessä yhteistyön kehittämisestä vastauksissa toistui tarve jakaa tietoa. Työntekijöiden, jotka tekevät töitä nuorten vankien parissa olisi olla hyvä tietoisia toisistaan. Erityisesti yksilötyöskentelyssä erityishenkilöstöllä saattaa olla hyvin paljon hallittavaa nuorten kanssa, sillä yksilöllisyys tulee muistaa ja jokaisella vangilla on omat, erilaiset verkostonsa. Vankeja myös saatetaan siirrellä laitoksesta toiseen, lähdetäänkö silloin työskentelyssä jokaisen eri vangin kanssa nollapisteestä? Kynnyksen tulisi olla matala siihen, että työntekijä voi ottaa yhteyttä esimerkiksi toisen laitoksen työntekijään, jolla on jo paljon kokemusta sellaisen nuoren kanssa työskentelystä jonka kanssa uusi työntekijä vasta aloittaa työskentelyn. Tällöin nuoren asioita voisi miettiä yhdessä, sekä tiedon jakaminen mahdollistuu. Yhteiset tapaamiset ja palaverit työntekijöiden kesken voisivat myös toimia.

”Yhteistyön kehittäminen on lisääntynyt viime vuosina. Omaisia voisi ottaa enemmän mukaan, painopiste ennen vapauttamista. Omaisten mukaan ottaminen on vähän köytetty voimavara. Ensin tulisi kuitenkin selvittää kuinka kantavaa tuki on ja mikä on tilanne perheessä.” (H3)

”Edelleen on paljon aukkoja, tai tieto ei välity tai kulje. Olisi parempi pitää enemmän palaveriteita, tapaamisia, yhteistyöpäiviä. Luoda yhteisiä käytäntöjä, toimivia malleja.” (H5)

Yhteistyötä kunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa tehdään paljon, erityisesti jos osastolla on alle 21-vuotiaita nuoria vankeja, jotka ovat vielä lastensuojelun jälkihuollon piirissä. Oleellista olisi ottaa kunnan sosiaalityöntekijä mukaan nuoren vangin verkostoon viimeistään siinä vaiheessa, kun vapautuminen alkaa olla lähellä. Vangin olisi hyvä olla tietoinen siitä, kuka hänen asioitaan hoitaa ja kunnan työntekijän puolestaan voisi olla hyvä tietää nuoren vangin kuulumisista, motivaatiosta ja halusta pyrkiä muutokseen.

Vapautumisen valmistelussa tulee jälleen huomioida yksilön tarpeet. Kaksi haastateltavista myös toivot, että perhetyötä voitaisiin nostaa enemmän keskiöön vapautumisen ajankohdan lähentyessä. Tilanteet perheissä vaihtelevat paljon. Tosin erityisesti jos nuorilla vangeilla on omia lapsia, niin isyyden tukemiseen voisi panostaa vankeusaikana. Antaa keinoja siihen, miten toimia isänä silloin kun on vielä itsekä kasvava nuori. Yhtenä esimerkkinä haastateltava mainitsi Jokelan vankilan isyysvalmennuksen nuorille isille. Vapautumisen valmistelussa myös jo olemassa olevat verkostot ovat olennaisessa osassa. Yksi haastateltavista toivoi palveluohjausta nuorille vangeille vapautumisen jälkeen ja yksi toivoi, että nuorella olisi matala kynnyks ottaa yhteyttä hänen vankeusaikaiseen ohjaajaansa vielä vankilan ulkopuoleltakin.

”Perhetyö on tärkeä. Ja se jatkosuunnitelma, on se sitten opiskelua tai työtä. Et tavallaan on jo pitkälle harkittuna se seuraava askel.” (H2)

”Yksilöllisesti. Mitä kenelläkin on siellä (siviilissä), mitä tarvii, missä tarvii apuu, missä kunnossa ne on.” (H4)

Yhteenvetona yhteistyöstä muiden toimijoiden kanssa nuorten vankien kanssa voidaan tiivistysti sanoa, että kaikkeen merkityksellisempänä haastateltavamme rikosseuraamuslaitoksen työntekijät näkivät verkostotyöskentelyn rikosseuraamuslaitoksen, kuntien ja kolmannen sektorin toimijoiden kesken. Tiedonjakamisessa työntekijöiden välillä olisi parantamisen varaa ja toivottiin myös, että saman kohderyhmän kanssa työskentelevät henkilöt eri vankiloissa olisivat riittävän tietoisia toisistaan. Yhteydenpitoa työntekijöiden kesken voisi myös parantaa, kynnyksen tulisi olla matala ottaa yhteyttä. Vapautumiseen valmentavassa työskentelyssä voitaisiin nostaa perhetyötä enemmän keskiöön, sillä se on (vankiloissa) vähän käytetty voimavara. Yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa voisi myös kehittää. Nuorten osaston toiminnassa voitaisiin mahdollisesti hyödyntää muita, vankilan ulkopuolelta tulevia toimijoita. Tällöin nuoret vangit saattavat saada uutta näkökulmaa, erityisesti kun puhutaan vapauteen valmentavasta työskentelystä.

7 Johtopäätökset

Tässä luvussa haetaan vastauksia esittämiimme tutkimuskysymyksiin, tehdään tuloksista johtopäätöksiä ja haetaan johtopäätöksille teoreettinen tuki. Johtopäätöksissä tarkastelemme opinnäytetyön tuloksia tutkimuskysymyksiin vastaten. Tutkimuskysymyksemme olivat: Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa? Minkälaisilla toiminnoilla nuorten osastolla voidaan tukea nuorten rikoksentekijöiden rikollisuudesta irrottautumista? Mitkä tekijät tulisi huomioida nuorten osastolla turvallisuusnäkökulmasta? Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida nuoriso-osaston suunnittelussa Helsingin vankilassa ja osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä henkilöstönäkökulmasta. Tarkoituksena oli tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa.

7.1 Nuorten erityistarpeiden huomiointi osastolla

Opinnäytetyömme tulosten mukaan nuoret vangit tulevat rikkinäisistä olosuhteista ja ovat kokeneet erinäisiä laiminlyöntejä elämänsä aikana. Suurin osa tulee haastavista olosuhteista ja heillä saattaa olla pitkä laitostausta. Nuorten vankien perheissä on yliedustettuna mielenterveysongelmia, päihteiden väärinkäyttöä, väkivaltaa sekä muita haastavia olosuhteita. Huono-osaisuuden ylisukupolvisuutta esiintyy nuorten vankien elämässä. Nuoret uusivat helposti ja mitä nuorempana rikollinen ura alkaa, sitä todennäköisimmin se myös jatkuu aikuisiässä. Valtaosalla nuorista vangeista on laitostaustaa ja he ovat tottuneet elämään laitoksesta toiseen ja näin ollen vankilan pelotevaikute on hävinnyt. Kuten (Lavikkala & Linderborg 2011, 164) ovat

todenneet, nuorten vankeusvankien rikosten uusimisriski on selvästi yleisempää muihin vankiryhmiin nähden.

Koulutus on yksi keskeisimmistä sosiaalisista instituutioista, joiden kautta nuori integroituu yhteiskuntaan (Äärelä 2015, 3). Koulutuksen merkitys nousi esiin tutkimuksemme tuloksissa. Koulutuksen loppuun saattaminen nähtiin ratkaisevana, etenkin peruskoulun. Tärkeää olisi kartoittaa myös mahdollisia jatko-opiskelupolkuja, vankilasta ohjataan hakeutumaan ammattikouluun tai johonkin valmentavaan kouluun. Yksilöllinen työskentely korostui myös koulutusteeman alla, sillä jokainen nuori vanki on eri tilanteessa ja tulee erilaisista lähtökohdista. Tarjolla ei ole yhtä mallia, jota voidaan soveltaa kaikkiin. Kuten Kivivuori (2009, 3) on todennut, erityisesti kriminologian tutkimuksissa syrjäytymistä ennustaa, että yksilön siteet sosiaalista kontrollia harjoittaviin instituutioihin ovat joko heikenneet tai katkenneet. Tämä sosiaalinen kontrolli voi olla virallista, instituutioiden ja viranomaisten harjoittamaa kontrollia tai epävirallista, yhteisöllistä ja lähisuhteissa tapahtuvaa kontrollia. Näitä keskeisiä instituutioita erityisesti yksilön kannalta ovat perhe, muut lähisuhteet, koulu, työelämä ja koulutus.

Luottamussuhteen syntymisen tärkeyttä ja pysyvyyttä painotettiin tutkimustuloksissamme. Luottamussuhteen saavuttaminen on ensiarvoisen tärkeää ja rehellisyys mainittiin olennaisena osana sitä. Luottamussuhteen saavuttamiseksi tarvitaan tiivistä yksilöllistä työskentelyä. Kuten Järvinen (2007, 56, 64) on tutkimuksessaan todennut, luottamus ja rehellisyys korostuvat asiakas-työntekijäsuhteessa ja ovat olennaisessa osassa kohtaamisen onnistumisen kannalta. Asiakkaan rehellisyys helpottaa työntekijän työtä. Luottamuksen syntyminen on prosessi, jota rakennetaan askel kerrallaan. Asiakkaan luottamus on ansaittava ja alussa vuorovaikutusta leimaa usein epäluottamus yhteiskunnan instituutioita ja työntekijöitä kohtaan. Särkelä (2001, 31) on puolestaan tarkastellut hyvän asiakassuhteen elementtejä vaikuttavuuden kannalta ja todennut, että asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhde on tärkeä tuloksien saavuttamisen kannalta. Tutkimuksemme tulosten mukaan nuorten osastolla pitäisi olla ammattitaitoista henkilökuntaa, joiden tulisi olla halukkaita paneutumaan nuorten parissa työskentelyyn. Henkilökunnan tulisi tukea nuorta ja ymmärtää nuoren lähtökohtia. Kuten Järvinen (2007, 141) on tuonut tutkimuksessaan esiin, kaikkia rikosseuraamusalan asiakas-työntekijäsuhteita leimaa rangaistukseen liittyvä velvollisuus, mutta se jää usein taka-alalle suhteen edetessä kohti luottamuksellista vuorovaikutussuhdetta. Rangaistus luo raamit asiakastyölle, mutta rangaistuksen pysäyttävä, velvoittava ja mahdollistava vaikutus on tärkeä asiakkaan kuntoutumisprosessissa. Asiakas-työntekijäsuhteella on suuri merkitys asiakkaan muutosprosessissa. Tutkimustulosten mukaan, tärkeää on kuunteleminen, tietynlainen välittämisen osoittaminen ja realististen asioiden ja tavoitteiden tukeminen, kuten myös toimivan arjen mahdollistaminen vankilassa.

Rangaistusajan suunnitelmassa otetaan huomioon rangaistusajan pituus, aiemmat tuomiot, vangin työ- ja toimintakyky sekä hänen henkilöstään ja rikoksestaan saadut tiedot. Rangaistusajan

suunnitelmaan voidaan kirjata esimerkiksi koulutuksellisia tavoitteita, joiden tarkoituksena on edesauttaa vangin integroitumista yhteiskuntaan. (Kurki, Suutarinen & Taruvuori 2010, 39-40, 66.) Opinnäytetyömme tuloksissa kaivattiin yksilöllistä kuntoutussuunnitelmaa rangaistusajan suunnitelman rinnalle. Akkreditoitujen ohjelmien ja kuntoutuksen tärkeyttä painotettiin osaston suunnittelussa. Kuten Taruvuori ym. (2010, 65) ovat todenneet tutkimuksessaan, vankilassa on mahdollista vaikuttaa vankien asenteisiin, tunne-elämään, päihteiden käyttöön ja sosiaaliin taitoihin erilaisten toimintaohjelmien, päihdekuntoutuksen sekä yksilöllisen tuen avulla. Tyni (2015, 58, 59) puolestaan toteaa, että kuntoutus on vaikuttavinta silloin kun rikoksentekijöille suunnataan tarkoituksenmukaista kuntoutusta.

Positiivisen kuntoutuksen pyrkimyksenä on lähestyä psykologisia ja käyttäytymisongelmia edistämällä yksilöiden kykyä elää merkityksellä, rakentavaa ja ennen kaikkea onnellista elämää, siten että rikoksesta tuomitut voivat irrottautua rikollisuudesta (Maruna 2008, 111). Good Lives Model on yksilön vahvuuksia korostava lähestymistapa rikollisten kuntouttamisessa. GLM-mallin painopisteenä on edesauttaa yksilöä mielekkään elämän/ensisijaisten tarpeiden saavuttamisessa. Malli korostaa yksilön sisäisten ja ulkoisten voimavarojen merkitystä kuntoutumisessa sekä rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa. (Tyni 2015, 65-66.) Tutkimuksemme selvitimme positiivisen identiteetin vahvistamisen keinoja vankilassa. Aineistossamme nousseiden tulosten perusteella positiivisen identiteetin rakentaminen on mahdollista, kun nuori vanki saa välähdyksiä vangin roolin ulkopuolelta. Esimerkkeinä mainittiin erilainen toiminnallinen tekeminen, kuten liikunta, musiikki, kuvataide sekä Kriminaalihuollon tukisäätiön rap-projekti, jota on toteutettu Vantaan vankilassa erinomaisin tuloksin. Positiivista identiteettiä pyritään myös tukemaan keskustelemalla ryhmissä ja yksilökeskusteluin. Tärkeää on, että nuori alkaa kehittää omaa ajattelutapaansa sekä omia ajatuksiaan toisenlaisesta elämästä, johon ei kuulu rikosten tekeminen eikä päihteiden käyttö. Kuten Davies & Beech (2012, 416-417) ovat todenneet, positiivisen psykologian näkökulmasta rikollisten kuntouttamisessa pitäisi keskittyä antamaan heille tarvittavia työkaluja taitoihin, mahdollisuuksiin sekä voimavaroihin liittyen, mikä tukee välttämättömien elämänarvojen saavuttamista.

Tutkimuksemme mukaan, nuoren positiivisen identiteetin tukemisessa on ensiarvoisen tärkeää normaaliarjessa tapahtuvien onnistumisten ja positiivisten asioiden vahvistamisen. Pienillä asioilla pystytään vaikuttamaan vangin omanarvontunteeseen, kuten sillä miten henkilökunta kohtelee vankeja. Kohdataanko vangit asiallisesti sekä huomioidaan, kun heillä on henkilökunnalle asiaa. Kuten Ylisassin ym. (2016, 23-24, 26) lähityöhankkeessa todetaan, ovat vangit muuttaneet yhä haastavampaan suuntaan ja valvonta- ja ohjaustyössä tarvitaan uudenlaista asiakasymmärrystä ja ammattitaitoa rikoksettoman elämäntavan tukemiseksi. Lähityöhankkeen tarkoituksena oli tukea vankilan valvonta- ja ohjaushenkilöstöä vuorovaikutukselliseen uusintarikollisuutta vähentävän lähityön kehittämiseen. Hyvän lähityön periaatteisiin kuuluu, että henkilökunta kohtelee vankeja tasapuolisesti, oikeudenmukaisesti ja reilusti. Vankeja kuunnellaan

ja heidän kanssaan keskustellaan. Lähityöhankkeen tutkimus tukee opinnäytetyömme tuloksia. Vuorovaikutuksen lähtökohtana on, että kykenee ylipäänsä saamaan kontaktin vankiin. Merkityksellistä on myös, miten toista ihmistä kohtelee ja luottamussuhteen rakentumista edesauttaa myös työntekijän oma inhimillisyys ja aitous.

7.2 Nuorten osasto turvallisuuskokemuksista

Opinnäytetyömme tuloksissa korostui vankituntemuksen merkitys osastoturvallisuuteen. Henkilöstön läsnäolo ja vankituntemus nousivat tärkeimmiksi tekijöiksi turvallisuuskokemuksista. Vankituntemus nousi oleellisena tutkimustuloksena koko laitosturvallisuuden kannalta. Vankituntemuksen nähtiin lisääntyvän henkilökunnan ollessa läsnä osastolla mahdollisimman paljon, ihannetilanteessa resurssien niin salliessa jopa ympäri vuorokauden. Omavartijoita toivottiin nuorten osastolle. Tuloksissa korostui, että henkilökunnan vaihtuvuuden tulisi olla mahdollisimman vähäistä nuorten osastolla. Kuten Ylisassin ym. (2016, 24) lähityöhankkeessa on todettu tutkimustulostemme suuntaisesti, lähityö on myös sanatonta viestintää, kuten osastolla läsnä olemista, tarkkailua sekä havaintojen tekemistä.

Vankilan turvallisuusriskejä ei voida yksin poistaa valvonnan intensiivisyyden lisäämisellä (Lavikkala & Linderborg 2011, 193). Tutkimuksemme mukaan, normaalia vankikulttuuria ja hierarkiaa saadaan kitkettyä pois, kun osastolla työskentelee aktiivisia työntekijöitä, niin kuntoutuskuin valvontahenkilöstöstä, jotka tuntevat vangit hyvin. Asia nähtiin myös käänteisenä eli vangin tuntemus työntekijöitä kohtaan lisää luottamusta, kun pääsääntöisesti yksi ihminen hoitaa kokonaisvaltaisesti heidän asioitaan. Myös asianmukaisilla olosuhteilla, vankeuden täytäntöönpanoa tukevilla toiminnoilla ja vankilan päiväjärjestyksellä voidaan nähdä olevan turvallisuutta luova merkitys. Kuten Ylisassin ym. (2016, 24) lähityöhankkeen tuloksissa tuli esiin, päivärytmin opettaminen vangeille nähdään keskeisenä osana lähityötä. Käytännön lähityö on ennen kaikkea osana arkirutiineja päivittäisessä toiminnassa. Tutkimustulostemme mukaan tärkeänä osana osaston turvallisuutta pidettiin normaalia päiväjärjestystä ja arjen rytmittämistä. Vankilan päiväjärjestys luo raamit työskentelylle. Normaalin päivärytmin koettiin edesauttavan helpottamaan vangin päin sisällä olevaa kaoottisuutta ja sillä on puolestaan suora vaikutus osaston turvallisuuteen. Kun osastolla on selkeät säännöt ja vangit ovat tietoisia niistä, se edistää osaltaan turvallisuutta. Kuten Junninenkin (2008, 42-44) on todennut Suomalaisten vankiloiden turvallisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan, henkilöiden välinen turvallisuus sen sijaan nähdään usein vuorovaikutuksellisenä ja tähän liittyy myös yhteisesti sovitut pelisäännöt.

Päihdetestauksen merkitys nousi huomattavan tärkeänä tekijänä osaston turvallisuuteen liittyen. Vankien seulominen ja virtsanäytteiden otto sekä perinteinen ratsaustyö sellitarkastuksiin nähtiin oleellisena osana osastoturvallisuutta. Kuten tutkimuksista tiedetään, Vangit ovat päihdeongelmaisia sekakäyttäjiä ja tulevat entistä nuorempina vankilaan (Ylisassi ym. 2016,

28). Vankiloissa kuntoutuksen pääpaino onkin perinteisesti ollut päihdekuntoutuksessa. Vankiloille on suunniteltu yksilölliset päihdestrategiat ja päihdeettömillä osastoilla on vakiintunut paikkansa. Haasteeksi on muodostunut hoitopolkujen jatkumo siviiliin. Vankilassa toteutettu kuntoutustyö ei riitä nykytutkimusten valossa, vaan tarvitaan siviiliin suuntautuvaa aktiivista kuntouttavaa työskentelyä. (Collan & Rantanen 2009, 78.) Vankien päihdeettömyyteen sitoutuminen nuorten osastolla jakoi mielipiteitä opinnäytetyömme tutkimuksessa. Noin kolmasosa haastateltavista kannattivat sitoumusosaston ideaa, kun puolestaan noin kolmasosan mielestä osaston tulisi olla motivointiosasto. Motivointiosastolla nuoret sitoutuisivat vähitellen päihdeettömyyteen antamalla satunnaisia seuloja.

Kivivuoren (2009, 48) WOP-ohjelmaa koskevien tutkimustulosten mukaan kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kuntoutusta on mahdollista toteuttaa suljetuissa laitoksissa. Kuntouttavan osaston toiminnot on pidettävä erillään muusta vankilasta. Tutkimustuloksissamme noin kolmasosan kannanotto oli, että nuoret tulisi pitää erillään muusta vankiyhteisöstä. Ainakin pääasiallinen tekeminen ja toiminnot tulisi pitää erillään, sillä he ovat erittäin alttiita huonoille vaikutuksille.

Vangit kokevat turvattomuutta huomattavasti enemmän kuin siviiliväestö. Eniten turvattomuutta vangeille aiheuttaa vapauden väheneminen sekä mahdollisuuksien kaventuminen päätää omista asioistaan. Vankeus vähentää itsehallinnan oikeutta huomattavasti. Turvattomuudentunnetta tuo kuitenkin erityisesti se uhka, että jotkin ulkopuoliset tekijät puuttuvat heidän elämänsä kulkuaan. (Niemelä & Lahikainen 2000, 221, 233.) Tutkimustuloksissamme turvallisuuden tunnetta lisää pidättäytyminen fyysisestä ja henkisestä väkivallasta. Puuttumiskynnys tulee olla erittäin matala erityisesti nuorten osastolla. Vankivalinnoilla pystytään vaikuttamaan myönteisesti nuorten turvallisuuden tunteeseen. Vankien taustat tulee selvittää, ettei samalle osastolle valita vihamiehiä. Nuoret saattavat olla psyykkisesti sairaita ja moniongelmaisia ja kun kiusaamista esiintyy, tulee henkilökunnan puuttua tilanteeseen. Vankisiirroilla pystytään rauhoittamaan tilanne. Esimerkiksi Vantaan vankilan nuorten osasto tulee voida pitää niin turvallisenä, että sinne voidaan sijoittaa kaikki alaikäiset vangit heidän laitoksessaan. Osastolla on enemmän oikeuksia, kuten sellin ovet ovat pidempään auki ja toimintaa on enemmän, joten osastolle halutaan ja se edistää asiallista käyttäytymistä.

Nuorten henkirikollisuus liittyy muita ikäryhmiä useammin aineellisen edun tavoitteluun. Taustalla toimii taloudellisesti motivoitu rikollisuus. Muita eroavaisuuksia vanhempiin ikäryhmiin nähden on muun muassa usein ryhmässä tehdyt rikokset, jotka ovat muuta henkirikollisuutta raaempia ja kohdistuvat useammin ennalta tuntemattomaan uhriin. (Lehti & Kivivuori 2015, 26.) Tutkimustuloksissamme nousi esiin, että nuorten ”vasikoimiskulttuuriin” pyritään vaikuttamaan välittämällä viestiä, että henkilökunnalle voi tulla puhumaan ja he kokevat, että asioihin myös puututaan tarvittaessa. Lisäksi yhteisöllisyyden ja osaston avoimen ilmapiirin koettiin luovan turvallisuutta.

Nuorten turvallisuudentunteeseen vaikuttaa myös miten uusi osastolle sijoitettu vanki kohdetaan. Olisi suotavaa välittää vangille kuvaa, että hänet otetaan yksilönä ja että häntä kuunnellaan. Silloin kun luottamusta on lähdetty rakentamaan osaston työntekijään, niin vangit kykenevät myös käymään keskusteluja, kun heillä on huono olla tai he haluavat osastolta pois jostain henkilökohtaisesta syystä. Jos esimerkiksi tuntevat olonsa siellä uhatuksi. Kuten Järvisen (2015, 146, 242) väitöskirjassa on todettu, asiakkaat korostavat ilmapiiriä, jossa on helppo keskustella omista asioistaan. Särkelä (2001, 31-41) puolestaan on tarkastellut hyvän asiakassuhteen elementtejä vaikuttavuuden kannalta ja todennut, että asiakkaan hyväksi kokema työskentelysuhte on tärkeä tuloksien saavuttamisen kannalta. Työntekijän tiedot, taidot ja kyvyt olla suhteessa asiakkaaseen, vaikuttavat asiakas-työntekijäsuhteeseen. Hyvän asiakassuhteen elementtejä ovat hyväksyminen, luottamus, välittäminen ja jämäkkyys. Luottamus on toimivan vuorovaikutussuhteen kulmakiviä. Työntekijän ja asiakkaan välille on synnyttävä luottamus. Luottamus rakentuu vähitellen osapuolten välille, eikä se ole mikään itsestään selvä lähtökohta, vaan vähitellen lisääntyvä elementti.

7.3 Rikollisuudesta irrottautumiseen vaikuttaminen

Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on vähentää tuomittujen riskiä syyllistyä uusintarikollisuuteen ja sitä kautta vaikuttaa yhteiskunnan turvallisuuden parantamiseen. (Rikosseuraamuslaitos 2011.) Rikollisuudesta irrottautuminen eli desistanssi nähdään vaiheittaisena ja dynaamisena prosessina, joka koostuu sekä sisäisten että ulkoisten tekijöiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta. Lavikkala ja Linderborg (2011) korostavat, että vaikka varsinainen ymmärrys desistanssin taustoista ja siihen johtaneista prosesseista on edelleen vähäistä, on rikoksesta irrottautumiseen vaikuttavien tekijöiden tunnistaminen välttämätöntä erityisesti sen kannalta, että voidaan uudelleen kehittää interventioita, jotka vähentävät uusintarikollisuutta. (Lavikkala & Linderborg 2011, 197-200, 220.) Kysimme opinnäytetyössämme haastateltavilta Rikosseuraamuslaitoksen työntekijöiltä, minkälaisilla toiminnoilla vankilassa kyettäisiin myötävaikuttamaan nuorten vankien rikollisuudesta irrottautumiseen. Opinnäytetyön tuloksien mukaan nuorten osastolla olisi keskeistä se, että sinne on rakennettu hyvin toimiva, tiivis päiväohjelma. Nuorilla tulee olla riittävästi tekemistä, mahdollisesti työtä, fyysisiä aktiviteetteja ja liikuntaa riittävästi. Henkisen ja fyysisen toiminnan tulisi olla oikeassa suhteessa, sillä myös ajatustyöskentelylle tulee jättää tilaa. Pelkkä toiminta voi viedä ajatusta pois olennaisesta, eli muutostyöskentelystä joka on keskeistä rikollisuudesta irrottautumisen kannalta. Vankilassa voi olla tarpeen lähteä toiminnoissa liikkeelle hyvinkin perustavanlaatuisista asioista, kuten siitä, että opetetaan siisteyttä, ruuanlaittoa ja oman talouden hallintaa. Nuorilla vangeilla elämän perusasioihin lukeutuvat tekijät, kuten tavallinen arki ja normaalin elämän malli ovat hukassa (Ylissassi ym. 2016, 28-29). Tästä syystä myös näitä asioita on syytä harjoitella vankeusaikana.

Kiinteästi desistanssitutkimukseen yhteydessä olevassa positiivisessa kriminologiassa etsitään sellaisia tekijöitä, joiden avulla yksilö saavuttaa koherenssin, eheydentunteen, pystyy toimaan stressi- ja riskitilanteissa ja kestää ahdistusta. (Laine 2015, 294-295.) Rikollisuudesta irrottautumisen prosessiin vankeusaikana voidaan yrittää myötävaikuttaa niin verkostotyöllä kuin nuoren kanssa tehtävällä ryhmä-, ja yksilötyöskentelyllä. Yksilökeskusteluissa nuori voi olla aidommillaan, sekä saada positiivista vahvistusta ja niiden avulla rakennetaan myös luottamusta asiakas-työntekijä suhteessa. Tutkimustulostemme mukaan vankilan työntekijöiden vuorovaikutus parhaillaan on sellaista, että sen johdosta nuori vanki kykenee lähteä miettimään omia ongelmakohtiaan, sekä muutoksia niihin. On tärkeää osoittaa tietynlaista välittämistä, kuunnella ja tukea sellaisia asioita ja tavoitteita jotka ovat realistisia. Järvisen (2007) tutkimuksessa asiakas-työntekijäsuhteen dialogisesta arvioinnista kriminaalihuollossa on todettu, että asiakas-työntekijäsuhteella on suuri merkitys asiakkaan muutosprosessissa. Nykyisin suhteen merkitys tunnistetaan rikosseuraamusalan työssä rikoksista irrottautumisen prosessissa. (Järvinen 2007, 141) Tutkimuksemme mukaan kaikesta keskeisintä nuorten osastolla on juuri työntekijöiden läsnäolo ja vuorovaikutus.

Vapautuneen vangin yhteiskunnallisen aseman voidaan katsoa olevan heikko, sillä monelta puuttuu asunnon lisäksi peruskoulun jälkeinen tutkinto, toisinaan jopa peruskoulutuskin. Perhesuhteiden ylläpitäminen saattaa muodostua haasteelliseksi vankeusaikana, eikä kaikilla ole kapasiteettia ratkoa arjen ongelmia, kun vankilasta siirrytään siviiliin ja vapauteen. (Honkatukia 2017, 3.) Opinnäytetyössämme korostui, että ei ole tarkoituksenmukaista opettaa nuoria vankeja pärjäämään hyvin, mutta vain vankilassa. Vaikka osastolla voidaan harjoitella monenlaisia asioita ja arkielämäntaitoja on keskeistä, että kyetään luomaan jatkumoa siviiliin. Tutkimustulostemme mukaan myös vankeusaikana toimintoja olisi hyvä kohdentaa siviiliin mahdollisuuksien mukaan, jossa keinoina voi toimia esimerkiksi yhteiset tutustumiskäynnit tai saatetut poistumisluvut. Ennen vapautumista on keskeistä, että ainakin asunto ja toimeentulo ovat turvattu ja nuoren kohdalla saattaa olla tarpeen tehdä myös koulutushakemuksia tai työnhakua. Vapautumisen vaiheessa voitaisiin myös hyödyntää valvottua koevapautta laajemmin, joka erityisesti nuorilla saattaa olla avolaitosta parempi vaihtoehto. Tutkimuksemme mukaan perheytyötä halutaan nostaa työskentelyssä erityisesti vapautuen lähetessä enemmän keskiöön ja kolmannen sektorin toimijoita ja ulkopuolisia tahoja voitaisiin myös hyödyntää osaston toiminnassa. Lähtökohtaisesti kaikki sellainen toiminta, joka on omiaan tuomaan nuorelle uudenlaista näkökulmaa ja laajentaa mahdollisuutta ajatella asioista eri näkökulmista, ovat hyväksi. Rikollisuudesta irrottautumisen kannalta on tärkeää tuoda nuorelle vangille ikään kuin välähdyksiä jostain muusta kuin rikollisena olemisesta.

8 Pohdinta

Ohessa tulemme pohtimaan tämän opinnäytetyöprosessin kulkua. Käsittelemme tutkimuksen luotettavuutta ja eettisyyttä, sekä arvioimme omasta näkökulmastamme sitä, kuinka hyvin

tutkimuksen tulokset ovat hyödynnettävissä työelämässä ja Helsingin vankilaan perustettavalla nuorten osastolla. Lopuksi teemme muutamia kehitysehdotuksia siitä, millainen perustettava nuorten osasto tulisi mielestämme olla. Pohjaamme kehitysehdotuksemme tutkimustuloksiimme sekä haastattelemiemme henkilöiden kokemukseen, tietotaitoon ja näkemyksiin, kuten myös siihen näkökulmaan, joka meille opinnäytetyön tekijöinä on syntynyt opinnäytetyöprosessin aikana. Tulemme myös ehdottamaan muutamaa jatkotutkimusaihetta.

8.1 Opinnäytetyöprosessi

Opinnäytetyön tekeminen muodostui ehdottomasti koko Laurea-ammattikorkeakoulun aikaisten opintojemme haastavimmaksi, mutta myös opettavaisimmaksi projektiksi, joka kokonaisuudessaan kesti reilut puoli vuotta. Meillä opinnäytetyön tekijöillä oli alun perin molemmilla tarkoituksena tehdä omat työmme, mutta suunnitelmavaiheen aikana ohjaava opettaja ehdotti harkitsemaan tämän kyseisen työn tekemistä yhdessä. Päädyimme yhteistyöhön, sillä tavoitteemme työhön panostamisesta ja tavoiteltavasta arvosanasta olivat samat ja myös näkemyksemme työn toteuttamisesta ja sen aikatauluun sitoutumisesta olivat yhteneväiset. Tehokas ajankäyttö ja yhteisen ajan löytäminen toisalta taasen muodostuivat yhdeksi suurimmaksi haasteista prosessin aikana. Turhautumista koimme erityisesti siinä kohtaa, kun yritimme pitkään tavoitella tuloksetta muutamia työntekijöitä haastattelupyynnön merkeissä. Vankiloiden työntekijöitä oli hankalaa tavoittaa useista yrityksistä huolimatta ja alkuperäisen suunnitelman mukainen haastattelujen määrä laski kahdeksasta seitsemään. Haastattelujen aikataulujen venyessä tuntui myös, ettei työ edennyt haluamaamme tahtiin. Kuitenkin sen jälkeen, kun olimme pitäneet viimeisen haastattelun ja opinnäytetyössä käytettävä aineisto oli kasassa sekä teoria-pohja kirjoitettuna eteni työn loppuosuus vauhdilla. Valmiin opinnäytetyön pystyimme palauttamaan kesäkuun 2017 alkupuolella. Työlle oli selkeä työelämälähtöinen tilaus sekä tarve ja koemme että saavutimme työn tavoitteet ja pidimme aikatauluista kiinni kohtaamistamme haasteista huolimatta.

Työparina opinnäytetyön parissa työskennellessä toimimme useasti niin, että sovimme vastuualueet ja teemat, jotka kumpikin tahollaan kirjoitimme. Sovimme myös verrattain usein yhteisiä tapaamisia koululle, jolloin kokosimme kirjoittamamme tekstit yhteen ja kävimme ne yhdessä läpi kommentoiden ja tehden korjaus- tai parannusehdotuksia. Mahdollisissa ongelma- ja muutostilanteissa emme epäröineet ottaa yhteyttä työelämän edustajaamme tai pyytää ohjausta Laureassa ohjaavalta opettajaltamme. Noudatimme näitä ohjeistuksia poikkeuksetta ja suoritimme myös aina saamamme korjausehdotukset. Yhteistyömme opinnäytetyöparina ei kuitenkaan ollut aina täysin mutkatonta, mutta tästä huolimatta erittäin kehittävä ja työtämme eteenpäin vievää. Koimme myös, että kahdesta tutkijasta tässä opinnäytetyössä oli erittäin paljon hyötyä erityisesti haastattelutilanteissa, sekä siinä vaiheessa, kun ryhdyimme yhdessä analysoimaan ja pohtimaan tutkimuksessamme tekemiämme tuloksia.

Haastattelutilanteet suoritimme pääsääntöisesti niin, että vaihtelimme haastattelijan vuoroa jokaisella eri haastattelukerralla. Toinen keskittyi tällä aikaa sekä muistiinpanojen, että mahdollisten lisä-, tai tarkentavien kysymysten tekemiseen. Haastattelun, jossa haastattelimme kahta henkilöä samaan aikaan, toteutimme kuitenkin selkeästi yhdessä haastatellen. Näin pyrimme varmistamaan sen, että saamme kummaltakin haastateltavalta oman vastauksen jokaiseen esitettyyn kysymykseen. Meistä opinnäytetyön tekijöistä kummallakaan ei ollut aiempaa kokemusta tutkimushaastatteluista. Kokemusta haastattelemisesta olimme kumpikin saaneet lähinnä motivoivan keskustelun ja rikoksesta puhuminen -koulutuksen opintojaksolla. Se, että tilanteessa oli kuitenkin myös toinen henkilö tarvittaessa auttamassa ja peesaamassa haastattelijaa toi kuitenkin itsevarmuutta ja turvaa tilanteeseen ja jokainen pitämämme haastatteluista menikin erittäin hyvin. Ilmapiiri oli avoin, luottamuksellinen ja keskustelevala. Olimme myös tyytyväisiä ennalta laatimaamme teemahaastattelurunkoon. Toisinaan kysymysjärjestelyä saattoi olla mielekästä vaihtaa kesken haastattelutilanteen, kun haastateltava alkoi puhua sellaista asioista, jotka olivat vasta tulossa kysymyksenä rungossamme. Tämä loi osaltaan myös haasteita aineiston analyysia tehdessä, sillä laajasta materiaalista tuli osata tuoda esiin olennaiset vastaukset kuhunkin kysymykseen, eivätkä ne aina edenneet kronologisessa järjestyksessä. Onnistuimme tässä kuitenkin erittäin hyvin, mitä edesauttoi huolellinen perehtyminen aineistoon.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Keskeinen osa opinnäytetyöprosessia on ollut myös sen eettisyyden pohdinta. Tutkijoina lähestyimme aihetta täysin objektiivisesti, emme antaneet omien ennakkoluulojen tai käsitystemme vaikuttaa prosessiin missään vaiheessa. Opinnäytetyöprosessissa olemme noudattaneet myös sosiaalialan ammattieettisiä säädöksiä ja ohjeita. Tulosten raportoimisessa nojasimme yksinomaan keräämäämme aineistoon, eli litteroituihin haastattelumateriaaleihin. Emme pyrkineet häivyttämään aineistosta esiin nousseita tekijöitä, tai nostamaan liioiksi esiin yksittäisenä nousseita havaintoja. Eettisyyteen tieteellisessä tutkimuksessa kuuluu myös olennaisena vapaaehtoisuuden periaate. Opinnäytetyön tekijöinä olemme vastuussa siitä, että haastattelevamme henkilöt saavat riittävästi tietoa tutkimuksen tarkoituksesta ja siitä miten tutkimusaineistoa tulemme käyttämään. Lähetimme jokaiselle haastateltavalle etukäteen suostumuslomakkeen (liite 2) ja se käytiin myös läpi ja allekirjoitettiin jokaisen haastattelutilanteen alussa. Tutkijoina pidimme huolta siitä, että haastateltavat olivat tietoisia opinnäytetyöhön osallistumisen vapaaehtoisuudesta sekä mahdollisuudesta keskeyttää tutkimukseen osallistuminen missä tahansa vaiheessa. Vastaamme myös jokaisen tutkimukseen osallistuneen anonymiteetin säilymisestä ja kiinnitimme erityistä huomiota yksityisyydensuojaan erityisesti tulososiossa, jossa käytimme suoria haastateltavien lainauksia. Poistimme kaikki sellaiset mahdolliset tunnistustiedot, joiden perusteella lukijan olisi mahdollista linkittää työssämme välittämä tieto johonkin henkilöön.

Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida monella eri tapaa. Tässä opinnäytetyössä suoritettiin empiirinen tutkimus, jossa selvitimme muun muassa nuorten vankien erityistarpeita henkilöstönäkökulmasta. Tutkimuksemme läpinäkyvyyttä lisää se, että nähtävillä on haastattelutilanteissa käyttämämme teemahaastattelurunko (liite 1). Tutkijalla on aina vastuu tulosten esittämisestä niin että lukijalle muodostuu kattava kuva tutkimuskohteesta. On myös huolehdittava siitä, että tutkimuksen kohderyhmä ja kysymykset ovat oikeat. Jos tutkimus uusittaisiin samanlaisissa olosuhteissa, tulisi saada samat tulokset. Uskomme, että onnistuimme haastatteluissamme hyvin ja valitsimme tutkimukseemme oikean kohderyhmän eli vankilahenkilöstöä, joilla oli erittäin paljon kokemusta nuorten parissa työskentelemisestä. Jos tutkimus uusittaisiin, olisivat tutkimustuloksemme varmasti hyvin samanlaiset.

Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa kysymyksiin ei ole oikeita tai väriä vastauksia, mutta kysymykset pohjautuvat ennalta määritettyihin teemoihin, joita oli viisi opinnäytetyössämme. Tavoitteena oli haastatella yhteensä kahdeksaa työntekijää, mutta toteutuneita haastatteluja oli seitsemän. Aineisto ei ole määrällisesti iso, mutta on huomioitava että laadullisessa tutkimuksessa aineiston koolla ei ole suoranaista vaikutusta tutkimuksen onnistumiseen. Lisäksi tutkijoina havaitsimme haastattelijoiden vastauksissa saturaatiota jo muutamien toteutuneiden haastatteluiden jälkeen, mikä osaltaan lisää mielestämme tutkimuksen luotettavuutta. Työntekijöillä oli yhtenäisiä näkemyksiä siitä, mikä toimii nuorten kanssa työskenneltäessä vankeusmaailmassa. Tekemämme tutkimuksen luotettavuutta lisää myös tarkka litterointi, tulosten huolellinen analysointi ja se, että tutkijoita on ollut kaksi. Keskustelimme opinnäytetyöprosessin eri vaiheissa näkemyksistämme sekä tekemistä havainnoistamme ja edellytimme tutkimustulosten esittämisessä yksimielisyyttä. Tutkimuksen validiteetin kannalta menestykselliseksi muodostui myös ennalta laatimamme teemahaastattelurunko, sillä saimme vastaukset tutkimuskysymyksiimme, eikä niitä ollut tarvetta muuttaa opinnäytetyöprosessin edetessä. Pyrimme myös kysymyksen asettelussa suosimaan avoimia kysymyksiä suljettujen sijaan, näin ollen saimme enemmän haastateltavien ja työntekijöiden omaa ääntä kuuluviin. Luotettavuutta lisää myös aineiston huolellinen analysointi sisällönanalyysin menetelmin sekä teoreettisessa viitekehyksessä käyttämämme luotettavat ja laadukkaat lähteet.

Ottaessamme vastaan työn toimeksiannon Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskukselta pohdimme tutkimusaiheen soveltuvuutta meille, sillä kummallakaan ei ollut aikaisempaa kokemusta nuorten vankien kanssa työskentelestä. Aihe tuli kuitenkin kummallekin tärkeäksi tutkimuksen edetessä ja meillä oli aitoa mielenkiintoa selvittää nuorten erityisyyttä. Opinnäytetyöprosessi oli merkityksellinen sekä oppimisprosessina että omiaan kehittämään omaa ammatillisuuttamme. Alussa myös mainitsimme, että halusimme aiheen opinnäytetyöhön ensisijaisesti vankilaturvallisuuteen liittyen. Turvallisuuden teema ei kuitenkaan lopulta painottunut työssämme niin paljon, mitä alussa ajattelimme. Tulevina rikosseuraamusalan

sosionomeina ja rikosseuraamusalan ammattilaisina ammatillinen mielenkiintomme tulee todennäköisesti jatkossakin painottumaan turvallisuudesta vastaaviin tehtäviin. Opinnäytetyöprosessin ja tutkimustulostemme johdosta osaamme arvostaa vankilan erityishenkilöstön työnkuvaa ja vankilan kuntouttavaa toimintaa entistä vahvemmin. Ymmärrämme vankeusaikaisen kuntoutuksen merkitystä paremmin niin yksilön kuin yhteiskunnan kannalta ja myös irrottamattomana osana Rikosseuraamuslaitoksen tavoitetta vaikuttaa uusintarikollisuuteen.

8.3 Opinnäytetyön hyödyllisyys, kehittämisideat ja jatkotutkimusaiheet

Tutkimuksemme tavoitteena oli selvittää, mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida perustettaessa nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Tämän lisäksi halusimme selvittää, millaisilla toiminnoilla voidaan myötävaikuttaa rikollisuudesta irrottautumiseen vankeustuomion aikana. Kartoitimme opinnäytetyössä myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tarkoituksenamme oli tuottaa sellaista tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toiminnan suunnittelussa. Työ on Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen aluekeskuksen tilaus Laurea-ammattikorkeakoululle ja osa Nuorten projektia, joka käynnistettiin vakaviin rikoksiin syyllistyneiden tai syvenevässä rikoskierteessä olevien rikosseuraamusasiakkaiden rikoksista irrottautumisen tukemiseksi.

Uskomme että opinnäytetyöstämme on hyötyä nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa nuorten erityistarpeet huomioiden ja tarkoituksenmukaisten osastojärjestelyjen toteuttamisessa. Tutkimuksemme tuloksia voi hyödyntää mietittäessä erityistarpeet huomioivaa toimintaa. Osasto on aloittanut toimintansa jo keväällä 2017, mutta tulokset auttavat toimintakokonaisuuden suunnittelussa. Aiheemme on rajattu henkilöstönäkökulmaan ja koskee nuoria miesvankeja. Tutkimuksen tuloksia voi mielestämme hyödyntää joissain määrin myös nuorten osaston perustamisvaiheessa muissa vankiloissa. Haastattelemillamme henkilöillä oli verrattain paljon kokemusta nuorten vankien erityisryhmän kanssa työskentelystä, Rikosseuraamuslaitoksen palveluksessa haastateltavilla oli pitkä työkokemus, keskimäärin noin 15 vuotta. Vaikka emme oikeastaan voi tehdä suoria johtopäätöksiä siitä, mikä aikaisemmin on toiminut jossain toisessa laitoksessa nuorten kanssa työskennellessä, toimisi suoraan nyt perustettavalla Helsingin vankilan nuorten osastolla, niin siitä huolimatta kykenimme nostamaan tutkimuksessamme hyviä huomioita ja tekijöitä, jota voidaan hyödyntää osaston suunnitteluprosessissa.

Haastattelemiemme työntekijöiden kokemukseen, tietotaitoon ja tekemämme tutkimuksen tuloksiin nojautuen esitämme omiksi kehittämis ehdotuksina seuraavaa: Helsingin vankilaan perustettavan kymmenenpaikkaisen nuorten osaston tulisi selkeästi erota muista vankilan osastoista. Osastolla tulee olla selkeät säännöt ja niihin tulee sitoutua. Tämän vastapainona nuorille voitaisiin suoda enemmän vapauksia, kuten enemmän sellin ulkopuolista aikaa. Toimintaa olisi hyvä järjestää mahdollisimman monipuolisesti nuorille ja tässä voitaisiin hyödyntää

myös vankilan ulkopuolisija toimijoita. Työskentelyssä nuorten kanssa voitaisiin painottaa verkostoyhteistyötä ja siviiliin tulisi luoda tukeva kivijalka, jonka ympärille voidaan rakentaa nuorten kuntoutusjatkumoa. Nuorilla tulisi olla siviiliasiat mahdollisimman pitkälle hoidettuina koulutuksen ja asumisen huomioiden. Vertaistukitoimintaa tulisi kehittää, jotta nuorella olisi siviilissä valmiiksi positiivista identiteettiä vahvistavia ihmissuhteita. Vertaistukea nuori voi hakea esimerkiksi NA- sekä AA-ryhmistä, joissa ei käy pelkästään vankeja. Siellä nuori voi olla oma itsensä, eikä kantaa pelkästään rikosseuraamusasiakkaan stigmaa.

Osasto on nuorille tarkoitettu ja mielestämme olisi tärkeää pitää se pääsääntöisesti erillään muusta vankiyhteisöstä. Näkemyksemme mukaan osaston tulisi olla sitoumusosasto, jossa rangaistusajan suunnitelman ohella noudatetaan selkeää ja yksilöllistä kuntoutussuunnitelmaa. Osaston toimintaa tulisi rytmittää hyvin rakennettu ja strukturoitu päiväohjelma sekä päihdetestauksen olisi hyvä toimia siellä rutiininomaisesti. Jos nuori kuitenkin kieltäytyy näytteen antamisesta tai antaa positiivisen näytteen, tulee osastolla olla selkeä toimintamalli siitä, miten tilanne käsitellään. Nuorelle olisi suotavaa antaa mahdollisuus päästä takaisin osastolle retkahduksen käsittelyn jälkeen.

Osastolla tulisi kiinnittää myös erityistä huomiota sinne valittaviin työntekijöihin ja olisi suotavaa että osastolla työskentelisi myös omat vakituiset vartijat. Asiakasryhmänä nuoret vangit ovat erityisiä, haastavia ja tarvitsevia. Heidän kanssaan työskenneltäessä olisi tärkeää hyödyntää moniammatillista tiimiä sekä osastolla tarvitaan varmasti myös omia ohjaajia. Resursseja tulee varata riittävästi yksilötyöskentelyyn. Osaston ilmapiiriä tulisi rakentaa kohti rehellisyyden, luotettavuuden ja avoimuuden periaatteita. Yhteisöllisyys ja avoimuus osastolla ovat myös erinomaisia keinoja palvelemaan osaston turvallisuutta, selkeiden sääntöjen ja matkan puuttumiskynnyksen ohella.

Nuorten erityistarpeita on kartoitettu Laurean opinnäytetöissä keväällä 2017 henkilöstönäkökulmasta sekä nuorten omien näkemystensä kautta. Jatkotutkimuksina aiheeseen liittyen ehdotamme, että aihetta voisi tarkastella myös kolmannen sektorin toimijoiden ja eri järjestöjen näkökulmasta. Tästä voisi olla hyötyä nuorten vankien tulevaisuuden tukiverkostoa rakennettaessa suuntautuen erityisesti siviilipuolen palveluihin. Järjestöillä ja kolmannen sektorin toimijoilla on tärkeä rooli sekä vankeusaikaisessa työskentelyssä että vapautteen siirtyessä. Keskeistä on luoda jatkumoa ja kontakteja siviiliin, esimerkiksi tukihenkilötoiminnan muodossa. Helsingin vankilan nuorten osastolla toteutetaan toimintaa vankeusaikana ryhmämuotoisesti ulkopuolisten toimijoiden järjestämänä nuorten tarpeiden pohjalta (Helsingin vankila 2017).

Nuorten projektin tavoitteena on vaikuttaa vakaviin rikoksiin syyllistyneiden tai syvenevässä rikoskierteessä olevien rikosseuraamusasiakkaiden rikollisuudesta irrottautumiseen. Toisena jatkotutkimusaiheena ehdotamme, että osaston toiminnan vakiinnuttua sen vaikuttavuudesta

ja nuorten vankien rikosten uusimisesta voisi tehdä vaikuttavuustutkimusta. Vaikuttavuustutkimukseen tulisi valikoitua nuorten vankien kohderyhmä, jotka ovat olleet sijoitettuina nuorten osastolle tarpeeksi pitkäksi aikaa. Helsingin vankilan nuorten osastolla on tavoitteena, että sinne hakeudutaan, jos vankeusrangaistusta on vähintään puoli vuotta jäljellä (Helsingin vankila 2017).

Lähteet

Painetut lähteet

- Benson, M. 2013. *Crime and the Life Course*. Second edition. New York: Routledge.
- Gibson, C. L & Krohn, M. D. 2013. *Handbook of Life-Course Criminology*. Emerging Trends and Directions for future Research. New York: Springer
- Collan, M. & Rantanen, T. 2009. Kuntouttavasta osastotoiminnasta siviiliin suuntaavaan työhön. Näkökulmia Keravan vankilan WOP (Work Out Project) projektin prosessiin. Vantaa: Laurea-ammattikorkeakoulun julkaisusarja A.66. Viitattu 10.1.2017.
<https://www.laurea.fi/dokumentit/Documents/A66.pdf>
- Davies, G. & Beech, A. 2012. *Forensic Psychology - Crime, Justice, Law, Interventions*. 2. painos. United Kingdom: BPS Blackwell
- Helminen, M. 2014. Rikosseuraamusalan järjestöt ja muuttuva rahoituspohja. Haaste 1/2014. Helsinki. Oikeusministeriö: Rikksentorjuntaneuvosto. S. 13-15.
- Honkatukia, P. 2017. Kääretorttua ja kavereita. Haaste 1/2017. Helsinki. Oikeusministeriö: Rikksentorjuntaneuvosto. S. 3.
- Honkatukia, P. & Kivivuori, J. 2006. *Nuorisorikollisuus - määrä, syyt ja kontrolli*. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Hakapaino
- Kivivuori, J. 2008. *Rikollisuuden syyt*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Nemo
- Kivivuori, J. 2009. Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus - Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Hakapaino
- Kostiainen, R. 2017. Vapautuvan saama tuki vaihtelee. Haaste 1/2017. Helsinki. Oikeusministeriö: Rikksentorjuntaneuvosto. S. 24-25.
- Kriminaalihuoltolaitos. 2002. Rikosseuraamusalan käsikirjoja 1/2002. Tietopaketti nuorten rikksentekijöiden kanssa tehtävään työhön.
- Kurki, L., Kurki-Suutarinen, M. & Taruvuori, K. 2010. *Muurien sisällä*. Sosiokulttuurinen innostaminen vankilassa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino
- Kuula, A. 2011. *Tutkimusetiikka*. Tampere: Vastapaino
- Kääriäinen, J. 2014. Oikeusvaltio ja kansalaiset. Haaste 1/2014. Helsinki. Oikeusministeriö: Rikksentorjuntaneuvosto. S. 3.
- Laine, M. 2015. *Kriminologia ja rankaisun sosiologia*. 2. Painos. Helsinki: Tienosanoma
- Lavikkala, R. & Linderborg, H. 2011. *Rikosseuraamustyön kehittämisen kysymyksiä*. Tampere: Juvenes Print
- Lindström, J. & Kumulander, K. (toim.) 2014. *Auttamista, vaikuttamista, asiantuntemusta - Järjestöjen monet roolit kriminaalituössä*. Humanistinen ammattikorkeakoulu
- Mohell U. & Pajuoja J. 2006. *Vankeuspaketti - vankeinhoidon kokonaisuudistus käytännössä*. Helsinki: Tietosanoma
- Niemelä, P. & Lahikainen, R. (toim.) 2000. *Inhimillinen turvallisuus*. Tampere: Vastapaino
- Myhrberg, P. 2012. *Vankeuden täytöntöönpano*. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.

Tanttari, S. 2017. Vapautuvan saama tuki vaihtelee. Haaste 1/2017. Helsinki. Oikeusministeriö: Rikoksentsorjuntaneuvosto. S. 26-27.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 6. painos. Latvia: Li-vonia Print

Valli, R & Aaltola, J. 2015. Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittavalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus

Ward, T. & Maruna, S. 2008. Rehabilitation. Beyond the risk paradigm. New York: Routledge

Sähköiset lähteet

Aaltonen, S. Berg, P. & Ikäheimo, S. 2015. Nuoret luukulla - kolme näkökulmaa syrjäytymiseen ja nuorten asemaan palvelujärjestelmässä. Nuorisotutkimusseura verkkojulkaisu 84. Viitattu 15.2.2017.
<http://www.nuorisotutkimusseura.fi/images/julkaisuja/nuoretluukulla.pdf>

Hiltunen, L. 2009. Jyväskylän yliopisto. Validiteetti ja reliabiliteetti. Viitattu 14.2.2017.
http://www.mit.jyu.fi/ope/kurssit/Graduryhma/PDFt/validius_ja_reliabiliteetti.pdf

Junninen, M. 2008. Suomalaisten vankiloiden turvallisuus. Rikosseuraamusvirasto 5/2008. Viitattu 10.2.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6BzsiW5DC/5_2008_Suomalaisten_vankiloiden_turvallisuus.pdf

Järvinen, M-K. 2007. Asiakastyöntekijäsuhteen dialoginen arviointi kriminaalihuollossa. Rikosseuraamusviraston julkaisu. Tampere: Tampere University Press. Viitattu 24.1.2017.
<http://www.sosnet.fi/loader.aspx?id=5674224d-1e76-43bd-9dff-875342bbd609>

Järvinen, M-K, 2015. Asiakas-työntekijäsuhte rikosseuraamusalalla. Dialoginen arviointi tiedontuotannon tapana. Viitattu 25.1.2017.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/96536/978-951-44-9683-7.pdf?sequence=1>

Kansanterveyslaitos 3/2007. Nuorten päihdehäiriöiden ja samanaikaisten muiden mielenterveyshäiriöiden arviointi ja hoito. Tietoa nuorten kanssa työskenteleville aikuisille. Viitattu 15.1.2017.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/78215/2007b03.pdf?sequence=1>

Kivivuori, J & Linderborg, H. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 248/Rikosseuraamusviraston julkaisu 2/2009. Tutkimus lyhytaikaisvankien elinoloista, elämäntilasta ja rikollisuudesta. Viitattu 20.1.2017.
http://www.kriminaalihuolto.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6AqMErwM2/2_2009_Lyhytaikaisvanki.pdf

Kriminaalihuollon tukisäätiö. 2017. Säätiö. Viitattu 25.1.2017.
<http://www.krits.fi/fin/saatio/>

Lauda 2017. Paljon puhetta - vähän välittämistä: tutkimus lasten ja nuorten syrjäytymisestä 2000-luvulla tehdyistä tutkimuksista. Viitattu 15.2.2017.
<http://lappi32-kk.lib.helsinki.fi/handle/10024/61441>

Laub, J. & Sampson, R. 2001. Understanding desistance from crime. Chicago: The University of Chicago. Viitattu 22.3.2017
https://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/3226958/Sampson_UnderstandingDesistance.pdf?sequence=4

Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 27.11.2009/953. Finlex. Viitattu 15.1.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2009/20090953>

Lehti, M. & Kivivuori, J. 2015. Henkirikokset. Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti. Rikollisuustilanne 2014 - Rikollisuuskehitys tilastojen ja tutkimusten valossa. 4/2015. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 9.2.2017.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/156334/Katsauksia_4_Rikollisuustilanne_2014_2015.pdf?sequence=2

Martat. 2017. Rikosseuraamusasiakkaiden kurssit. Viitattu 23.3.2017.
<http://www.martat.fi/info/hankkeet/arki-sujuvaksi/rikosseuraamusasiakkaiden-kurssit/>

Näsi, M. 2016. Katsauksia 18/2016. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2016. Viitattu 18.1.2107.
https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/169509/Katsauksia_18_N%C3%A4si_2016.pdf?sequence=1

Oikeusministeriö. 2013. Nuorten seuraamukset selvitysraportti. Viitattu 18.1.2107.
http://oikeusministerio.fi/material/attachments/om/valmisteilla/lakihankkeet/seuraamusjarjestelma/6Hf70qoCF/Nuorten_seuraamukset_selvitysraportti_Marttunen.pdf

Rikosseuraamusvirasto. 2009. Kokonaisvaltainen toimintamalli nuorten vankien psykososiaalisessa kuntoutuksessa. Viitattu 15.1.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-monisteetjaraportit/6DlOmFsPP/2_2009_WOP__kuntoutus.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2011. Rikosseuraamuslaitoksen strategia 2011-2020. 2011. Viitattu 17.1.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/6A3hglF5q/Risen_strategia_2011-2020.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2013. Vapautumisen valmistelu. Viitattu 25.1.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/taytantonpano/vapautuminen/vapautumisenvalmistelu.htm>

Rikosseuraamuslaitos. 2017. Viitattu 25.1.2017.
<http://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikatjayhteystiedot/vankilat/helsinginvankila.html>

Rikosseuraamusvirasto. 2008. Granfelt, R. Osalliseksi omaan elämään - work out ohjelma nuoren vangin tukena. Viitattu 26.1.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/6Bzt7OmIM/4_2008_Osalliseksi_omaan_elamaan_Work_out_ohjelma.pdf

Rikosseuraamuslaitos. 2015. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset. Viitattu 5.1.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlBMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf

Rikoslaki 19.12.1889/39. Finlex. Viitattu 20.1.2017.
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>

Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus - Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Viitattu 2.2.2017.
http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf

Yle 2014. Paljusellit historiaan Helsingin vankilassa. Viitattu 2.2.2017.
<http://yle.fi/uutiset/3-7425622>

Ylisassi, H., Seppänen, L., Uusitalo, H., Kalavainen, S. & Piispanen, P. 2016. Aktivoiva lähi-työ: Vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstö vuorovaikutuksellista lähityötä kehittämässä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 2/2016. Suomen Yliopistopaino - Juvenes Print. Viitattu 6.1.2017.

http://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisu-sarja/qmR5zNYVd/RISE_2_2016_Aktivoiva_lahityo_WEB.pdf

Äärelä, T. 2015. ”Aika paljon vaikuttaa minkälainen ilme opettajalla on naamalla.” Nuoret vangit kertovat peruskouluajoistaan. Lapin yliopistopaino. Viitattu 16.2.2015.

http://lappi32-kk.lib.helsinki.fi/bitstream/handle/10024/61671/%C3%84%C3%A4rel%C3%A4_actaE_105pdfA.pdf?sequence=5

Julkaisemattomat lähteet

Helsingin vankila. 2016a. Rangaistusaikojen suunnittelu Helsingin vankilassa.

Helsingin vankilan tulo-opas. 2016b.

Helsingin vankilan nuorten osasto. 2017. Tuloste.

Korpela, M. 2017. Power Point -esitys Nupron seminaari 30.3.2017. Osastonylilääkäri HYKS nuorisopsykiatria.

Rikosseuraamuslaitos 2016a. Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen nuorten projekti. Projektisuunnitelmamonitori. Rikosseuraamuslaitos.

Liitteet

Liite 1: Teemahaastattelun runko.....	74
Liite 2: Suostumuslomake	75
Liite 3: Tutkimuslupa, Vantaan vankila	77
Liite 4:Tutkimuslupahakemus, Keravan vankila.....	79
Liite 5:Tutkimuslupahakemus, Suomenlinnan vankila	81

Liite 1: Teemahaastattelun runko

TAUSTATIEDOT

- Ammattinimike ja koulutus
- Työsuhteen kesto nykyisessä laitoksessa
- Virkavuodet yhteensä

NUORTEN ERITYISYYS

- Minkälaisista lähtökohdista nuoret tulevat?
- Mitä nuorten erityistarpeet ovat?
- Miten erityistarpeet tulisi huomioida nuorten osaston suunnittelussa?
- Miten nuorten yksilölliset tarpeet huomioidaan rangaistuksen täytäntöönpanossa?
- Miten nuorta voidaan tukea positiivisen identiteetin luomisessa?

OSASTON TURVALLISUUS

- Mitkä seikat vaikuttavat näkemyksesi mukaan osaston turvallisuuteen?
- Minkälaisena koet vankituntemuksen merkityksen osaston turvallisuuden kannalta?
- Miten koet nuoren vangin pärjäävän muiden ja vanhempien vankeusvankien keskuudessa?
- Millaisilla tekijöillä on vaikutusta nuorten vankien turvallisuudentunteeseen osastolla? (esim. ympäristön rakenteet, ilmapiiri, henkilöstön läsnäolo ja näkyvyys osastolla...)
- Millä perustein nuoret vangit sijoitetaan osastolle teidän laitoksessanne? Mikä voi estää osastolle sijoittamisen? (esim. päihteiden käyttö, väkivaltaisuus, rikollisjärjestykseen kuuluminen...)

TYÖNTEKIJÖIDEN TUKI

- Mikä on työntekijän läsnäolon ja vuorovaikutuksen merkitys osastolla?
- Minkälaisena näet psykososiaalisen tuen merkityksen erityisesti nuorten vankien parissa työskenneltäessä?
- Mitkä asiat edesauttavat luottamussuhteen rakentamista vankiin?
- Millaista kohtaamisosaamista työntekijältä edellytetään nuorten osastolla?
- Lähiyöntekijän merkitys rikoksettoman elämäntavan omaksumisessa?

RIKOLLISUUDESTA IRROTTAUTUMINEN

- Minkälaiset toiminnot tukevat nuorten vankien arjen hallintaa?
- Millaisia asioita tulee huomioida vapauttamisvaiheessa ja nuoren siirtyessä siviiliin?
- Miten ja millaisilla toiminnoilla nuoren muutostyöskentelyä voidaan tukea?
- Mikä merkitys on nuoren kanssa käytävillä yksilökeskusteluilla?

VERKOSTOT VAPAUTTAMISVAIHEEN TUKENA

- Minkälainen yhteistyö on havaittu toimivaksi muiden viranomaisten ja kolmannen sektorin toimijoiden kanssa?
- Nimeä keskeiset yhteistyökumppanit?
- Miten paljon kunnan sosiaalityöntekijöiden kanssa tehdään yhteistyötä?
- Miten yhteistyötä tulisi vielä kehittää?
- Miten nuorten vapautumista valmistellaan?

Liite 2: Suostumuslomake

SUOSTUMUS OPINNÄYTETYÖHÖN OSALLISTUMISEEN

Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurilan kampus

Olen saanut kirjallista tietoa opinnäytetyön sisällöistä, sen tavoitteista sekä nähnyt opinnäytetyöhön liittyvät teemahaastattelukysymykset (ks. lopussa)

- Suostun vapaaehtoisesti osallistumaan opinnäytetyön haastatteluun
- Henkilötietoja ei kerätä, joten tutkimusrekisteriä ei synny
- Antamani vastauksia ei voi yhdistää minuun jälkikäteen opinnäytetyön kirjallisessa tuotoksessa
- Kaikki vastaustiedot ovat luottamuksellisia

Minulle on selvitetty opinnäytetyön tarkoitus ja siinä käytettävät tiedonkeruun (kuten haastattelu/videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) ja tutkimusmenetelmät. Olen tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen on vapaaehtoista. Olen myös tietoinen siitä, että opinnäytetyöhön osallistuminen ei aiheuta minulle minkäänlaisia kustannuksia.

Suostun siihen, että minua haastatellaan ja haastattelussa antamani tietoja ja tiedonkeruussa saatua materiaalia (kuten videointi/valokuvaaminen/ääninauhoitteet) käytetään kyseisen opinnäytetyön tarpeisiin sekä sen loppuraportointiin/esittämiseen. Voin halutessani keskeyttää opinnäytetyöhön osallistumisen, milloin tahansa ilman, että minun täytyy perustella keskeyttämistäni.

Päiväys ja paikka _____

Opinnäytetyöhön osallistuvan haastateltavan allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

Opinnäytetyön tekijän allekirjoitus ja nimenselvennys

(Vastaajien tiedot eivät tule näkyviin, suostumuslomakkeet kansioidaan ja säilytetään lukitussa tilassa Laureassa)

KUVAUS OPINNÄYTETYÖSTÄ

Opinnäytetyö on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen (ESRA) nuorten projektia, jonka tavoitteena on vakaviin rikoksiin syylistyneiden tai rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuuden vähentäminen. Yhtenä projektin osatavoitteena on valmistautua nuorten vankien vastaanottamiseen Helsingin vankilaan vuoden 2017 aikana.

Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää laadullista tutkimusmenetelmää käyttäen mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida, kun suunnitellaan nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Kartoitamme myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteenamme on kerätä kokemuksellista tietoa haastatteleamalla vankilan henkilöstöä, kuten vartijoita, ohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä, joilla on kokemusta nuorten rikosseuraamusasiakkaiden parissa työskentelystä. Tarkoituksenamme on tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa. Opinnäytetyömme ensisijaisena aineistona toimivat Vantaan ja Keravan vankiloiden henkilökunnan teemahaastattelut.

Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa?
2. Minkälaisilla toiminnoilla nuorten osastolla voidaan tukea nuorten rikosentekijöiden rikollisuudesta irrottautumista?
3. Mitkä tekijät tulisi huomioida nuorten osastolla turvallisuusnäkökulmasta?

TEEMAHAATETTELURUNKO

Käsitlemme teemahaastattelussamme viittä eri teemaa, jotka ovat:

NUORTEN ERITYISYYS (Erityistarpeet, identiteetin luominen, yksilölliset tarpeet)
OSASTON TURVALLISUUS (Vankituntemus, osastolle sijoittaminen, turvallisuudentunne)
TYÖNTEKIJÖIDEN TUKI (Psykososiaalinen tuki, kohtaamisaaminen, lähilyö)
RIKOLLISUUDESTA IRROTTAUTUMINEN (Arjenhallinta, muutostyöskentely, vapauttamisvaihe)
VERKOSTOT VAPAUTTAMISVAIHEEN TUKENA (Keskeiset yhteistyökumppanit ja yhteistyön kehittäminen)

Taustatietoina kysymme:
Ammattinimikettä ja koulutusta
Työsuhteen kestoa nykyisessä laitoksessa
Virkavuotia yhteensä

HAASTATTELUT

Haastattelemme tutkimukseemme yksilöhaastatteluun yhteensä kahdeksaa henkilöä, joista neljä on Vantaan ja neljä Keravan vankilan työntekijää. Haastattelut toteutamme haastattelutavan omassa työympäristössä maaliskuun aikana sovitun aikataulun mukaisesti. Haastattelutilanteet tullaan äänittämään ja aineistoin litteroinnin jälkeen nauhoitteet hävitetään asianmukaisesti. Haastattelun arvioitu kesto on noin 1,5 h.

LISÄTIETOJA

Sonja Eriksson
sonja.eriksson@student.laurea.fi

Julia Ylitalo
julia.ylitalo@student.laurea.fi

Liite 3: Tutkimuslupa, Vantaan vankila

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

1.3.2017

Nimi: Tuomo Junkkari	
Virka-asema: Vankilan johtaja	
Osoite: PL 160, 01261 Vantaa	
Puhelinnumero: 029 56 82560	
Sähköposti: tuomo.junkkari@om.fi	
Päiväys: helmikuussa, 2017	
Työn tekijät:	Sonja Eriksson sonja.eriksson@student.laurea.fi Julia Ylitalo julia.ylitalo@student.laurea.fi
Koulutusohjelma/ korkeakoulu	Sosionomi (AMK), rikosseuraamusalan koulutusohjelma Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Opinnäytetyön ohjaaja	
Työelämän yhteyshenkilö	Minna-Kaisa Järvinen Kehityspäällikkö, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, aluekeskus Ristikkokatu 6 A, PL 00581 Helsinki minna-kaia.jarvinen@om.fi
Tutkimuksen nimi:	Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta
Tavoitteet/ tutkimuskysymykset:	Tämä opinnäytetyö on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen (ESRA) nuorten projektia, jonka tavoitteena on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden tai rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuuden vähentäminen. Yhtenä projektin osatavoitteena on valmistautua nuorten vankien vastaanottamiseen Helsingin vankilaan vuoden 2017 aikana. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida, kun suunnitellaan nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Kartoitamme myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteenamme on kerätä kokemuksellista tietoa haastatteleamalla vankilan henkilöstöä, kuten vartijoita, ohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä, joilla on kokemusta nuorten rikosseuraamusasiakkaiden parissa työskentelystä. Tavoitteenamme on tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa.

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

 Päätyö
 ohjelmien

Tutkimuslupahakemus

2 (2)

1.3.2017

	Tutkimuskysymyksemme ovat: 1. Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa? 2. Minkälaisilla toiminnoilla nuorten osastolla voidaan tukea nuorten rikoksentekijöiden rikollisuudesta irrottautumista? 3. Mitkä tekijät tulisi huomioida nuorten osastolla turvallisuusnäkökulmasta?		
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely:	Opinnäytetyömme ensisijaisena aineistona toimivat Vantaan ja Keravan vankiloiden henkilökunnan teemahaastattelut. Tarkoituksenamme on haastatella yksilöhaastatteluun yhteensä kahdeksaa henkilöä, joista neljä on Vantaan ja neljä Keravan vankilan työntekijää. Haastattelun pohjaksi olemme muodostaneet teemahaastattelurunon. Pyydämme haastateltavilta kirjallisesti suostumuksen osallistua tutkimukseen (liitteenä). Haastattelutilanteet tulaaan äänittämään ja aineiston litteroinnin jälkeen nauhoitteet hävitetään asianmukaisesti.		
Aikataulu:	Haastattelut suoritetaan kevään 2017 aikana, maalis-huhtikuussa sovitun aikataulun mukaisesti.		
Liitteet:	Liite 1: Opinnäytetyösuunnitelma Liite 2: Kirjallinen suostumus ONT haastateltava (sis. teemahaastattelun rungon ja saatekirjeen henkilöstölle)		
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	☒	Tutkimuslupaa ei myönnetä
	Perusteet: Tutkimus tukee nuorten vankien toimintojen kehittämistä		
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	Apulaisjohtaja Heikki Moring, 01.03.2017		

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemlensa henkilöiden identiteettiä ja anonymiteettiä. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Liite 4: Tutkimuslupahakemus, Keravan vankila

Yhdessä
enemmän

Tutkimuslupahakemus

1 (2)

5.4.2017

Nimi: Minna Saukko	
Virka-asema: Vankilan johtaja	
Osoite: PL 133, 04201 Kerava	
Puhelinnumero: 029 56 82701	
Sähköposti: minna.saukko@om.fi	
Päiväys: helmikuussa, 2017	
Työn tekijät:	Sonja Eriksson sonja.eriksson@student.laurea.fi Julia Ylitalo julia.ylitalo@student.laurea.fi
Koulutusohjelma/ korkeakoulu	Sosionomi (AMK), rikosseuraamusalan koulutusohjelma Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Opinnäytetyön ohjaaja	
Työelämän yhteyshenkilö	Minna-Kaisa Järvinen Kehityspäällikkö, Etelä-Suomen rikosseuraamusalue, aluekeskus Ristikkokatu 6 A, PL 00581 Helsinki minna-kaisa.jarvinen@om.fi
Tutkimuksen nimi:	Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta
Tavoitteet/ tutkimuskysymykset:	Tämä opinnäytetyö on osa Etelä-Suomen rikosseuraamusalueen (ESRA) nuorten projektia, jonka tavoitteena on vakaviin rikoksiin syyllistyneiden tai rikoskierteessä olevien nuorten rikosseuraamusasiakkaiden uusintarikollisuuden vähentäminen. Yhtenä projektin osatavoitteena on valmistautua nuorten vankien vastaanottamiseen Helsingin vankilaan vuoden 2017 aikana. Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida, kun suunnitellaan nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Kartoitamme myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteenamme on kerätä kokemuksellista tietoa haastatteleamalla vankilan henkilöstöä, kuten vartijoita, ohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä, joilla on kokemusta nuorten rikosseuraamusasiakkaiden parissa työskentelystä. Tavoitteenamme on tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa.

5.4.2017

	Tutkimuskysymyksemme ovat: 1. Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa? 2. Minkälaisilla toiminnoilla nuorten osastolla voidaan tukea nuorten rikoksentekijöiden rikollisuudesta irrottautumista? 3. Mitkä tekijät tulisi huomioida nuorten osastolla turvallisuuskäytännöstä?		
Tarvittavien tietojen / aineistojen määrittely:	Opinnäytetyömme ensisijaisena aineistona toimivat Vantaan ja Keravan vankiloiden henkilökunnan teemahaastattelut. Tarkoituksenamme on haastatella yksilöhaastatteluun yhteensä kahdeksaa henkilöä, joista neljä on Vantaan ja neljä Keravan vankilan työntekijää. Haastattelun pohjaksi olemme muodostaneet teemahaastattelurungon. Pyydämme haastateltavilta kirjallisesti suostumuksen osallistua tutkimukseen (liitteenä). Haastattelutilanteet tulaaan äänittämään ja aineiston litteroinnin jälkeen nauhoitteet hävitetään asianmukaisesti.		
Aikataulu:	Haastattelut suoritetaan kevään 2017 aikana, maaliskuuhun sovitun aikataulun mukaisesti.		
Liitteet:	Liite 1: Opinnäytetyösuunnitelma Liite 2: Kirjallinen suostumus ONT haastateltava (sis. teemahaastattelun rungon ja saatekirjeen henkilöstölle)		
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään Perusteet	☒	Tutkimuslupaa ei myönnetä
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	5.4.17 <i>Ulla</i> Minna Saulko johtaja		

Tutkimuslupan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyn ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja alnoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemissaan henkilöiden intimitetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.

Liite 5: Tutkimuslupahakemus, Suomenlinnan vankila

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULUYhteisö
esittely

Tutkimuslupahakemus

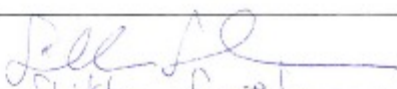
1 (2)

3.4.2017

Nimi: Sinikka Saarela	
Virka-asema: Vankilan johtaja	
Osoite: Suomenlinna C 86, 00190 Helsinki	
Puhelinnumero: 029 56 80036	
Sähköposti: sinikka.saarela@om.fi	
Päiväys: huhtikuu, 2017	
Työn tekijät:	Sonja Eriksson sonja.eriksson@student.laurea.fi Julia Ylitalo julia.ylitalo@student.laurea.fi
Koulutusohjelma/ korkeakoulu	Sosionomi (AMK), rikosseuraamusalan koulutusohjelma Laurea-ammattikorkeakoulu, Tikkurila
Opinnäytetyön ohjaaja	
Tutkimuksen nimi:	Helsingin vankilan nuorten osaston kehittäminen henkilöstönäkökulmasta
Tavoitteet/ tutkimuskysymykset:	<p>Opinnäytetyömme tavoitteena on selvittää mitä nuorten erityistarpeita tulee huomioida, kun suunnitellaan nuorten osastoa Helsingin vankilaan. Kartoitamme myös osaston turvallisuuteen vaikuttavia tekijöitä. Tavoitteenamme on kerätä kokemuksellista tietoa haastatteleamalla vankilan henkilöstöä, kuten vartijoita, ohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä, joilla on kokemusta nuorten rikosseuraamusasiakkaiden parissa työskentelystä. Tarkoituksenamme on tuottaa tutkimustietoa, jota voidaan hyödyntää Helsingin vankilaan perustettavan nuorten osaston toimintakokonaisuuden suunnittelussa.</p> <p>Tutkimuskysymyksemme ovat:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Millaisia nuorten erityistarpeita tulee huomioida osaston ja sen toiminnan suunnittelussa? 2. Minkälaisilla toiminnoilla nuorten osastolla voidaan tukea nuorten rikoksentekijöiden rikollisuudesta irrottautumista? 3. Mitkä tekijät tulisi huomioida nuorten osastolla turvallisuusnäkökulmasta?
Tarvittavien tietojen / aineistojen	Opinnäytetyömme ensisijaisena aineistona toimivat Vantaan ja Keravan ja Suomenlinnan vankiloiden henkilökunnan teemahaastattelut. Tarkoituk-

LAUREA
AMMATTIOPISTO

*Yhdessä
enemmän*
Tutkimuslupahakemus
2 (2)
3.4.2017

määrittely:	senamme on haastatella yksilöhaastatteluin vankiloiden henkilökuntaa. Haastattelun pohjaksi olemme muodostaneet teemahaastattelurungon (liitteenä). Pyydämme haastateltavilta kirjallisesti suostumuksen osallistua tutkimukseen. Haastattelutilanteet tullaan äänittämään ja aineistoin litteroimnin jälkeen nauhoitteet hävitetään asianmukaisesti.		
Aikataulu:	Haastattelut suoritetaan kevään 2017 aikana, maaliskuussa sovitun aikataulun mukaisesti.		
Liitteet:	Liite 1: Teemahaastattelun runko henkilöhaastatteluihin Liite 2: Opinnäytetyösuunnitelma		
Päätöksentekijä täyttää	Tutkimuslupa myönnetään	☒	Tutkimuslupaa ei myönnetä
	Perusteet		
Päätöksentekijä nimi ja päivämäärä	 3.4.2017		

Tutkimusluvan myöntämisen ja tietojen/aineiston luovuttamisen ehtona on se, että tutkimuksen/selvityksen tekijä sitoutuu huolehtimaan tietojen käsittelystä ottaen huomioon henkilötietojen käsittelyä ja yksityisyyden suojaa koskevan lainsäädännön. Tutkimuksen/selvityksen tekijä on velvollinen käyttämään tietoja/aineistoa luottamuksellisesti ja ainoastaan tämän tutkimuksen/selvityksen tekemiseksi sekä turvaamaan tarkastelemissaan henkilöiden intimitetin ja anonymiteetin. Tutkimuksen/selvityksen toteuttamisen jälkeen aineisto hävitetään asianmukaisella tavalla.